

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

SIVAS ESENTEPE MAHALLESİNDE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN
SOSYOLOJİK YANSIMALARI

Yüksek Lisans Tezi

Şule EKİNCİKLİ

SIVAS
Ekim 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

**SİVAS ESENTEPE MAHALLESİNDE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN
SOSYOLOJİK YANSIMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Şule EKİNCİKLİ

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Cemal YALÇIN

SİVAS

Ekim 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyoloji
Tezin Başlığı : Sivas Esentepe Mahallesinde Kentsel Dönüşümün Sosyolojik Yansımaları
Savunma Tarihi : 10.09.2019
Danışmanı : Prof. Dr. Cemal YALÇIN

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Cemal YALÇIN

Üye : Doç. Dr. Hatice KARAKUŞ ÖZTÜRK

Üye : Doç. Dr. Recep ERCAN

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Şule EKİNCİKLİ tarafından hazırlanan Sivas Esentepe Mahallesinde Kentsel Dönüşümün Sosyolojik Yansımaları başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi, beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

08./10/2019

Şule EKİNCİKLİ

TEŞEKKÜR

“Sivas Esentepe Mahaltesinde Uygulanan Kentsel Dönüşüm Projesi Hakkında Halkın Görüşleri ve Sosyo-Ekonomik Olarak Etkilenişleri” konulu tez çalıőmamın danıőmanlıęını yürüten, eleőtirel bakış ağısı, tecrübesi ve bilgisiyle tezimin hazırlanmasında yardımcı olan Sayın Prof. Dr. Cemal YALÇIN hocama çok teşekkür ederim.

Eğitim sürecim boyunca benden emeğini esirgemeyen ve yardımlarıyla yol gösteren hocalarıma ayrıca teşekkür ederim. Tezimin hazırlanma aşamasında yardımcı olan arkadaşlarıma ve dostlarıma teőekkürü borç bilirim.

Son olarak da her zaman yanımda olan ve desteğiyle, maddi ve manevi olarak yanımda bulunan aileme canı gönülden teşekkür ederim.

şule EKİNCİKLİ...

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	v
RESİM LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	3
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	3
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	3
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı	3
1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	4
1.5. Araştırma Formu	4
1.6. Kullanılan Analiz Teknikleri	5
II. BÖLÜM	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Kentsel Dönüşüm	7
2.1.1. Kent, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Tanımları	7
2.1.1.1. Kent Tanımları	7
2.1.1.2. Kentleşme Tanımları	12
2.1.1.3. Kavramsal Olarak Kentsel Dönüşüm ve Uygulanma Biçimleri	14
2.1.1.3.1. Kentsel Dönüşümün Uygulanma Biçimleri	16
2.2. Dünya’da Kentsel Dönüşümün Gelişimi	18
2.2.1. Dünya’da Kentsel Dönüşüm Projesi Uygulamaları	23
2.2.1.1. Hiroşima- Danbara Kenti Kentsel Dönüşüm Projesi (Japonya)	23
2.2.1.2. Trafalgar Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (İngiltere)	24
2.2.1.3. Postdam Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (Almanya)	24
2.2.1.4. La Defense Kentsel Dönüşüm Projesi (Fransa)	24
2.2.1.5. Guangzhou- Pearl Nehri Kentsel Dönüşüm Projesi (Çin)	25
2.2.1.6. Solidere (Beyrut Tarihi Kent Merkezi) Kentsel Dönüşüm Projesi (Lübnan)	25

2.2.1.7. Rio Kenti Gecekondu Sağıklaştırma Programı (Brezilya).....	26
2.3. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Tarihi Gelişimi	27
2.3.1 Türkiye’de Kentsel Dönüşümü Meydana Getiren Faktörler	27
2.3.1.1 Göç	27
2.3.1.2 Kentleşme.....	31
2.3.1.3. Gecekonduľařma	36
2.4. Kentsel Dönüşümün Hedefleri	41
2.6. Kentsel Dönüşümü Oluşturan Faktörler	43
2.6.1. Çevresel Faktörler	43
2.6.2. Ekonomik Faktörler	44
2.6.3. Küreselleşme (Globalleşme).....	44
2.6.4. Demokratikleşme ve Yerelleşme	45
2.7. Kentsel Dönüşümün Aktörleri.....	46
2.7.1. Kamu Sektörü	46
2.7.2. Özel Sektör.....	47
2.7.3. Yerel Yönetimler	48
III. BÖLÜM.....	49
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	49
3.1. Kent Kuramları	49
3.1.1. Max Weber (1864-1920): İdeal Tip Olarak Kent	49
3.1.2. Karl Marx (1818-1883) Ve Frederich Engels (1820-1895): Ekonomi Politik Yaklaşım.....	51
3.1.3. Kent Sosyolojisinin Yükselişi: Chicago Okulu (Ekolojik Kuram).....	54
3.1.4. Georg Simmel (1858-1918): Kentte Yabancılaşma Sorunu	56
3.2. Çağdaş Kent Kuramları	57
3.2.1. David Harvey (1935-): Sermaye Birikimi Olarak Kent.....	57
3.2.2. Henri Lefebvre (1901-1991): Toplumsal Ürün Olarak Mekân.....	60
3.2.3. Manuel Castells (1942-): Kollektif Tüketim ve Kentsel Hareketler.....	62
IV. BÖLÜM	67
4. SİVAS’IN MİMARİ VE TARİHİ GELİşİMİ.....	67
4.1. Sivas Hakkında Genel Bilgi	67
4.3. Sivas’ta Kentsel Sorunlar	69

4.4. Sivas Esentepe Mahallesi	70
V. BÖLÜM.....	73
ARAŞTIRMA BULGULARI.....	73
5.1. Demografik Veriler	73
5.2. Ekonomik Duruma İlişkin Genel Bilgiler	80
5.3. Bulunulan Ortama İlişkin Genel Bilgiler	81
5.4. Sosyo-Ekonomik Yaşama İlişkin Genel Bilgiler	88
5.5. Kentsel Dönüşüm Projesine Dair Genel Görüş ve Bilgiler	91
5.6. Kentsel Dönüşüm Projesiyle Geleceğe İlişkin Genel Bilgiler	96
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	107
KAYNAKÇA	111
EKLER.....	115
EK 1. Anket Formu	115
ÖZ GEÇMİŞ.....	125

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Durumu.....	73
Tablo 2. Katılımcıların Yaş Durumu.....	73
Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Durumu	74
Tablo 4. Katılımcıların Meslek Durumu	75
Tablo 5. Katılımcıların Medeni Durumu.....	76
Tablo 6. Katılımcıların Gelir Düzeyi (TL).....	76
Tablo 7. Katılımcıların Esentepe Mahallesiinde Yaşadıkları Yıl Durumu	77
Tablo 8. Katılımcıların Aile Bireylerinin Dağılıma Durumu.....	78
Tablo 9. Katılımcıların Sosyal Güvence Durumu	78
Tablo 10. Katılımcıların Doğum Yeri Durumu.....	79
Tablo 11. Katılımcıların Esentepe Mahallesiinde Yaşama Sebepleri Durumu	80
Tablo 12. Katılımcıların Evlerinin Kendilerine Ait Olup Olmama Durumu	80
Tablo 13. Katılımcıların Herhangi Bir Ulaşım Aracına Sahip Olup Olmama Durumu.....	81
Tablo 14. Şu Anki Ortamdan Memnun Olup Olmama Durumu	81
Tablo 15. Katılımcıların Evlerini Depreme Dayanıklı Bulup Bulmama Durumları. 82	
Tablo 16. Katılımcıların Bulunduğu Ortamdaki Çevresel Sorunlara Yaklaşma Durumları	83
Tablo 17. Katılımcıların Konutlarının Yenilenmesini İsteyip İstememe Durumu....	83
Tablo 18. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm ile Konutlarının Yenilenmesini İstememe Nedenleri Durumu	84
Tablo 19. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm ile Konutlarının Yenilenmesini İsteme Nedenleri Durumu	85
Tablo 20. Katılımcıların Yaşadığı Şu Anki Ortamda Güvenlik Sorunları (hırsızlık, kavga, küfür, gürültü vb.) Yaşayıp Yaşamam Durumu.....	86
Tablo 21. Katılımcıların Bulunduğu Ortamda Komşuluk İlişkilerinden Memnuniyet Durumu.....	87
Tablo 22. Katılımcıların "Sizce Bu Proje Siyasi Rant Sağlama Amacı Mıdır?" Sorusuna Yanıt Verme Durumu	88
Tablo 23. Katılımcıların Bu Projenin Sosyo-Ekonomisi Düşük Alanlarda Uygulanan Proje Olup Olmamasına Karşı Düşünceleri	88

Tablo 24. Katılımcıların Uygulanacak Olan Bu Projeye Maddi Olarak Etkilenip Etkilenmeme Durumu.....	89
Tablo 25. Katılımcıların "Uygulanacak Olan Bu Projede Karşılıklı Anlaşmanın Olduğunu Düşünüyor musunuz?" Sorusuna Yanıt Verme Durumu.....	90
Tablo 26. Katılımcıların "Kentsel Dönüşüm Projesinden Haberdar mısınız?" Sorusuna Yanıt Durumu	91
Tablo 27. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Projesinden Nasıl Haberdar Oldukları Durumu	91
Tablo 28. Uygulanacak Olan Kentsel Dönüşüm Projesi Hakkında Bilgiye Sahip Olma Durumu	92
Tablo 29. Katılımcıların Proje Hakkında Bilgilendirilip Bilgilendirilmeme Durumu	92
Tablo 30. Katılımcıların "Sizce Kentsel Dönüşüm Projesi Nedir?" Sorusuna Cevap Verme Durumu	93
Tablo 31. Projede Görüş ve Önerilerin Dikkate Alınma Durumu.....	94
Tablo 32. Kentsel Dönüşüm Projesinin Yapılmasında Etkili Olanın Cevaplanma Durumu	95
Tablo 33. Proje Sırasında Mağdur Olup Olmama Durumu.....	96
Tablo 34. Katılımcıların Projeye Zorunlu Göç Ettirilmeye Yönelik Düşünceleri ...	96
Tablo 35. Katılımcıların Uygulanacak Olan Kentsel Dönüşüm Projesiyle Güvenlik Sorunlarını Aşıp Aşamayacağına İlişkin Cevap Durumları	97
Tablo 36. Uygulanacak Olan Projeye Halkın Yeni Konutunda Komşuluk İlişkilerinin Zayıflayıp Zayıflamayacağı Durumu.....	98
Tablo 37. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Projesinin Faydalı Olup Olmayacağına İlişkin Cevapları.....	98
Tablo 38. Katılımcıların Projeye Sahip Olmak İstedikleri Ortam Durumu	99
Tablo 39. Katılımcıların Bu Projeye Karşılaşmak İstedikleri Mahalle Durumu	100
Tablo 40. Uygulanacak Olan Projeye Yapılan Konutların Depreme Dayanıklılığı Durumu	101
Tablo 41. Katılımcıların Uygulanacak Olan Projeye Çevre Sorunlarının Kalkıp Kalkmayacağına İlişkin Cevapları.....	102

Tablo 42. Katılımcıların Projeye Yenilenecek Olan Konutlarını Hangi Mahallede İstedığı	103
Tablo 43. Katılımcıların Uygulanacak Olan Projeye Hayatındaki Ne Gibi Değişiklikler Bulacağı Durumu.....	104

RESİM LİSTESİ

Resim 1. Esentepe Mahallesi.....	71
Resim 2. Esentepe Mahallesi.....	71
Resim 3. Esentepe Mahallesi 3.....	72
Resim 4. Esentepe Mahallesi 4.....	72

ÖZET

Kentsel dönüşümün temelleri Avrupa'da sanayi devrimi ve II. Dünya Savaşı sonrasında atılmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında yıkıntıya uğrayan kentler yenilenmeye ihtiyaç duymuştur. Çünkü savaş kentlere büyük hasar bırakmıştır. Sanayi devrimi sonrası ise tarımdan makineleşmeye geçiş sürecinde insanlar iş bulma imkânıyla kırdan kentlere göç etmiş ve bu göçler sonrasında gecekondulaşma meydana gelmiştir. Bu göçlerle birlikte Avrupa artık kenti yenilemeye yani kentsel dönüşüme ihtiyaç duymuştur.

Kentsel dönüşüm projelerinin Avrupa'da başlaması ve uygulanması Türkiye'ye de açık olarak yansımıştır. Avrupa'nın sanayisinden etkilenen Türkiye'de de ekonomik olarak gelişebilmek için makineleşmeyi beraberinde getirmiştir ve göçlerin yoğun olarak yaşandığı görülen Türkiye'de de gecekondulaşma açık olarak kendini göstermiştir. Türkiye'de ise kentsel dönüşüm ilk kez 1948 yılında Ankara'da uygulanmaya başlamıştır.

Ankara'da ilk kez yapılan kentsel dönüşüm projesi ilk öncelikle gecekondularında uygulanmaya başlamıştır. Yoğun göç nedeniyle kentte oluşan çarpık kentleşmeyi düzenlemek amacıyla uygulanan kentsel dönüşüm projeleri daha sonraki yıllarda bunun niteliği olarak sanayi alanlarını da etkilemiştir. İlk başlarda gecekondular alanlarını ve tarihi yapıları yeniden düzenlemek için uygulanan proje sonra sanayinin kent alanlarını terk etmesi açısından canlılığını kaybetmiştir. Kentsel dönüşüm projeleri koruma, iyileştirme, yenileme ve kentsel yenileme şeklinde uygulanmaktadır. Bu çalışmada Sivas Esentepe mahallesinde uygulanan kentsel dönüşüme yer verilmiş ve burada uygulanacak olan ya da uygulanan projenin halkı sosyo-ekonomik olarak etkileyip etkilememesi ve halkın bu proje hakkında görüşleri konusunda anket çalışması yapılmıştır. Yapılan bu anket çalışmasında ise halkın görüşleri alınmış ve sosyo-ekonomik olarak etkilenme dereceleri elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: göç, kent, kentleşme, gecekondulaşma, kentsel dönüşüm.

ABSTRACT

The basis of urban transformation is the industrial revolution in Europe and II. Discarded after World War II. Cities that were destroyed after World War II needed to be renewed. Because the war left great damage to the cities. After the industrial revolution, in the transition from agriculture to mechanization, people migrated from rural areas to cities with the possibility of finding a job. With these migrations, Europe now needed urban renewal.

Urban renewal projects and the start of implementation in Europe is reflected in the clear to Turkey. In Turkey, European industry is also affected by the mechanization has brought to economically develop and migration of an intensely seen in Turkey as well as squatters showed himself open. In Turkey began to be implemented for the first time in 1948 in Ankara urban transformation.

The first urban transformation project in Ankara started to be implemented primarily in slum areas. Urban transformation projects implemented in order to regulate the distorted urbanization in the city due to intensive migration have affected the industrial areas as a feature of this in later years. The project, which was initially applied to reorganize the slum areas and historical buildings, then lost its vitality in terms of leaving the urban areas of the industry. Urban transformation projects are implemented in the form of conservation, rehabilitation, renewal and urban renewal. In this study, urban transformation implemented in Sivas Esentepe neighborhood was included and a survey was conducted on whether the project to be implemented or implemented will affect the socio-economic impact of the people and the opinions of the people about this project. In this survey, the views of the public were taken and their socio-economic impacts were obtained.

Key words: migration, urban, urbanization, slum, urban transformation.

GİRİŞ

Sanayi devrimi ve II. Dünya savaşı sonrasında meydana gelen yıkılmış kentleri yenilemek, düzeltmek ve sağlıklı yaşanılabilir bir kent oluşturmak için kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde kentsel yenileme tarihi alanları yeniden canlandırma, sağlıklı konutlar elde etme, düzenleme ve bu düzenlemeyle birlikte yaşanılabilir hale getirme olarak yer almaktadır. Bu da kentsel dönüşüm projesi olarak kendini göstermektedir. Kentsel dönüşüm projesi için tarihi özelliği olan yerleri yeniden canlandırmak, restore ederek sağlıklılaştırmak ve gecekondular olarak varlığını gösteren konutları yıkarak yerine daha uygun konutlar yapmak olarak uygulanabilir. Bu bölgelerde yapılan çalışmalar halkın tepkisini çekse de halkın desteğini de almaktadır. Yapılan veya yapılacak olan projede kaçak olmayan konutlarda halkın görüşlerini de başvurularak gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın uygulama kısmını oluşturan Sivas'ın tarihi ve sürekli göç olan bir bölge olması nedeniyle, bu bölgede yer alan diğer mahalleler gibi Esentepe mahallesi de kentsel dönüşüme ihtiyaç duymuştur. Bu mahalle gecekonduların ve dağınık yerleşmenin olduğu bir alandır. Burada gecekonduların yanı sıra birkaç katlı küçük, bahçeli evler bulunmaktadır. Sivas'ın fiziki yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Geniş bölgelere yapılmış küçük yapılar bulunmaktadır. Buradan bakıldığında mahalledeki yaşantıya sahip olanların ekonomik geliri alt düzey veya orta düzeyde olduğu görülmüştür. Bu konuda kentsel dönüşüm devreye girerek hem ekonomik refah yükseltmek istenmiş hem de fiziki yapı değiştirilerek Sivas'a katkı sağlanmak istenmiştir.

Esentepe mahallesindeki en büyük sorunun güvenlik açısından yaşanan sıkıntılar, konutların yapısındaki bozukluklar, depreme dayanıklılık ve çevresel sorunlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu bölgede yaşayan halkın sorunlar dışındaki beklentileri vardır. Halk, buradaki sosyal yaşantılarından kopmak istememiştir. Fakat bir yandan da evlerinden memnun olmayan halkın daha sağlam yapıda ve eskisinden daha refah bir konuta sahip olmak istendiği de gözlemlenmiştir. Geleceğe dair şüpheleri (sosyal, kültürel, ekonomik) de bulunan Esentepe yaşayanlarının bir kısmı bu projeye olumlu yaklaşmayı tercih etmemişlerdir.

Bu bölgede yapılacak olan çalışmaların, kentsel dönüşümün uygulama biçimlerinden yenileme, temizleme, kalitenin yükseltilmesi ve soylulaştırma olduğunu söylemek mümkündür.

“Sivas Esentepe Mahallesinde Kentsel Dönüşümün Sosyolojik Yansımaları” isimli bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmaya dair metodolojiler, ikinci bölümde kentsel dönüşümün içinde barındırdığı kavramlar açıklanmış ve Türkiye’de ve Dünya’daki gelişmelerine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde kentsel dönüşümün uygulanma biçimleri, hedefleri gibi konulara değinilmiştir. Üçüncü bölümde kentsel dönüşüm üzerine teoriler ve dördüncü bölümde Sivas’ın tarihi gelişimi, Sivas’ta yer alan önemli tarihi yerler ve Esentepe mahallesine yer verilmiştir. Son olarak beşinci bölümde Sivas Esentepe mahallesinde uygulanan kentsel dönüşüm projesi hakkında halkın görüşleri ve sosyo-ekonomik olarak etkilenişleri ele alınmıştır.

Araştırmanın metodolojisi başlıklı birinci bölümde; araştırmanın konusu, kapsamı, amacı, evren ve örnekleme, anket formu temel ve alt varsayımlar ele alınmıştır. Kentsel dönüşüm başlıklı ikinci bölümde kentsel dönüşüm, uygulama alanları ve yöntemleri ele alınmıştır. Kent kuramları başlıklı üçüncü bölümde; kent kuramlarına yer veren düşünürler açıklanmıştır. Sivas’ın tarihi ve mimari gelişimi adlı dördüncü bölümde Sivas tarihi ve bu ilde yer alan Esentepe mahallesinde kentsel dönüşüm uygulamalarının başlangıcı ve uygulanma nedenleri yer almıştır. Beşinci bölümde ise Sivas ilinin Esentepe mahallesinde yapılan anket çalışması ve sonuçları açıklanmıştır.

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Kentsel dönüşüm projesi son yıllarda kendini daha fazla geliştirmeye başlamıştır. Bu projeye yapılan konutlar özel sektör ve devlet destekli kamu kurum ve kuruluşları ile yapılmaktadır. Projenin farklı boyutlarıyla ilgili akademik çalışmalar da yer almaktadır.

Çalışmanın konusu, Sivas Esentepe mahallesinde yapılacak olan kentsel dönüşüm projesine halkın yaklaşımını tespit etmek ve görüşlerini değerlendirmektir.

Çalışmanın amacı, Esentepe mahallesinde yaşayan halkın kentsel dönüşüm projesine dair görüşlerini almak ve projeden sosyal, kültürel ve ekonomik olarak etkilenme derecelerini ölçmektir. Aynı zamanda araştırma sonucu elde edilen sorunlar tespit edilerek çözüm önerileri getirmektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu tez çalışmasında; Sivas Esentepe Mahallesinde yaşayan halkın proje hakkındaki görüşlerinin alınması, dönüşümün yapılacağı kentsel alan ile proje sonrası karşılaşılmak istenenlerin kıyaslanması, bu mahallede yer alanların proje ile etkilenme ve memnuniyetlerinin sorgulanması, proje sırasında veya sonrasında sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan etkilenme düzeyleri araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Sivas ili tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Medeniyetler üzerinde büyük bir etkiye sahip olan bu kent tarihi bölgeleriyle ünlüdür. Bir yandan da yoğun göç alması gecekondulaşmaya neden olmuştur. Eski ve tek katlı yapılar Sivas ilinin belirli mahallelerinde mevcuttur. Kent üzerinde yapılan fiziki değişiklikler son zamanlarda kendini göstermeye başlamıştır. Bu değişiklikler kendini kentsel dönüşüm adı altında yapılmaktadır. Kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulan birçok mahalle bulunmaktadır. Araştırmanın sınırlandırılması

açısından mahalle olarak projeye ihtiyaç duyulan yer tespit edilmiştir. Bundan yola çıkarak araştırmanın kapsamını Sivas ili Esentepe mahallesinde yaşayan halk oluşturmuştur.

1.4. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Sivas ili Esentepe mahallesinde yaşayan halk oluşturmaktadır. Sivas belediyesinden elde edilen bilgilere göre 290 bina 1220 bu binalarda mülkiyete sahip olan bölüm (daire) ve 2500 kişi bulunmaktadır. Araştırma bölgesi içinde yer alan tüm halka ulaşmanın zorluğu dikkate alınarak anket 125 kişiye uygulanmıştır.

Çalışmanın odak noktası olan kentsel dönüşüm projesi oldukça geniş kapsamı konulardır. Bu konu, araştırma çerçevesinde ele alınarak işlenmiştir. Bu araştırma, yerel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Bu sebepten araştırmanın verileri Sivas Esentepe Mahallesi ile sınırlı olmuştur.

Araştırmada Tesadüfi Örneklem tekniği kullanılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında Ek-1'deki anket formu kullanılmıştır. Anket formu katılımcılar tarafından anlaşılabilir bir şekilde hazırlanmıştır. Eş zamanlı olarak Esentepe mahallesinde yaşayan halk ziyaret edilmiş, anket formu bölge halkına verilmiştir.

Uygulama aşamasında; halk ile yüz yüze iletişim sağlanmıştır. Anket formu her haneye beşer dakika olmak şartıyla verilmiştir. Birkaç yere bu şekilde dağıtıldıktan sonra tekrar toplanmıştır. Toplanan anketlerde eksik olup olmadığı kontrol edilmiş eksik olan kısımlar tekrar doldurulması için halka başvurulmuştur. Okuryazar olmayan ve yaşlı kesim için anket birebir okunarak anketin cevaplanması sağlanmıştır. Anketi cevaplamak istemeyenlere uygulanma amacı izah edilerek anket formunu doldurmaları sağlanmıştır. Anket formunun cevaplanması yeterli duruma ulaştıktan sonra teşekkür edilerek oradan ayrılma gerçekleştirilmiştir.

1.5. Araştırma Formu

Anket formu hazırlanmadan önce Sivas Esentepe Mahallesinde gözlemler yapılmıştır. Anketin uygulanabilmesi için Sivas Belediyesi'nden izin alınmıştır. Belirlenen örneklem alanlarında yaşayan halkın sosyo-ekonomik etkilenişleri ve bu

halkın yaşantısı ile gecekondulaşmanın etkileri de göz önünde bulundurularak anket formu hazırlanmıştır. Anket formu hazırlanmadan önce çeşitli belge, kaynak ve makalelerden yararlanılarak anket formu oluşturulmasına katkı sağlanmıştır.

Anket formu hazırlanırken uygulanmaya başlamadan önce kentsel dönüşüm hakkında halkın görüşleri konusunda yararlanma, bu projede halkın yararlanma durumu ve bu projeye ihtiyaç durumu göz önünde bulundurularak hazırlanmaya başlanmıştır.

Anket formunun uygunluğu tespit edildikten sonra Sivas ilinin Esentepe Mahallesiinde bu anket 125 kişiye uygulanmıştır. Ankette toplam 43 soru bulunmaktadır. Hepsi kapalı uçlu olarak hazırlanmış, açık uçlu sorular kullanılmamıştır. Anket formunda demografik, ekonomik, sosyal çevre, depreme dayanıklılık, çevresel etkenler, proje gerekliliği, bu proje ilgili halkın desteğinin alınıp alınmadığı, yaşam standardı ve bu uygulamadan sonra karşılanmak istenen durumlar ele alınmıştır.

Anket formu, Sivas Belediyesi'nden alınan izinle 2019 yılının Şubat ayında 125 kişiye uygulanmış ve halkın belirli kesiminin tepkilerinden başka herhangi bir problemle karşılaşılmamıştır. Anketi cevaplayanların izni de alınarak uygulanmıştır.

1.6. Kullanılan Analiz Teknikleri

Araştırmanın yöntemi sırasıyla; literatür incelemesi, kuramsal kısmın oluşturulması, araştırmanın amacının belirlenmesi, anket sorularının hazırlanması, anket formlarının düzenlenmesi, araştırma kapsamında belirlenen kişilere uygulanması, cevaplanan anketlerin kodlanması, verilerin analiz edilmesi ve sonuçların yorumlanması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Veriler, SPSS İstatistics 17.0 ile analiz edilmiştir.

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşüm adlı başlıkta; kentsel dönüşüme ekti eden kent, kentleşme ve dönüşüm tanımları açıklanacak, kentsel dönüşüm kavramı son olarak ele alınacaktır. Kentsel dönüşümün Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimlerine değinilecek, son olarak da kentsel dönüşümün uygulama alanları üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Kent, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Tanımları

Kentsel dönüşüm kavramının tanımlarına geçmeden önce içinde barındırdığı kent, kentleşme ve dönüşüm kavramları incelenecek ve kentsel dönüşüm kavramının önemi ve amacından bahsedilecektir.

2.1.1.1. Kent Tanımları

İlk olarak kentsel dönüşümün içinde barındırdığı kavram olan kente değinecek olursak, kenti şu şekilde tanımlayabiliriz: belirli bir nüfus yoğunluğunu içeren, sanayileşmiş, gelişmiş ve gelişmekte olan bir yerleşim birimidir. Başka bir deyişle kent, geçim kaynağı sanayi olan yerleşme biçimi ve nüfus yoğunluğu fazla olan yerleşimlerdir. Kent konusunda birçok tanım yapılmıştır. Tek bir anlamı olmadığı gibi birçok anlamı içinde barındırmıştır.

Kent kavramı hakkında birçok yazar farklı anlamlar ifade etmiştir. Fakat toplumbilimciler tarafından yapılan kent kavramı ortak özellikleri içermektedir. Kent hakkında birçok yazar farklı tanımlarda bulunmuştur. Bu tanımlamalar birbirini tamamlar nitelikte olup aslında birbirleriyle benzerlikleri de içermektedir. Bazı düşünür ve yazarların kent tanımlarını ele alacak olursak;

Keleş'e göre kent, " İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri mekan ve toprak parçasıdır ". Ayrıca Keleş'e göre kent, canlı varlıklar gibi doğan, büyüyen ve ölen bir yerleşim yeridir (Keleş 2004: 73).

Kentin tanımını Türk Dil Kurumu Coğrafya terimleri sözlüğünde, başta tecim olmak üzere işleyim, yönetim ve eğitim gibi çeşitli görevleri bulunduran aynı zamanda da bu görevlerden daha egemen olanına göre biçimlenen yerleşme birimi olarak tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu 1980). Kentbilim terimleri sözlüğünde kent, “Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi”dir (Türk Dil Kurumu 1980). Toplumbilimleri terim sözlüğünde kent, tarım dışı etkinliklerin bulunduğu özellikle de hizmet sektörünün yoğun olduğu, nüfusu 10.000’i aşan yerleşim birimi olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu 1975).

Ankara Mimarlar Odasına göre kent, tarım dışı faaliyetlerin yapıldığı, belli bir teknolojik ürünlerin hâkim olduğu, teknolojik seviyelere göre de heterojenlik, büyüklük ve bütünleşme düzeylerine varmış bir yerleşim yeridir. Kent aynı zamanda, tarımsal üretimin denetlendiği aynı zamanda tarım dışı faaliyetlerin yer aldığı, teknolojinin de beraberinde getirdiği teşkilatlanma ve uzmanlaşmanın yer aldığı, işbölümünün en yüksek seviyeye ulaştığı, karmaşık bir yapıya sahip olan bir yerleşim yeridir (Topal 2004: 283-285).

Sosyologlar kent sosyolojisi kuramlarında temel sorun olarak köy ve kent ayrımlarını görmüşlerdir. Tekeli’ye göre kent, ‘belli bir tarım dışı üretim, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış ya da bu düzeyi aşmış insan yerleşmesi’’dir (Tekeli 2011: 18). Tarım dışı olarak yapılan faaliyetler arasında sanayi ve hizmet görülebilir. Daha çok faaliyet daha çok iş ve daha çok işbölümünün olduğu yerler Tekeli’ye göre kent olarak tanımlanabilir.

Sencer kenti; karmaşık, farklılaşmış toplumsal bir bütünlüğe sahip, nüfus yoğunluğu fazla olan bir yerleşim yeri olarak tanımlamıştır (Sencer 1979: 7).

Kent ‘‘Belli bir nüfus çokluğu, yoğunluk, iş bölümü, uzmanlaşma ve türdeş olmama’’dır (Ertürk 1997: 44-45; Toprak 1988: 5; Keleş 1993: 75).

Tönnies toplulukları ikiye ayırmıştır. Bunlar; cemaat ve cemiyet tipleridir. Cemaatler, ırk, etnik köken ve kültür bakımından farklılaşmamış insanlardan

meydana gelen sıcak, samimi ve içli dışlı bağlantılar üzerine kurulmuş küçük yerlerdir. Aynı zamanda homojenliği olan mahrem topluluklardır. Cemiyetler ise, ırk etnik köken ve kültürel bakımdan farklılaşmış, geniş ve heterojen topluluklardır. Tönnies, cemaati köy olarak adlandırırken, cemiyeti kent olarak adlandırmıştır (Bal 2008: 28-29).

Durkheim kenti tanımlarken, insan topluluklarını basit ve karmaşık cemiyetler olarak sınıflandırmıştır. Basit cemiyetlerde mekanik dayanışma hakimken, karmaşık cemiyetlerde organik dayanışma hakimdir. Bu ayrıma göre basit cemiyetler köyü, karmaşık cemiyetler kenti temsil etmektedir. Mekanik dayanışmanın olduğu basit cemiyetlerde kendi kendilerine yeten hakimdir ve işbölümü ve işlevsel uzmanlaşma yok yenecek kadar azdır. Organik dayanışma temelli karmaşık toplumlarda ise basit cemiyetlerin tam tersi durum hakim olup gittikçe karmaşıklaşan yapı hakimdir ve bu karmaşıklaşma iş bölümüne yol açmaktadır (Ertürk H. ve Sam N. 2011: 44-45). Sosyolojik olarak ele alınan bu tanımlar, insan ilişkilerinden ziyade toplumun da kültürel seviyesini yansıtmaktadır. Köy toplumundaki ilişkilerin kentteki ilişkilerden farklı olduğu gözlenmektedir. Bu da Durkheim ve Tönnies'in kent tanımlarını irdeleyerek ele aldığını göstermektedir.

Ertürk Durkheim'in kent tanımından yola çıkarak, karmaşık cemiyetler üzerinde durmuştur. Bu cemiyetlerde organik dayanışmanın olduğunu da yine Durkheim'den yola çıkarak söylemiştir. Organik dayanışma içerisinde olan cemiyetlerde farklılaşmanın olduğunu ve işbölümünün geliştiğini de dile getirerek kenti, birbiriyle karşılıklı iletişim halinde bulunan, sıkı ilişkiler içerisinde bulunan ve uzmanlaşmış parçalardan oluşan bir yerleşim merkezi olarak tanımlamıştır (Ertürk 1997: 49). Sarıbay'a göre ise kent, " Kültürel biçimlenişin bir yansıması"dır (Sarıbay 2002: 37).

Ekonomik ölçüte göre kent, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinmelerini karşılamak için ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır (Keleş 2000: 75). Kentte oluşan ilişkiler bir kişinin diğer bir kişiyle yakınlığını olanaksızlaştırır. Bu da kentte oluşan ilişkilerin kırsal alandaki ilişkilere göre farklılığını ortaya çıkarır. Kentte kurulan ilişkiler anonim, gayri resmi ve uzaktan ilişkileri kapsar (Keleş 2000: 76).

Kentte insan sayısının fazlalığı, köyle kent arasındaki değişiklikleri de ortaya koymuştur. Yaşam standardı da bu yoğunluk ve insan sayısına göre değişmektedir. Kenti; ticaret, hizmet ve sanayi alanında çalışanların çok olduğu, tarıma olan ilginin az görüldüğü yerler olarak tanımlamak mümkündür.

“Kent; sanayi, ticaret, hizmet gibi ekonomik etkinliği olan, tarımsal ürünler de dahil olmak üzere her türlü ürünün dağıtıldığı, sınırları belirlenmiş bir alanda yoğunlaşmış nüfusun sosyal bakımdan tabakalaştığı, mesleki rollerin artarak farklılaştığı, dikey ve yatay hareketliliğin yaygın olduğu, çeşitli sosyal grupları barındıran, sivil toplum örgütlerinin etkinliğinin gittikçe arttığı, merkezi ve yerel yönetimi temsil eden yönetsel kurumların bulunduğu, yerel, bölgesel ya da uluslar arası ilişki ağlarına sahip heterojen bir toplumdur” (Bal 2008: 31).

Yine toplumbilimci Sey ve Süher'e göre ise (Sey 1998: 1; Suher 1991: 1): Bir yerleşim türü olan kent, sivil toplum örgütlerinin bulunduğu ve yerel yönetimlere sahip yasal bir birimdir. Bir merkez olan ve sanayi ve hizmet faaliyetlerinin yoğun olduğu, örgütlenme ve işbölümü ile uzmanlaşmaya sahip olan ülkelerin toplumsal yapı ve yaşam biçimlerinin yansıtıldığı nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yaşam yeridir. Sey ve Süher, kent kavramına ekonomik olarak yaklaşmıştır. Kent yaşantısı insanları köye göre daha fazla yabancılaşmaya itmiştir. Bu yabancılaşma sonucu yaşantılar yönünü değiştirmiş ve ekonomik farklılıklar daha çok gözle görülür hale gelmiştir.

Toplum bilimine göre Lois Wirt kent' i “Toplumsal bakımından benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu, göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu ve mekanda süreklilik niteliği olan yerleşmedir.” şeklinde tanımlamıştır. Farklı bir boyuttan Wirt kenti, toplumsal düzenle ilgisi olmayan, heterojen ve yoğunluk şeklinde tanımlamıştır. Diğer bir isim olan A. Reiss bir yerleşme dizgesi olarak kenti, ayrı cinstenlik, ilişkilerde kişisel olmamak, toplumsal farklılaşmalara karşı hoşgörülü, dikey ve yatay hareketlilik, dernekler içinde örgütlenme, davranışların dolaylı denetimi gibi özelliklere dayanarak tanımlamıştır (Sencer 1979: 6). Bu tanımlardan yola çıkarak kent, fazla nüfusun olduğu yerler olarak tanımlanmaktadır. Buradan bakıldığında kent, büyük mekânlara ek olarak gelişen, değişen, dönüşen ve

heterojenliğin fazla olduğu yerlerdir. Kentteki toplumlarda iş gücü fazla olduğundan daha fazla dayanışma gerektirir. Kentin vazgeçilmez özelliklerinden biri de budur.

Kapitalistlere göre kent eşitlik artırıcıdır. Artı değer üretme alanıdır. Bazı düşüncelere göre zaman mekan bağlamında özgül aracın adıdır kent. Kentte yaşanan bu karmaşıklaşma kentte olanakları artırmaya yardımcı olmuştur. Farklı yer ve yön aramak işgücünü artırmıştır ve böylece teknolojinin hızla gelişmesine katkı sağlamıştır.

Bumin kent kavramını farklı bir biçimde tanımlamıştır. Kente psikanaliz bir biçimde yaklaşan Bumin, sosyolojiden ekonomiye savaş sanatından mimariye birçok konuya odaklanan bir kavram olarak yaklaşmıştır (Topal 2004: 278).

Weber kenti diğer kuramcılardan farklı tanımlamayı tercih etmiştir. “Nüfusun büyüklüğü ve yoğunluğu, bir Pazar merkezi olarak ekonomik işlevi, bir “kale” ve yönetim merkezi olarak siyasal-yönetsel işlevi de dahil olmak üzere, birçok olanakları sıralayarak, başlangıçtaki arayışından uzaklaşmıştır. Üzerinde durduğu asıl konu kent biçimlerinin salt zaman ve mekan içerisindeki heterojenliğidir. Bu nedenle ekonomik işlevleri açısından, ticaret ve üretim kentlerinden, aynı zamanda başka bir yerde üreticinin sırtında asalak olan tüketim ve rant kentlerinden; bunların yanı sıra ekonomik yaşamla ilgileri çok anlamlı olmayan garnizon ve yönetim kentlerinden de söz etmiştir. Weber, bütün kentleri genel olarak adlandırılmış bir şekilde tanımlamakta ve betimlemelerinde heterojenliğin tekdüzeliğe ağır bastığı görülmektedir (Holton 1998: 36-37’den akt. Topal 2004: 280) ”. Weber kenti kavramsallaştırırken ekonomik ve siyasi örgütlenme üzerinde durmaktadır. Aslında üzerinde durulan nokta köy yaşamından farklılıklardır. Kısa olarak Weber kenti, içinde yaşayan insanların tarımdan çok ticaretle uğraştıkları bir nokta olarak görmüştür. Bunları tanımlarken ise farklı içerikleri de göz önünde bulundurarak kent içindeki yapıya da değinmiştir (Topal 2004: 280-281). Weber’in ifadesiyle kentteki ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal yaşam köy yaşantısının tam tersidir, denilebilir. Köyde ekonomik durum tarımsal yaşamla ifade edilirken, kentte farklı alanlara eğilim gözlenmiştir. Ekonomi alanında köyde tek düzelik yer alırken kentte çeşitlilik göstermiştir.

Bazı yazar ve düşünürlerin kent tanımında yola çıkıldığında kentin, çeşitlilik içerdiğini söylemek mümkündür. Tüm bu tanımlardan yola çıkarak kenti; yönetimde bağımsız olan, ekonomisi gelişmiş, kültürel çeşitlilikte boy gösteren, nüfus yoğunluğunun fazla olduğu ve sürekli kendini yenileyerek işbölümüne olanak sağlayan bir yer olarak görmek mümkündür.

Kentsel dönüşüme etki eden ve başlangıç noktalarından biri sayılan kent tanımları bu şekildedir. Fakat kent tanımları kentsel dönüşüm projesi için yeterli bir tanım olmayacaktır. Bir diğer kavramımız olan kentleşme tanımı da ilerde ele alınacak konuları için gereklidir.

2.1.1.2. Kentleşme Tanımları

Kentsel dönüşümün içinde barındırdığı bir diğer kavram kentleşmedir. Bu kavram üzerinde farklı tanımlar yapılmıştır. Kentleşme kavramının tanımlarını ele alacak olursak;

Dar anlamda kentleşme, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artış göstermesidir (Ertürk 2011: 10).

Tütengil kentleşme kavramını uygarlığın yoğunluk ve etkinlik kazanması olarak tanımlarken, Keleş de “dar anlamda; kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması şeklinde tanımlamıştır (Tütengil 2001: 82; Keleş 1993: 19).

Keleş geniş anlamda kentleşmeyi; sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunda doğuran toplum yapısında artan örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus süreci olarak tanımlamıştır (Keleş 1993: 19). Keleş’in bu tanımından yola çıkarak kentleşmeyi, köy yaşantısından kent yaşantısına geçilmesi sonucu oluşan kültürel, sosyal ve ekonomik farklılaşma olarak tanımlamak mümkündür. Değişen yaşantı kentleşmeyi ortaya çıkarmış artan iş projeleri, tarım dışı çalışmalar yer almaya başlamıştır ki bu da kentleşmenin kente olan etkilerini ortaya çıkarmaktadır.

Tekeli’ye göre ise kentleşme kavramı “Bir insan yerleşmesinin ya da kentin, tarım dışı üretim, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve büyüme derecelerinin artma yönünde değişme olayı”dır (Tekeli 2011: 20).

Kentleşme, kentsel yaşam biçimlerini ifade eden bir kavramdır. Dar bir alana yerleşen nüfus, karmaşık ilişkilerin bulunduğu, yeni bir sosyal ve fiziksel oluşumun yer aldığı, kendine özel bir kültürel sistem oluşturmuştur ve bu da kentleşme kavramını meydana getirmiştir. Kent yaşamı fiziksel kentleşme ve işlevsel kentleşme olarak ikiye ayrılır. Fiziksel kentleşme, nüfus hareketi olarak ele alınırken, işlevsel kentleşme, insanların davranış şekillerini ve bu davranış şekillerinin değişimini kapsar.

Kentleşme kelime itibari ile Gökulu'ya göre, belirli yapısal, çevresel, ekonomik ve toplumsal değişimi ifade eden bir kavramdır (Gökulu 2010: 213).

Gökçe'nin de kentleşme tanımından yola çıkarak aynı zamanda Gökulu kentleşmeyi, belirli nitelikleri taşıyarak kent özelliği taşıyan yerlere nüfus artışıyla birlikte toplumsal ve ekonomik yapıdaki değişmeyi öne çıkaran ve belirleyen bir süreç olarak tanımlamıştır (Gökulu 2010: 213). Kent kavramı nüfus yoğunluğu ve iş bölümünü kapsamaktadır. Kentleşme ise kente yerleşenlerin oluşturduğu nüfus fazlalığından kaynaklı faaliyetlerdir.

“Kentleşme üretimin, ticaretin ve hizmetlerin süratle büyümesini sağlayan, sanayileşmenin etkisiyle, doğum oranının fazla olması ve bu fazlalığın kent dışı yerleşme yerlerinde iskan edilememeleri nedeniyle nüfusun kentlerde birikmesine ve kent sayısının artmasına neden olan aynı zamanda da buralarda yaşayanların özel hayatlarını, ekonomik, sosyal ve siyasal davranış açısından etkileyen ve devletin de belirli birtakım faaliyetlerini gerektiren değişikliklerdir” (Gökulu 2010: 213). Bu tanımdan yola çıkarak kentleşme, köy yaşantısından kent yaşantısına geçen insanların yaşadığı asimilasyon sonucu kültürel ve sosyal değişikliklerin yaşanmasıdır. Bu yönden de ele alındığında kentleşme, gerek insanların gerekse yaşantıların değişiklik göstermesiyle birlikte oluşan kentteki faaliyetlerdir. Coğrafi ve yoğunluk olarak artış gösteren kent, düzen sonucu ile birlikte de kentleşme ortaya çıkmıştır.

Görüldüğü üzere kentleşme, kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir. Tüm bu tanımlardan yola çıkarak kentleşmenin, kent yaşantısıyla oluşan sosyal, ekonomik, kültürel ve fiziksel değişiklikler sonucu burada yaşayan halka etki etmesiyle oluşan yapılanmadır, denilebilir.

Kent ve kentleşme kavramları kentin ekonomik ve kültürel sistemlerini etkilemektedir. Kent üzerine yerleşen insanlar kentin fiziki yapısında olumsuzluklar meydana getirmektedir. Kentin fiziki yapısında oluşan yıpranmalar sonucu kentin bir bölümünü yenileme ya da kenti yenileme çalışmaları yapılmaktadır. Kent üzerinde yapılan küçük veya köklü değişimler kentsel dönüşüm adı altında yapılmaktadır. Kentsel dönüşüm projesinin ne olduğunu ve ne gibi özellikler taşıdığını tanımlarını olarak açıklamak konuyu netleştirmek açısından önemli olacaktır.

2.1.1.3. Kavramsal Olarak Kentsel Dönüşüm ve Uygulanma Biçimleri

Dönüşüm, herhangi bir alanda yapılan değişiklikleri kapsamaktadır. Bir önceki başlıklarda ele alındığı üzere kent, kentleşmeyi doğurmaktadır ve bu yapılanma kent üzerindeki bozulmaları meydana getirmektedir. Bu bozulmaları gidermek için yapılan çalışmalar kentsel dönüşüm adını almaktadır. Kent üzerinde yapılan değişiklikleri anlamak için kentsel dönüşüm projesinin tanımını ele almak konuyu irdelemek açısından daha faydalı olacaktır.

Kentsel dönüşümün içinde barındırdığı son kavram ise dönüşüm (transformasyon)dür. Türk dil kurumu dönüşüm kavramını, mevcut durumdan başka bir biçime girme, hal değiştirme olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu 1980).

Yerebasmaz'ın Keleş'ten aktarımıyla kentsel dönüşüm kendiliğinden gelişen bir süreç değildir. Kentsel dönüşüm kavramı kaçak yapıları tespit ederek gecekondular bölgelelerinde yapılan yenilenmedir (Yerebasmaz 2006: 8-9).

Kentsel dönüşüm; fiziksel, sosyal ve ekonomik değişimlerden dolayı sorunlar yaşayan ve bu bölgelerde yaşayanların ihtiyaçlarını karşılayamamadan dolayı bölgenin yenilenerek yeniden yapılandırılması ve daha iyi hizmet sunmak için düzenlemeler yapılmasıdır (Dayıoğlu 2006). Kentte oluşan yer ve düzen fiziksel yetersizlik sonucu değişime uğramıştır. Bu değişiklik sonucu oluşan yapı düzeni de beraberinde getirmiş ve daha önceki yapının yetersizliğini ortadan kaldırmıştır

Kentsel dönüşüm kent sorunlarını düzeltmek amacıyla, değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, çevresel ve sosyal sorunlarına çözüm arayan kapsamlı bir eylemdir denilebilir (Thomas 2003'ten akt. Şişman ve Kibaroğlu 2009).

Lichfield'e (1992) göre kentsel dönüşüm, "Kentsel bozulma süreçlerini daha iyi anlama ihtiyacından doğan ve gerçekleştirilecek dönüşümle elde edilecek sonuçların üzerinde bir uzlaşma"dır (aktaran AKKAR 2006: 29).

Kentsel dönüşüm, kentsel bozulma ihtiyacından doğan ve bu bölgelerin yeniden imarı ve değişimi olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda kentsel dönüşüm yitirilen ekonomik etkinliğin yeniden geliştirilmesi, bozulan toplumsal işlevi tekrardan işler hale getirme ve toplumsal dışlanma olan toplumlarda yeniden toplumsal bütünlük sağlama olarak tanımlanabilir (Roberts 2000'den akt. AKKAR 2006: 29 ve Şişman ve Kibaroğlu: 2009). Kent yaşamında oluşan fiziki bozukluklar, kentsel dönüşümün önünün açmıştır. Oluşan bu yapının farklılık göstermesi sosyal yaşamı da etkilemiştir. Bu etkilenme de insanları kentsel yenilemeye yöneltmiştir.

Donnison'a göre (1993), kentsel dönüşüm kentsel çöküntü alanlarında oluşan ve sorunları düzenli bir şekilde gidermeye yönelik çalışmalardır. Roberts (2000) ise kentsel dönüşümü bir alanın ekonomik, toplumsal ve fiziksel olarak sürekli yenilenecek iyileştirilmeye çalışılması şeklinde açıklamıştır (Aktaran AKKAR 2006: 29). Donnison'un tanımından yola çıkarak kentsel dönüşümü aktaran Akkar, bölgede yaşanan değişiklikleri de göz önünde bulundurmıştır. Kentsel dönüşümü sadece yıkıp yeniden yapma olarak tanımlamak yanlış olacaktır. Tarihi yapıların eskimesi ve yapılarının bozulması sonucu yenileme işlemi olarak da bakılabilir. Bu da tarihi yapıların sürekli korunmasına katkıda bulunmaktadır.

Kentsel dönüşüm kavramının içeriği yazarlar tarafından birebir olmasa da aynı nitelikleri kapsayıcıdır. Fiziksel olarak kent sorunlarını düzeltmek dışında buna sosyal, ekonomik ve çevresel olarak da bakılmaktadır. Keleş (2004) kentsel dönüşümü, kentin belirli bir bölümünün veya tümünün değiştirilerek yeni bir hal alması olarak tanımlamıştır. Kent planlamacılarından farklı olarak Keleş, kentsel dönüşümü toplumsal ve ekonomik özellikleri göz önünde bulundurularak yapılan, kentin fiziki yapısını değiştirmeye yönelik faaliyet olarak tanımlar (Keleş 2002: 109-111).

Kentsel dönüşüm sadece kentsel dönüşüm olarak değil yeniden canlandırma, sosyo- ekonomik yenileme, yenileme- yenilenme, esenleştirme, yeniden geliştirme ve yeniden oluşum adı altında da yapılmıştır.

Kentsel dönüşüm tanımlarından yola çıkarak, dönüşüme yön veren uygulanma biçimlerini ele almak konu bütünlüğü açısından faydalı olacaktır.

2.1.1.3.1. Kentsel Dönüşümün Uygulanma Biçimleri

Kentsel dönüşüm kentsel yenilenmeyi kapsayan genel bir kavramdır. Fiziki olarak yenilen yapılara farklı adlar bilim insanları tarafından konulmaktadır. Bu kavramı on farklı şekilde ele almak mümkündür.

Yenileme: Yerleşme düzeni veya mevcut yapıların değiştirilmesi veya ortadan kaldırılmasına ilişkin yapılan bu tanım yaşama ve sağlık koşullarının iyileştirilmesine uygun olmayan yapıların ortadan kaldırılmasına ve yapılan köklü değişikliklere işaret etmektedir (Ertaş 2011: 4).

Kentsel yenileme, özgünlüğünü yitirmiş yapılarının tümünün veya bir bölümünün yok edilerek yeniden imar edilmesi anlamına gelmektedir.

Kentsel Koruma: Kentsel koruma başlığı tarihsel açıdan iki şekilde karşımıza çıkmaktadır: özgün niteliği ile koruma (preservation) ve sınırlı değişim ile koruma (conservation). Özgün niteliği ile koruma; yapıların tarihi yapısına zarar vermeden değiştirme olarak ifade edilirken sınırlı değişim ile koruma; toplumun geçmiş ve kültürel yapısını teşkil eden varlığın üzerine eklenti yapma, yapısında ufak değişimlerde bulunma veya günümüze uyarlama olarak tanımlanabilir (Kocaemmi 2016: 14).

Kentsel İyileştirme: Eski kent dokusunun ve çöküntü alanlarının kısmi olarak yenilenmesiyle kullanıma açılmasıdır.

Demirsoy'a göre kentsel dönüşümün yöntemleri içerisinde yer alan iyileştirme kavramı, belli bir bölümü veya tümü işlevini yitirmiş olan alanların sağlıklılaştırılması kullanıma yeniden açılmasıdır. Kentsel alanın özgün niteliğine zarar veren aykırı tüm varlıkların ayıklanması kentsel iyileştirmenin amacı içerisinde (Demirsoy 2006: 26).

Yeniden Canlandırma: Eski canlılığını yitirmiş yapıların özellikle tarihi alanların alınacak sosyal önlemlerle yeniden canlılık kazanmasını sağlama anlamına gelmektedir (Ertaş 2011: 4).

Özden (2008: 67)'e göre ise yeniden canlandırma; ekonomik sosyal ve fiziksel açıdan çöküntü yaşayarak terk edilmiş olan kent parçalarının, özellikle kent merkezlerinin değiştirilmesiyle tekrar hayata döndürülmesidir.

Yeniden Geliştirme: Mevcut yapıların yıkılması ve kazanılan toprağın yeniden kullanıma açılmasıdır. “Sınırları önceden belirtilen belli alanlarda, hem yapıların, hem de bölgelerin bir bütün olarak, yitirmiş buldukları ekonomik ve toplumsal değerleriyle fiziksel ölçülerine yeniden kavuşturulması”dır (Keleş 2002: 431). Yeniden geliştirme olarak yapılan proje son yıllarda sürekli artarak devam etmektedir. Bu yapılanma hem devlet hem de devlet destekli özel şirketler tarafından yürütülerek kente katkı sağlamaktadır.

Düzenleme: Bir kentin, bir kasabanın tümünün veya bir bölümünün yerleşme olarak kendiliğinden gelişmesine engel olmak ve bu yerleri toplum yararına çevirerek toprak ve yaşam alanları arasında bağlantı kurmaktır. (Keleş 2002: 429-440)

Temizleme: Gelir alt gruplarının yaşadığı alanları tamamen ortadan kaldırmak ve yerine sağlam bir yapı inşa etmek anlamına gelmektedir (Ertaş 2011: 5). Aynı zamanda bu uygulama deprem bölgelerinde önem arz etmektedir.

Yeniden Üretim: Tamamen yok olmuş yapıların yeniden üretimi anlamına gelmektedir. Kentsel yenilemeyle benzerliğe sahip olan bu kavramın farkı, köhneleşmiş yapıları kente yeniden kazandırmadır (Ertaş 2011: 5 ve Demirkıran 2008: 49). Yeni oluşan dokunun sırasında çevreye yeniden kazandırılacak olan yeniden oluşumu tamamlayan bir kavramdır.

Kalitenin Yükseltilmesi: “Uygulama alanında yaşayanların sosyo-ekonomik açıdan statü ve yaşam kalitelerinde önemli ölçüde değişiklik yaşanmadan; fiziksel çevrenin iyileştirilmesi” olarak ifade edilmektedir (Ertaş 2011: 5). Yeniden üretim gibi kalitenin yükseltilmesi olarak yapılan dönüşüm projesi gelişimini tamamlayamamış yerlere yapılmaktadır.

Soylulaştırma: Kentsel dönüşümün yöntemlerinden ve uygulanma biçimlerinden olan “soylulaştırma” en çok tartışma içeren kavramdır. Bu kavramı “seçkinleştirme” olarak tanımlayan yazarlar da bulunmaktadır (Demirkıran 2008:

45). Bu kavram sosyo-kültürel açıdan bozulmuş, fiziki yapısını yitiren yapıların sosyalliğini yeniden kazandırmak olarak tanımlanabilir (Ertaş 2011: 5).

Kentsel dönüşümün tanımlarına ve uygulanma biçimlerine bakıldığında genel itibarıyla birbirinden ayrıldıkları görülmektedir. Bu tanımlar ve uygulanan yöntemler değiştirilecek olan konutların yapısına göre farklılık göstermektedir. Tarihi yerler düzenlenerek değiştirilmektedir. Kurtarılamayacak olan konutlar direk yıkılarak yeniden yapılandırılır. Mekâna daha iyi bir olanak sağlama güzelleştirme olarak geçmektedir. Bu yapılar yaşanan ortama farklılık katmaktadır. Buradan da yola çıkıldığında yukarıda ele alınanlar projenin seyrini değiştirerek devam etmesine olanak sağlamaktadır.

Kentsel dönüşüm projesinin tanımlarından yola çıkarak kentsel dönüşümün; çevrenin fiziki, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan yaşanan değişiklikler olduğunu söylemek mümkündür. Bu proje çeşitli yerlere kent ve kentleşme sonucu yayılmış olup çevre düzenine, tarihi yapıların korunmasına, sanayi bölgelerinin yenilenmesine ve halkın refah seviyesinin yükselmesine katkı sağlamıştır. Bu proje geçmişte yaşanan hasarları gidermek için yapılmaya başlamış, Türkiye ve Avrupa'nın geneline yayılmaya başlamıştır.

Kentsel dönüşüm, 1980 sonrasında Avrupa'da sanayi devrimi sonrası oluşan işçi kentleri ve I. Dünya Savaşı'nda hasar görmüş yerleri yeniden canlandırmak için başlatılan bir çalışma olarak ortaya çıkmıştır. Bu kentlerin fiziksel dönüşümü olarak da kullanılmaya başlanmıştır (Demirsoy 2006: 7-9).

Kentsel dönüşümün Dünya'da ve Türkiye'deki tarihini ele almak inceleyeceğimiz konu açısından önem arz etmektedir. Kentsel dönüşümün gelişimi Türkiye'de ve dünyada kentsel dönüşümün tarihi gelişimi olarak "Kentsel Dönüşümün Gelişimi" başlığı altında anlatılmıştır

2.2. Dünya'da Kentsel Dönüşümün Gelişimi

Kentsel dönüşüm projesinin dünyadaki gelişimi ve ilk ortaya çıkışı yaşanan göçler sonrası kent üzerindeki fiziki kirliliği gidermek olarak ortaya çıkmıştır. Bu yapılan değişimler adını tam olarak "Kentsel Dönüşüm Projesi" olarak almasa da yapılan yenilikler açısından kendini göstermedi. Bu yapılan yenilikler savaşların bir

nevi kirli görüntüsünü ortadan kaldırmaktı. Sanayi Devrimi ve II. Dünya Savaşı projenin başlama nedenleri olarak sayılabilir.

1850'li yıllarda Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da kırsal alanlardan kentlere yoğun göç dalgası başlamıştır ve bu da kentlerde sosyal sorunlara, ekonomik sorunlara, sağlık sorunlarına ve yerleşim sorunlarına yol açmıştır (Kocamemi 2006: 10). Bu yapılanma hareketi bazı bölgelerin yeniden yıkılma ve tekrar oluşturulma şeklinde görülmüştür. . Bu dönemde görülen kentsel dönüşüm hareketleri iki temele dayanmaktadır. İlk olarak 1851'de ortaya çıkan ve kentsel politikalar üreten Konut Kanunu ve ikinci olarak 1851-1973 yılları arasında Fransa'da, Paris kenti için gelişim müdahaleleri gerçekleştiren Haussmann'ın operasyonlarıdır (Polat ve Dostoğlu 2007: 63). 1870-1880 arasında ise Avrupa'da tüm metropollerde geniş kapsamlı kent planları ile modern merkezler yaratılmaya başlanmıştır. (Kocamemi 2006: 10-11).

“Kent planlarının önemlerinin artması kentsel dönüşüm alanında ABD, Almanya, İngiltere ve Fransa'da bilinçli bir şekilde yapılmasını sağladı. ABD, “New Heaven” kentini yenilemek için, Almanya, II.Dünya Savaşı'nın ve Hitlerin izlerini silmek için, İngiltere Sanayi Devrimi'nin etkisi ile oluşan işçi kentlerini yaşanabilir kentlere dönüştürmek için, Fransa, ülkesindeki isyanları önlemek ve kontrol altına almak için kentsel dönüşüm projeleri oluşturmuşlardır” (Eren 2006: 20). Bu dönemde yapılan dönüşümler yıkıntı olan yerleri düzeltmeye yönelik olarak yapılmıştır. Daha sonra hızla büyüyen ve sanayileşen şehirlerde hem görüntü açısından hem de kültürel farklılıkları en aza indirmeye yönelik olarak devam etmiştir. Bu dönemde yaşananların bir nevi yıkıp dökülen yerleri düzene kavuşturmaya yönelik olduğunu söylemek mümkündür.

Dünyada kentsel dönüşümün sanayi sonrası ve yakın döneme kadar olan kısımları dönemlere ayrılarak ele alınacaktır. Bu dönemler:

Modernizm ve Kentsel Yenileme: Avrupa'da Sanayi Devrimi'nden sonra kentlerin durumunun kötüleşmesi sonrası 1910-1940 yılları arasında tartışmaya başlanmış ve kentsel dönüşümün temelleri atılmıştır.

“Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kentler, fordist ekonomi sistemi doğrultusunda gelişme göstermiştir. 1910'larda tek merkezli ideal kent planlama,

1920'lerde tarihi miras kaygısı taşımayan yenileme uygulamaları, 1930'larda işlevsel olarak bölgeleme ve koruma kavramları öne çıkmıştır (Polat ve Dostoğlu 2007: 63)." Bu savaş, kentlerde büyük bir yıkıntıya sebep olmuştur. Ekonominin de değişiklik göstermesiyle birlikte kentleri düzenlemeye yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde yapılanları modern hareket ve kentsel yenileme planları olarak görmek mümkündür.

Endüstriyel Gelişme ve Kentsel Rehabilitasyon: Bu dönem 1940-1960 dönemi kapsamaktadır. 1950 sonrası kentlerde savaş sonrası yıkıntılar sonucu hissedilmiş ve işçi kentleri yıkılmaya başlanmıştır. Bu dönemde tüm alanların yıkılıp yeniden inşa edilmesi amaçlanmıştır (Erden 2003: 25; Öztaş 2005: 12).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kentler kapitalist sisteme maruz kalmış ve bu doğrultuda ilerlemeye başlamıştır. Sermaye birikimine ve endüstriyel gelişime bağlı olarak kentler dışarı taşma yaşamıştır. Buna bağlı olarak kent içi endüstriyel alanların rehabilitasyonu ve sosyal konut programları önemini artırmıştır. Bu da kentsel dönüşüm için bir adım sayılmıştır (Polat, Dostoğlu 2007: 64).

Endüstri devrimiyle birlikte hızla artan çevre kirliliği, sanayi alanlarının düzensiz yerleşmesi buna bağlı olarak kentte dağınık yerleşme, köyden kente yaşanan göç sonucu sağlıklı yapılaşma, yetersiz alt yapı hizmetleri de kentsel dönüşümün ortaya çıkmasına neden olmuştur (LeGates ve Stout 1998; Madanipour 2000; Oc ve Tiesdell 1997'den akt. Akkar 2006: 30). Bu nedenlerden dolayı temiz, sağlıklı ve yaşanılabilir bir alan hedeflenmiştir (Akkar 2006:30).

Bu dönemde kentlerdeki yıkıntılar onarılmaya çalışılmış, tarihi yerler yeniden düzenlenmiş ve restore işlemleri yapılmaya başlamıştır. Yapılan değişiklikler sonucu kentlerdeki hasarlar da temizlenmeye başlamıştır. Yukarıda da değinildiği bu dönemde kapitalist güçler boy göstermeye başlamıştır. Yapılan değişiklikleri kentsel yenileme çalışmaları olarak görmek mümkündür.

Sanayinin Desantralizasyonu ve Fiziki Müdahaleler: 1960'lı yıllara kadar devam edilen "kentsel yenileme" çalışmaları, 60'lardan sonra değişmeye başlamıştır. Bu döneme kadar olan çalışmalar sadece kentin fiziki görüntüsünü yenileme çalışmaları olarak yapılırken 1960 sonrası kültürel ve sosyal konular önem kazanmıştır.

1960- 1980 döneminde yine kentlerin tamamen yıkılıp yerine yeniden inşa edilmesi amaçlanmıştır. Fakat ekonomik yetersizlikten dolayı bu dönemde sadece rehabilitasyon yapılabilmektedir. Bu rehabilitasyon çalışmaları yenilemeden öteye gidememiştir. Bu dönemin iyileştirmeden öteye gidememesinin nedeni post-fordist bir ekonomi sisteminin olmasıdır. 1960'larda çöküntü bölgeleri yeniden inşa edilmeye başlamıştır. 1970'lerde ise kentsel alanların turizm endüstrisi ile iyileştirilmesi gibi müdahaleler ön plana çıkmıştır (Demirkıran 2008: 14; Polat, Dostoğlu 2007: 64).

1970'lerin ilk yarısına kadar kentsel bozulma toplumsal bir hastalık olarak görülürken, 1970'lerin sonlarına doğru yapısal ve ekonomik nedenlere bağlı olarak açıklanmaya başlamıştır. Bu dönemde kent merkezi ve çevresini alan dönüşüm hareketlerinin aktörleri fazlalaşmıştır. (Roberts 2000'den akt. Akkar 2006: 31).

Bu yıllarda kentsel dönüşüme olan bakış açısı farklılaşmıştır. Fiziksel görüntünün yanında sosyal ve ekonomik koşullar da göz önünde bulundurularak kentsel dönüşüm projesine katılım sağlanmak istenmiş ve halkın desteği de aranır olmuştur. 1940-1960 dönemlerinde görülen kentsel yenileme planlarının üzerine, kentsel yeniden yerleştirme, kentsel imar ve kentsel canlandırma da eklenmiştir.

Endüstri Sonrası Gelişim ve Kentsel Rönesans: Bu dönemde kentler küresel ekonominin etkisiyle yenilenmeye başlamıştır. Kentlerdeki yaşam koşullarının bu küresel ekonomiye bağlı ilerlemesi, kentlerin şimdiki ve gelecekteki rollerini tanımlama, kentsel sorunlarla ilgili idari ve teknik yöntemlerin oluşturulmasını içeren Rönesans hareketiyle, 1980'lerde kent içi endüstriyel alanları yenilemeye ilişkin çalışmalar yapılmıştır. (Polat ve Dostoğlu 2007: 64).

İlk olarak yapılan kentsel dönüşümlerde fiziksel olarak yenilenme ön planda tutulmuştur. Bu yapılanma belirli bir bölgenin veya mahallenin tamamen yıkılıp yeniden inşa edilmesi üzerine gerçekleşmiştir (Eren 2006: 21-22). 1980'ler birçok konuda olduğu gibi kentsel dönüşüm alanında da önemli gelişmelere adım atmıştır. Kentsel yeniden yapılandırma politikasının yaygın olarak kullanılması bu dönemin önemli gelişmelerindendir. Başta İngiltere olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde öncü projelere yer almıştır. 1980'lerin dönüşüm projelerinin çoğu kamu-özel sektör

işbirlikçileriyle gerçekleşmiştir. Bu projeden özel sektör ön plana çıkarılırken, kamu sektörü arazi kullanımını sağlayarak katkıda bulunmuştur (Akkar 2006: 31-32).

1981 yılında Avrupa Konseyince kabul edilen “yıkıp yeniden yapma” şeklinde çalışmalar görülmüştür. Kentlerde yaşam kalitesi artırılmaya çalışılmış ve bugün ki kent planları uygulanmaya başlanmıştır. Kentsel dönüşüm projesinin kalitesi arttırılmış, kamu ve özel destekli çalışmalar yavaş yavaş ön plana çıkmıştır. Özel sektörün çalışmalarına kamu kurumları destek vermiştir. Batı’da bu dönemlerde pazar ekonomisinin hâkim olduğu görülmekteydi ve kentin yeniden canlandırılması, tarihi bölgelerin ekonomiye katkı sağlayacak yönde değişiklikler ön planda tutulmuştur.

1990’lı yıllarda kentsel dönüşüm suç oranlarının artmasından dolayı sosyal boyutuyla ele alınmıştır. Böylelikle bu yenilenmeye halk da dâhil olmuştur. Özel ve kamu sektörleriyle bu yenilenme gerçekleşmiştir (Eren 2006: 23). Bu dönemde kentsel yenileşme ön planda tutulmuştur. Kamu ve özel sektörlü işbirliklerine gönüllü iş birlikler de müdahil olmuşlardır. Buna yönelik olarak yeni yasal düzenlemeler ve kentsel dönüşüm programları getirilmiştir. 1990’lar kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetimlerin etkin rol aldığı yıllardır. Aynı zamanda kentsel dönüşüm alanında yeni kurumsallaşmaların oluşturulduğu yıllardır. İngiltere’de bu dönemde özel sektör, kamu sektörü, gönüllü kuruluşlar ve finansal kaynak sağlayan kuruluşlar bir arada yer alarak kentsel canlandırma ajanları kurulmuştur. Avrupa’nın kültür başkentleri olarak görülen kentlerde kentsel canlandırma projeleri yapılmıştır (Akkar 2006: 32-34).

Bu yıllardan günümüze kadar olan çalışmaları kentsel yenileme ve kentsel yeniden canlandırma olarak görmek mümkündür. Yine bu dönemlerde Avrupa’da özellikle İngiltere’de halka yeni yaşam alanları sağlanmış ve eski konutlarından çıkarılarak yeni konutlara yerleştirme çalışmaları yapılmıştır.

2000’li yıllarda ise artık kentsel dönüşüm her yönüyle ele alınarak uygulanmaya başlamıştır (Eren 2006: 24).

Genel olarak bakıldığında ilk başlarda savaşlarda yaşanan yıkıntıları düzenlemek amacıyla yapılan bu proje daha sonra önemini artırmıştır. Ekonomik yetersizlikten dolayı yenileme dışına çıkamayan proje ilerleyen yıllarda ekonominin

güçlenmesiyle beraber yıkıp yeniden yapma veya güzelleştirme olarak yerini değiştirmiştir. Avrupa genelinde veya dünya itibariyle şimdiki dönemlerde olanağının dışına çıkılarak farklılaşmalar kendini göstermiştir. Ele alınan bu proje Akkar'ın da aktardığı üzere devlet veya özel şirketler tarafından desteklenmesi sonucu sürekli gelişim ve değişim göstermektedir. Bu proje şimdiki yıllarda kültürel, ekonomik, sosyal ve fiziki değişim olarak yaşanmaktadır.

Kentsel dönüşüm projesinin dünyadaki gelişimini ele aldık. Şimdi de belli başlı ülkelerde derin izler bırakmış savaşlar ardından veya kentte oluşan fiziki düzensizlik ve gecekondulaşmayı önlemek amacıyla yapılan ilk çalışmaları ele alacağız.

2.2.1. Dünya'da Kentsel Dönüşüm Projesi Uygulamaları

2.2.1.1. Hiroşima- Danbara Kenti Kentsel Dönüşüm Projesi (Japonya)

6 Ağustos 1945 yılında, II. Dünya Savaşı'nın son aşamasında Japonya'ya atılan bombayla birlikte kentin yarısı yok olmuş ve kentin yarısı yok olmuştur. Daha sonra ise 9 Ağustos'ta atılan ikinci bombayla beraber bu yer kurtarılamaz hale gelmiştir.

140 bin kişinin ölümüyle sonuçlanan bu katliamda 13 kilometrekarelik bir alan yok olmuştur. Bu derece bir yıkıntı kentin yenilenmesine ve yeniden yapılandırılmasına neden olmuştur. Hiroşima kenti yenilemek için çalışmalar gerçekleştirmiştir ve dünyanın en güzel endüstriyel alanlarını oluşturmak için kentsel dönüşüm projesini uygulamıştır. Aynı zamanda bu projeye dünya barışına da katkı sağlayacak bir kent oluşturulmak istenmiştir. Danbara'da ise bölgeye sadece fiziksel ve çevresel yenileme değil, aynı zamanda endüstriyel ve kültürel bir gelişim getirilmek istenmiştir (Şişman, Kibaroglu 2009: 4).

Yapılan bu proje; kamu, özel ve yerel halkın komiteler aracılığıyla yaptığı bir proje olmuştur (Kara 2007: 3). Proje 1973 yılında onaylanmıştır. 1983 yılında ise yapılmaya başlanmıştır. Maliyetin %38'i yerel yönetimlerde, %57'si Hiroşima halkından ve %5'i diğer kaynaklardan sağlanmıştır.

1995 yılında ise Danbara bölgesinde gençler için amaçlanmış park ve dinlenme yeri yapılmıştır. 5 park alanı, 2 yeşil alan ve 13 oyun parkına kavuşulmuştur.

2.2.1.2. Trafalgar Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (İngiltere)

Trafalgar Meydanı'nın trafik yollarıyla çevrili olması, meydan ile kentlinin arasındaki ilişkileri engelleyici nitelikte yapılmıştır. Mekânı tüm yayaların kullanması ve ziyaretçilerin günlük kullanılabilmesi için kentsel dönüşüm projesi başlatılmıştır. Bu projeye bu meydanı kente katmak ve turistler için olanak sağlamak amaçlanmıştır.

Bu projenin yapılmasında, kamu ve özel sektör ile sivil toplum örgütlerinin katkısı vardır. 1996 yılında yapılmaya başlanmasıyla birlikte daha çok sosyal aktivite ve mekânı eğlenceli kılmak hedeflenmiştir.

2.2.1.3. Postdam Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (Almanya)

Postdam Meydanı, savaş sonrası ikiye ayrılarak Doğu ve Batı Almanya'nın sınırlarında kalmıştır. Daha sonra meydanın yıkılmasıyla birlikte dümdüz bir alan haline gelmiştir.

Projeye özel sektörün katılmasıyla birlikte Postdam Meydan'ı için bir kentsel tasarım yarışması açılmış ve alışveriş merkezleri, kültürel yapılar, küçük işyerleri ve konut alanları açılması amaçlanmıştır (Şişman, Kibaroglu 2009: 5).

Projede, uygulanan ve inşa edilen alanların farklılığıyla dikkat çekmektedir. Meydan önemli bir yere sahiptir ve çok fonksiyonlu kentsel yaşam alanları sağlanmaktadır.

2.2.1.4. La Defense Kentsel Dönüşüm Projesi (Fransa)

Fransa'nın başkenti olan Paris'te yer alan La Defense kentsel dönüşüm projesinin en önemli yerlerinden olmuştur. bu projeye birlikte iş merkezleri bu bölgede yer almıştır. 1958 yılında yapılan bu yer, yaya ve trafik akışını da ayırması açısından farklılaşmaya dikkat çekmektedir.

Proje %70 kamu, %30 özel sektör olmak üzere gerçekleştirilmiştir. Bu projeye Paris'in mevcut tarihi kent merkezi yitirilmeden yeni bir merkez

oluşturmaya ve eski merkez ile bağlantısı sağlanmaya çalışılmıştır (Şişman, Kibaroglu 2009: 5).

2.2.1.5. Guangzhou- Pearl Nehri Kentsel Dönüşüm Projesi (Çin)

Guanghou Kenti, kentleşme hızı en fazla olan Pearl Nehri'nin merkezindedir ve birçok endüstri alanına ev sahipliği yapar. Burada yer alan endüstri alanlarına doğru bir yapılanma olmuştur. Bu yapılanma arazi kullanımını etkilemekte ve çevreye zarar vermektedir. Bu alanları engellemek ve düzenlemek amacıyla devlet tarafından kentsel dönüşüm projesi başlatılmıştır.

Bu alana uygulanacak olan proje koruma ve sürdürülebilirlik üzerine düşünülmüştür. Kentin kültür ve tarihi zenginliği de bu amaç doğrultusunda ön plana çıkarılmak istenmiştir (Şişman, Kibaroglu 2009: 6).

Projede; şirketleri bu bölgeye çekerek 21. yüzyılın en önemli alanlarını oluşturmak, kent ile tarımcılık hayatını bir arada sürdürmek, endüstri alanlarına da dikkat çekilmek istenmiştir. Aynı zamanda bu bölgede, sürdürülebilir bir kent yaratılmak ve Pearl Nehri ve çevresindeki nehirleri de kullanmak ve yaygınlaştırmak gibi amaçlar düşünülmüştür. Bu bölgeyi kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan geliştirmek için devlet tarafından yapılmıştır.

2.2.1.6. Solidere (Beyrut Tarihi Kent Merkezi) Kentsel Dönüşüm Projesi (Lübnan)

Lübnan'da 1975 yılında patlak veren iç savaş 1990 yılına kadar sürmüştür. Bu yaşanan savaş en çok da Beyrut Kenti'ni vurmuştur, sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan büyük çöküntüler oluşmuştur. Lübnan'da yaşanan iç savaşın bitmesi üzerine, kenti yenilemek için adımlar atılmaya başlanmıştır.

Burada kentin ekonomik, sosyal ve siyasal olarak yenilenmesi için yapılan faaliyetler arasında; 1977-1978 yıllarını kapsayan ve Beyrut tarihi kent merkezini yenileme çalışması olarak Master Plan, ikinci olarak 1983'te çalışmalara başlanan ve 1986 yılında tamamlanan birinci planın genişletilmesi olan IAURIF Master Plan ve son olarak 1991'de ise ilk iki planı kabul ederek Beyrut Kenti'nin tümünü kapsayan Master Plan (Demirsoy 2006: 118).

1977-1978 Master Planı'nda; tarihi yapıların yeniden imarı ve sağlam kalan binaları koruma, kenti yeniden geliştirebilecek alanların oluşturulması, yol ağının yenilenmesi gibi konular amaçlanmıştır.

1986 IAURIF Master Planı'nda; bütünlüğün sağlanarak kentsel alanların korunarak tahribatının engellenmesi ve toplu taşıma araçlarının gelişmesi gibi konular hedeflenmiştir.

1991 Master Planı'nda ise Ortadoğu'daki finansal kaynaklara yeniden sahip olmak, ticaret ve turizm gibi alanlarda faaliyet göstermek ve Lübnan ekonomisine katkı sağlamak amaçlanarak kent planları yapılmıştır.

Solidere Kentsel Dönüşüm Projesiyle, tarihi kent ve liman bölgesi birbirine bağlanarak önemli bir ticaret alanı oluşturulmuştur.

2.2.1.7. Rio Kenti Gecekondu Sağlıklaştırma Programı (Brezilya)

Rio Kenti Brezilya'nın önde gelen büyük şehirlerindedir ve burada ciddi şekilde gecekondulaşma görülmüştür. Kentin çoğunluğu gecekondu alanlarında yerleşim imkânı bulmuştur. Bu nedenle kentte çevre kirliliği, alt yapı sorunları, sosyal sorunlar gibi birçok sorun kendini göstermiştir. Oluşturulan yapılar kentin en değerli yerlerini de işgal etmiştir. Aynı zamanda bu bölgedeki sosyal problemler suç oranlarını artırmıştır. Burada yaşayan halkın fakirlikle mücadele etmesi, eğitim imkânlarının ve yeterli çalışma alanlarının bulunmaması sosyal eşitsizliği de beraberinde getirmiştir.

1994 yılında belediye tarafından gecekonduları sağlıklaştırma programı başlatılmıştır ve bu proje kamu ve özel sektör işbirliğiyle devam etmiştir. Projede gecekonduların yaşam standartlarının yükseltilmesi yer almıştır (Kara 2007: 3).

Projenin amacı; gecekonduların sağlamlaştırılarak gelecek nesillere iyi bir yaşam sağlamak, sosyal eşitsizlikleri gidererek suç oranlarını azaltmak ve böylece burada sosyal yaşam şartlarını düzeltmektir. Öncelikli amaç olarak çevre kirliliğinin giderilmesi görülmüştür. Daha sonra sosyal faaliyetlere yönelik düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Ancak kişisel evlere yönelik çalışmalar bu projenin amaçları içerisinde yer almamaktadır (Kibar, Şişmanoğlu 2009: 7).

Rio Kenti'nde, bu projenin ilki 1994-1998 yıllarında yapılmıştır. İkincisi ise, 1998-2005 yıllarını kapsamaktadır. Böylelikle buradaki halkın yaşam standartları yükselmiş ve ihtiyaçları karşılanmıştır.

2.3. Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Tarihi Gelişimi

Türkiye, Cumhuriyet dönemi sonrası hızlı bir şekilde sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi değişimlere uğramıştır. Bu alanlarda yaşanan değişimler şüphesiz ki kent yaşamını ve kent planlamalarını da etkilemiştir. Kent planlamaları gerek kültürel gerekse sosyo-ekonomik olarak yansımalarını sürdürmüştür. Dünyada yaşanan Sanayi Devrimi ve II. Dünya Savaşı ülkeleri kentleşmeye itmiştir. Tarımın önem kaybetmesi ve makineleşmenin ortaya çıkması, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan göçler tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye'yi etkilemekten kaçınmamıştır. Türkiye bu döneme ekonomik yetersizlikten dolayı biraz geç adım atmıştır. Fakat kentlerde oluşan düzensizlikler göz ardı edilemez olmuştur. Türkiye'yi etkileyen bu dönem modern çağa geçilen dönem olarak sayılabilir.

Türkiye'deki kentsel dönüşüm sürecine geçiş aşamasını anlayabilmek ve bu süreçlerin nasıl oluştuğunu anlayabilmek için detaylı bir şekilde işlemek gerekmektedir. İlk olarak göç kavramı ele alınacak ve Türkiye'deki göç hareketleri incelenecektir. Daha sonra kentleşme kavramı ele alınacak ve kentteki kentsel dönüşümün nedenleri arasında incelenecektir. Son olarak da gecekondulaşmaya değinilecek böylelikle Türkiye'deki kentsel dönüşümün tarihi gelişimi ortaya çıkmış olacaktır.

2.3.1 Türkiye'de Kentsel Dönüşümü Meydana Getiren Faktörler

2.3.1.1 Göç

Göç coğrafik olarak bir yerden başka bir yere yapılan harekettir. Göç genellikle ülke içi yani iç göç ve ülke dışı dış göç olarak gerçekleşir. Göçü etkileyen nedenlerin başında ekonomik neden gelmektedir. Göçü aynı zamanda siyasi neden, sosyal neden, gelir ve istihdam da etkileyebilir (Çelik 2007: 87-109).

Yalçın'a göre göç; ekonomik, siyasi, çevresel ve bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya

sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın 2004: 13).

Göç hareketleri Türkiye açısından bakıldığında hiçbir zaman uzak bir kelime olmamıştır. Yaşanan göçler tarih boyunca kendini geliştirerek sürekli devam etmiştir. Göç ve Türklük birbiriyle paralel giden unsurlar olmuştur ve “Türkler Orta Asya’dan Akdeniz’e oradan da Avrupa’ya istilalar sonucu yayılmış bir miller olarak tarih sahnesinde boy göstermiştir” (Yalçın 2004: 104). Türk toplumu gerek İslamiyet açısından gerekse yerleşme açısından katı kuralları olan bir ülke olmamıştır. Bu yüzden göç, Türk milletinin kaçınılmaz gerçeği olmuştur. Bir yandan göç alan bu bölge ekonomik yetersizlik yüzünden de göç vermek zorunda da kalmıştır. Bu açıdan bakıldığında Neolitik Dönem’den itibaren başlayan göç hareketleri günümüz Türkiye’sine kadar devam etmiştir. Hem yaşanan göçler hem de bu bölgeye yaşanan göçleri göz ardı etmek olanaksızdır.

Türkiye’de modernleşmenin başlamasıyla birlikte göçün amacı farklılaşmaya başlamıştır. Yaşanan modernleşme sürecini 1948’lerden günümüze kadar olan süreç olarak görmek mümkündür. Bu göç hareketleri modernleşmeye başlayan Türkiye’den sonra ele almak gerekmektedir ki ileride görülecek ve günümüze etki edecek olan yerleşme biçimlerini ortaya çıkaralım.

“1950’de nüfusun ancak yüzde 19’u kentsel alanlarda yaşarken bu oran 1970’de yüzde 36’ya ve 1990’da yüzde 56’ya yükselmiştir. Bu dönemde kentsel nüfusun bu hızlı artışı içinde iç göçün etkisi yüzde 50’lerin üzerindedir. 1950’li yıllarda başlayan ve hızlanan iç göç, daha çok ülkede kırsal alanlardaki dönüşümün ivme kazandırması, bir anlamda ‘’iticiliği’’, ile açıklanabilirken, daha sonra 60’lı yılların sonları, 70’li yıllar ve 80’li yılların başına kadar daha çok kentsel alanlardaki dönüşümün belirleyiciliği, bir anlamda ‘’çekiciliği’’, ile anlatılabilir. 1980’li ve 90’lı yıllar içinde ise, iç göç olgusu ve süreçleri, modernleşme temelindeki toplumsal dönüşümün yeni iletişim teknolojileri ile daha da yoğunlaşması sonucu ve toplumsal hareketliliğin her anlamda ‘’iletici’’, etkilerinin daha da artması ile yeni bir döneme girmiştir “(İçduygu, Sirkeci 199: 250). Buradan hareketle göç hareketlerini dört başlık altında toplamak mümkündür: 1923’ten 1950’ye, 1950 ve 1960 arası, 1960 ve 1970 arası ve son olarak 1970 ve 1980’ler. Bu dönemler yaşanan olaylardan dolayı

göç hareketlerinin fazla olduğu dönemlerdir. Bunları ayrı bir başlık altında tek tek inceleyerek açıklamak konunun anlaşılması için pekiştirici olacaktır.

1923-1950 Dönemi: Bu dönemde göç hareketlerinin fazla yaşanmadığı görülmektedir. Kırdan kente ve kentten kente yaşanan göçlerin oranı oldukça düşüktür. Sonraki dönemlerle kıyaslanamayacak derece yapılan göçler ancak devlet atamaları sonucuyla yapılmaktaydı. Kent nüfusunun 1927'den 1950'lere kadar sadece yüzde üç oranında arttığı görülmekteydi (İçduygu, Sirkeci 1999: 250). 1948 yılını Türkiye'nin modernleşme çağı olarak ele alabiliriz. Bu yıllarda yaşanan göçler genellikle makineleşmeye dayalı olarak yapılan göçler yönünde olmuştur. Kent nüfusunun bu yıllarda artmaya başladığı da görülmektedir.

1950-1960 Dönemi: Türkiye'de göç sürecinin 1950'lerde başlayan ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Kentsel ve kırsal alanda yapılan göçlerin nüfus oranlarındaki görece hızlı değişimleri göç olarak tanımlanabilir (İçduygu, Sirkeci 199: 250).

1950'li yıllarda tarımda makineleşmenin hız kazanması nedeniyle birlikte göçler artmaya başlamıştır. Modernleşmenin başlangıcı 1948'ler olarak görülse de bu yoğun göç 1950 sonrası gerçekleşmiştir. Geleneksel toprak rejiminin yıkılmasıyla birlikte topraksızlaşma ve bir toprağın belli ellerde toplanması da bu göç hareketine neden olmuştur. Aynı zamanda ulaşımda yaşanan olumlu gelişmelere kırdan kente olan göçü daha da artırmıştır (İçduygu ve Sirkeci 199: 250). 1950-1955 yılları arası köylerin genişleme sınırına ulaşması ve kentlerin umut vaat etmesiyle göçler yaşamaya başlamıştır. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentler diğer kentlerden daha önce göçün etkisinde kalmışlardır (Bal 2008: 108).

1950'lerle yaşanan göçler kentleşme sürecini de hızlandırmıştır. Göçle birlikte nüfus belli başlı yerlerde yoğunlaşmıştır. Türkiye'de iç göçler geri kalmış doğu bölgelerinden gelişmiş batı bölgelerine doğru yapıldığı varsayılmaktadır (Çelik 2007: 87-109). İç göç denildiğinde aslında göçün yönü ile ilgili herhangi bir belirleme yapılmamıştır. Göçün yönü kırdan kente olabileceği gibi kırdan kıra, kentten kente ve kentten kıra da yapılabilmektedir. Fakat 1950'lerde göçün yönü ekonomik ve toplumsal gelişmelerden dolayı kırdan kente doğru gerçekleşmiştir (Yalçın 2004: 109). Bu dönemde büyük kentler doğal nüfus artışlarının üç katı kadar

göç yaşamıştır. Kentsel nüfus 1950- 1960 yılları arasında toplam ülke nüfusuna oranla %80'e kadar artış göstermiştir. Bu oran en yüksek değerine 1965- 1970 yılları arasında ulaşmıştır (Osman 1999: 143'ten akt. Osman ve Ataöv 2007: 62). Yaşanan göçler savaş dönemlerinden sonra yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Ekonominin kent hayatında artması, tarımın değerinin azalması, hizmet ve sanayi sektöründe çalışmanın artması göç hareketini fazlaştırmıştır. Bunun yanı sıra akrabaların köyden kente veya farklı yere yaptığı göç sonucu kültürel olarak yaşantısına devam etmek isteyenler bu göçe de neden olmuştur.

1960, 1970 ve 1980 dönemlerini birlikte ele alacak olursak;

1960, 1970 ve 1980 Dönemi: Kentsel alanların ve iç göç hareketlerinin en hızlı yaşandığı dönemler olarak görmek mümkündür. Sanayi toplumu olma yolunda hızlı bir gelişme kaydedemeyen Türkiye bu dönemlerde kırsal alandan kente göçü engelleme yönünde bir gelişme kaydedememiş hatta buna ek olarak da kentin kalabalıklığı altında ezilir duruma gelmiştir. Bir yandan iş gücünü istihdam edecek ortam oluşmazken diğer yandan göçlerin fazlalığı nedeniyle de konut sıkıntısıyla karşı karşıya kalmıştır (İçduygu, Sirkeci 199: 250). 1965-1970 arası Orta Anadolu ve Karadeniz bölgesindeki köyler, yakınlarındaki kentler göçün etkisine girmiştir. 1980-1985 döneminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu köylerinin bölge içindeki ve Batı ve Güney Anadolu'daki büyük kentlerin altına girmesi ve köylerde de teknolojinin gelişmesiyle işlenebilecek toprakların büyümesi sonucu göç hareketi bu bölgelerde de etkili olmuştur (Bal 2008: 108-109).

Görüldüğü üzere Türkiye'de yaşanan göçler tarım alanındaki makineleşme ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler kırlardaki yaşamı olumsuz etkilemiştir. Tarımda makineleşmeye ek olarak yaşanan sosyal, sağlık ve ekonomik sorunlar da göç hareketlerini hızlandırmaktaki neden olarak görülmüştür. Kırlarda yaşanan bu sorunlar insanları kent yaşantısına itmiş ve göçü daha da hızlandırmıştır. Kent alanlarındaki ekonomik yaşantı ilgi çekici bir hal almıştır. Yaşanan bu göç sonrası insanların kent hayatına uyum sağlamaya çalışması kültürel farklılıkları da ortaya çıkarmıştır. Bu farklılaşmanın sonucu olarak aşağıda açıklayacağımız olan "kentleşme" ortaya çıkmıştır.

2.3.1.2 Kentleşme

Kentleşme kavramı tanımlar kısmında daha önce ele alınmıştı. Fakat kısa bir tanım yapılacak olursak kentleşmeyi; sanayileşmeye ve ekonomiye koşut olarak, kent sayısının fazlaşması aynı zamanda da örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma ile insan davranışlarında kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci olarak tanımlamak mümkündür. Bu sonucun oluşması için belirli bir hareket gerekmektedir. Bunu da göç olarak düşünmek olasıdır. Türkiye’de yaşanan bu süreç daha önce de ele alındığı gibi yaşamlar farklılıkları da beraberinde getirmektedir. Kentleşmenin işleyiş sürecini anlamak için Türkiye’deki gelişim süreci ele alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

“Kentleşme, salt bir göç, nüfus yoğunlaşması ve tarım dışı üretim süreci olarak algılanmamaktadır. Bunların yanında sosyal yapıda niteliksel değişimler, sosyal sınıf ve statülerde değişme, sosyal kurumların fonksiyonlarında artış, kültürün çeşitlenmesi, doğa insan ilişkilerinde farklılaşma, doğanın tüketilmesi işbölümü ve örgütlenmede farklılaşma, demokratikleşme, gücün tabana yayılması vb. gibi özellikler de vurgulanmaktadır. Bütün bu anlatımlar kentleşmeyi sosyal bir olgu olarak değerlendirme zorunluluğuna işaret etmektedir. Kentleşme bu anlamda modernleşme sürecinin pozitif ve negatif sonuçlarıyla aynı şeyi ifade etmektedir” (Bal 2008: 72).

Kentleşme, sanayileşme ve modernleşmenin ortaya çıkarmış olduğu kötü niteliksel bir boyut kazanma aşamasıdır. Yaşanan sanayileşme ve modernleşmenin sonucu olarak kentleşme tarım ve istihdamda ağırlığın tarımdan hizmet ve sanayi sektörlerine kaymasıdır (Bal 2008: 72). Kentleşme süreci bir “bir toplumu yaratma” olarak görülebilir.

Türkiye’de göç hareketleriyle başlayan kentleşme sürecinin bazı temel özelliklerinden bahsetmek mümkündür:

- Kentleşme, sürekli işleyiş içinde olan bir yapılanmadır.
- Kentleşme, demografik olarak çoğalmanın yanı sıra nüfus hareketleriyle de kendini göstermektedir.
- Kentleşmenin bir diğer özelliği ise ekonomik ölçütlerdir. Sanayileşmeye bağlı olarak göç yoluyla devam eden bir süreçtir.

- Kentleşme, toplumsal değişmeyi de kapsayan bir süreçtir. Tarımsal yapıdaki ve sanayileşmedeki değişimlerin ortaya çıkmayı ile oluşur.
- Kentleşme aynı zamanda kültürel değişimleri de beraberinde getirir.
- Son olarak kentleşme, yeni örgütlenme biçimleriyle varlığını gösterir.

Kentleşme, kentlerin itici, iletici ve çekici yönüyle şekillenen bir süreçtir denilebilir. İtici etmenler, genellikle nüfusu tarımdan veya köy dışına iten etmenlerdir. İletici nedenler, insanları köylerinden koparan ulaşım araçlarındaki olanakların gelişmesidir. Çekici etmenler ise köyünden ayrılanları veya ayrılacak olanları kentlere doğru iten toplumsal ve ekonomik etmenlerdir (Keleş 2002: 66). Kentlerde fazlaşan nüfus farklılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Bu farklılaşmayla birlikte artan olanaklar kentleşmeyi sağlamıştır. Bal'ın da ifadesiyle kentin iletici ve çekici yönü bu kavramı meydana getirmiştir.

Belirleyicisi genel olarak nüfus artışı, bu nüfusun kırsal bölgeler yerine kentsel bölgelerde yoğunlaşmasıdır. Bu farklılaşma ekonomik, sosyal, siyasal, inançsal vb. birçok olguyu yaratmaktadır (Bal 2008; 95).

Kentleşmenin yaşanan göç ve yerleşilen yerle bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. Yukarıda da belirtildiği üzere kentleşme coğrafi, ekonomik ve sosyal olarak ele alınabilir. Göç sonrası yapılan mekânsal değişiklikler kentleşmenin demografik veya coğrafi yönünü ortaya çıkarmaktadır. Göç ile birlikte kültürel değişiklikler yaşandığı görülmektedir. Bu da kentleşmenin sosyal yönünü öne çıkarmaktadır. Kentleşmenin ekonomik yönü ele alındığında ise sosyal olarak değişime katkı olarak yaşama veya hayatta kalma mücadelesiyle uyum sağlama süreci yaşamaktadır. Bu süreç de kentleşmeyi ortaya çıkarmaktadır. Şu anda bile yaşanan bu süreç gelişerek ve sürekli kendini yenileyerek devam etmektedir.

Türkiye'de kentleşme sürecini ele alırsak ülkemizde yaşanan kentsel uygulamaların ortaya çıkış nedenini daha iyi anlamış olacağız.

18. yüzyılın son yarısında başlayan batılılaşma sonucu kentleşme kavramı oluşmaya başlamıştır. İlk olarak Avrupa'da ortaya çıkan bu kavram Osmanlı Devleti'ni ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve idari olarak etkileyince kentleşme oluşmuştur. Osmanlı Devleti'nde, klasik dönem kurumlarının işlevsiz hale gelmesiyle bu süreç hızlanmıştır. 19. Yüzyılın ikinci yarısında dünyaya açılma

sonucu kentleşme kavramı farklı bir boyut kazanmıştır (Uslugil 2010: 16). Bu dönemde ekonomik yetersizlikler kendi göstermektedir. Kentleşmenin tam olarak gerçekleşmediği tarımsal üretim seviyelerinin de değişmediği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında kentleşmenin tam olarak gerçekleşmediği açıktır.

“Tanzimat ve sonrasında ortaya çıkan reform ve ıslahat çalışmaları kentlerde etkili olmaya başlamış ve Avrupa kentleriyle tam olarak örtüşmesine de benzer ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır”. Tanzimat’ın getirdiği yenilikler kentlerde büyük bir değişim ve dönüşüme neden olmuştur. Batılı ilkelere ve uygulamalara göre yapılan kent düzenlemeleri, yerel yönetim hizmetlerinden kent mekânının şekillenmesine ve kentin ekonomik, siyasi ve sosyal yapılarına da yansımıştır (Ökmen 2003: 186-188). Bu dönemde kentler, daha önce karşılaşılmayan mekânsal, toplumsal ve ekolojik bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Saraç 2014: 8). Yaşanan bu süreç etkilenilen Batı kültürüne yönelmeyi gerekli kılmıştır. Bu dönemde gelişme gösteren kültürel farklılıktan kaynaklanan kentleşme ortaya çıkmaya başlamıştır.

1923 yılında Ankara’nın başkent olması bu bölgeye yapılan göçler hızlandırmıştır ve kentleşme alanları bu bölgede oluşmaya başlamıştır. İdari açıdan önem arz eden bu yerde diğer bölgelere göre daha fazla kentleşme alanlarını oluşturmuştur. Ülkenin diğer alanları ise nüfus artış hızını aynı şekilde devam ettirmiştir.

Bu dönemde II. Dünya Savaşı’nın yaşanması kentlerde büyümeye yol açmış ve kentleşme hızlanmıştır. Sanayide çalışan nüfusun oranı yükselmiş, ekonominin yapısı değişmeye başlamıştır (Keleş 2002: 470-499). Kentleşme hızı II. Dünya Savaşı öncesi oldukça yavaş ilerlerken II. Dünya Savaşı sonrası tüm kentlerde artış göstererek farklı bir nitelik kazanmıştır. Bu savaş sonrasında kentleşme hızı, ne ekonomik ne de yönetsel olarak bir hazırlık içermemiştir ve böylece kent yaşantısına geçişte konut sorunu olarak tam bir bunalım yaşanmıştır (Tekeli 2011: 41).

Tek partili dönemde moderniteye ulaşım gayretleri görülmüştür. Bunun sonucunda kentleşme hızı, nüfus artış hızına paralel olarak gerçekleşmiştir. Kentsel nüfus büyük kentlerde yoğunlaşmaya başlamıştır. Böylelikle kentleşme hız

kazanmıştır. Tarımla uğraşılan yerlerde kentleşme görülmezken tarım dışı alanların olduğu yerlerde kentleşme daha çok görülmüştür (Uslugil 2010: 18-19).

Çok partili döneme geçişte sanayileşmenin hızlanması ve sanayileşme stratejilerinin yeniden tanımlanmasıyla kentlerin belediye sınırlarına taşarak büyümesi görülmeye başlanmıştır (Uslugil 2010:19-21). Bu yıllar doğal nüfus artışından çok kırlardan kentlere yapılan göç sonrası kent alanlarındaki artış göze çarpmaktadır. Tarımda yaşanan gelişmeler ve sanayileşmenin kentlerde verdiği olanaklar hızlı bir kentleşme oluşturmuştur. 1950 öncesi belirli kentlerde oluşan yapılanma, 1950 sonrası ülkenin diğer alanlarına da yansımıştır.

Türkiye’de; ekonomik, siyasi ve sosyal nedenlere bağlı olarak 1950’lili yıllarda daha çok belirginleşmeye başlamıştır. Bu dönemlerde karayolları yapımındaki gelişmeler ve sanayinin de etkili olmasıyla kentleşme süreci hızlanmıştır. Aynı zamanda bu dönemde marjinal toprakların işlenmeye başlaması verimliliği düşürmüştü ve sürekli artan nüfusla birlikte kentlere yığılma görülmüştür (Ökmen 2003: 191-193).

1970 sonrasında ekonominin gerilemesi, konut sıkıntıları sosyal ve siyasi sıkıntıların kentleşme sürecini geriletmiştir. 1950 döneminde yaşanan yoğun göç bu dönemde yavaşlamıştır. Ülkede tüm şehirlerde yaşanan hızlı kentleşme 1970 sonrası sanayi bölgelerinin olduğu belirli alanlarda oluşmuştur.

1980 sonrası Türkiye’nin doğu bölgeleri hariç diğer alanlar daha önceki dönemlerde olduğu gibi yine bu yıllarda da kentleşmenin etkisi altında kalmıştır. Demografik olarak artış göstermenin yanı sıra ekonominin hareketlenmesi kentlerdeki göç yoluyla artışı beraberinde getirmiştir.

1990 yılı sonrası sürekli değişim ve dönüşüm sürecinde anakentleşme, yönetim ve yerel yönetim boyutlarıyla ilgili yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu yıllarda kentlerde oturanların sayısı diğer yıllara göre iki katına ulaşmıştır. Kentleşme sürecine de etki eden bu yerleşimler, Türkiye’ye diğer Avrupa ülkelerinden daha çok zarar vermiştir (Ökmen 2003: 203-210).

Planlı döneme gelindiğinde tüm kamu politikaları gibi kentleşme kavramı da kalkınma planlarının içerisinde yer almıştır (Keleş 2000: 63-90):

I. Beş Yıllık Kalkınma Planında, kentlerin büyümeleri sundukları iş olanaklarıyla orantılı olarak ilerlemesi istenmiştir. Aynı zamanda kentlerin sürekli olarak büyümesi gereksiz görülmüştür. Bu kalkınma planında kentleşme tam olarak saptanamamıştır.

II. Beş Yıllık Kalkınma Planında, kentleşme daha net bir şekilde saptanmış gibidir. Sanayileşmeyi de göz önünde bulundurarak kentleşmeyi ekonomik bir olgu olarak gerekli görmüştür. Bu kalkınma planının I. Beş Yıllık Kalkınma planıyla şehirlerin büyümesi açısından benzerlik vardır. I. Beş Yıllık Kalkınma Planının II. Beş Yıllık kalkınma planından farkı, şehirlerde özendirme olarak görülebilir.

III. Beş Yıllık Kalkınma Planında, I. Beş Yıllık Kalkınma Planında olduğu gibi, nüfusun sanayi bölgelerinde yığılmasını önleyici politikaları bulunmaktadır. Lüks tüketimin kentlerde yoğunluk kazandığı görüldüğü için bun önlemeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Aynı zamanda bu plan “demografik kentleşme” üzerinde daha çok durmuştur.

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planında, kentleri yavaşlatmak söz konusu olmamıştır. Buna ek olarak kentleri yaşanabilir yer yapmak ve halkın ihtiyaçlarına cevap vermek önemli yer tutmuştur. Bu planlama döneminde ilk defa doğal ve tarihi alanları düzenlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır.

V. Beş Yıllık Kalkınma Planında, “Kentlerin en iyi yönlendirilmesi ve düzenlenmesi için çalışmalar yapılmalıdır” politikası yer almıştır. Arsa, konut veya tarihi alanlar değerlendirilmeden önce önlemler alınması öngörülmüştür. Aynı zamanda gelişmekteki kentler korunması ve desteklenmesi yer almıştır.

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planında, V. Beş Yıllık Kalkınma Planında olduğu gibi orta büyüklükteki veya gelişmekte olan ülkeler desteklenecektir. Buna ek olarak kaliteli sağlıklı ve yaşanabilir bir kent planlaması yapılmıştır.

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında, yaşam kalitesini artırıcı çalışmalara yer verilmiştir. Belirli kentlerde yoğunlaşan ve çoğalmaya devam eden kentlerde küçültme politikası izlenmiştir. Gelişmekte olan şehirlere de gelişmiş şehirlerde olduğu gibi yeni alanlar yapılmalı ve yaşanabilir bir yer haline getirilmelidir.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında, ileri teknolojiye sahip teknokentler oluşturmak, orta büyüklükteki kentleri desteklemek ve kentlerin karakteristik özelliklerini korumak yer almıştır.

Son olarak **IX. Kalkınma Planında** somut ve daha uzun vadeli konulara değinilmiştir. Bölgesel gelişmenin sağlanması ve planın ekonomik ve sosyal gelişmeleri ekseninde olması hedeflenmiştir.

Görüldüğü üzere 1923-1950 arası yaşanan kentleşme süreci yavaş ilerlerken, 1950 sonrası kentleşme süreci hızlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yılları idari açıdan önem kazanan yerlerde kentleşme görülürken, çok partili döneme geçiş yıllarından sonra tarımda makineleşme, sanayi bölgelerinin çoğalması, sosyal ve kültürel alanda yaşanan değişimler sonucu ülkenin genelinde kentleşme hareketleri görülmektedir. Bir dönem durgunlaşan bu süreç yine başka bir dönem tekrardan hareketlenmiştir. Buradan da anlaşılıyor ki kentleşme sürekli işleyiş içindedir.

Kentleşmenin insan ve toplum üzerinde yarattığı sorunlara ve bunların neden olduğu etkilere “gecekondulaşma” bölümünde değinilecektir. Aynı zamanda gecekondulaşmanın kentsel dönüşümü meydana nasıl getirdiği üzerinde durulacaktır.

2.3.1.3. Gecekondulaşma

1948’lerde başlayan modernleşme ve sanayileşme süreciyle birlikte başlayan göç hareketleri 1950’lerle birlikte daha da hızlanmaya başlamıştır ve bunların sonucu olarak gecekondulaşma meydana gelmiştir. Göç başlığı altında incelediğimizde bu dönemlerde konut sıkıntısının yaşandığını belirtmiştik. Bu sorunlarla birlikte insanlar yaşanabilecek yer bulmak için kendilerince oluşturdukları çözüm olarak gecekondulaşmayı meydana getirmiştir.

Gecekondu basit tanımıyla “Başkasının arazisine izinsiz olarak yapılan konut” olarak tanımlanabilir (Bal 2008: 116).

Gecekondu olgusu küresel bir olgu olup bütün gelişmekte olan ülkelerin yaşadığı farklı şekillerde gerçekleşen bir süreçtir (Bal 2008: 117).

Diğer bir tanıma göre gecekondu (2008: 117), tarımda yaşanan yapısal dönüşümün de etkisiyle kentlere doğru yönelen göç dalgalarının yarattığı sosyal – siyasal – kültürel – ekonomik - psikolojik vb. boyutları olan bir olgudur.

Bal'ın deyişiyile gecekondur enformel bir yapıdır. Formel olan konutların aksine enformel olan konutlar hem ekonomik ve toplumsal olarak farklılıklar içerir. Yine formel yaşayan kent ilişkileri dışında sakinlerine de enformel bir yaşam sunar. Bu süreç "kent hukuku" dışına çıkarak hem enformel konut piyasasının hem de yaşamak için gerekli ücretin sağlanmasında enformel iş gücü piyasasının gerçekleşmesine neden olur (Bal 2008: 117).

Başka türlü söylenirse gecekondur, düşük gelirli istihdam alanlarında çalışan kente uyum sağlamakta zorlanan kişilerin, genellikle kamuya ait bölgelerde yaptıkları kaçak konutlar olarak tanımlanabilir. Bu konutların çoğu plansız ve sağlıksızdır. Bu konutlarda yaşayanlar genellikle kentli olmayı seçmemiş, yaşadıkları olumsuz şartlardan dolayı göç ettikleri yerlerde kentli olmaya mecbur kalmış kişilerdir. Bu nedenle bu kişilere köylülük özellikleri içinde barındırdıkları için "kentli köylüler" denmiştir (Bal 2008: 116-117). Gecekonduyu yapılan düzensiz ve tek katlı konut olarak düşünülebiliriz. Gecekondulaşmanın ise bu tek katlı konutları oluşturanların kente yerleşmesi sonucu oluşturduğu yapıya oturarak düzensizliğe neden olması şeklinde söylemek mümkündür.

Ertürk ve Sam (2011: 212)'a göre gecekondur, barınma ihtiyaçlarını mevcut ekonomi piyasası ile karşılayamayan dar gelirli ve yoksul ailelerin, bu gereksinmelerinin merkez veya yerel yönetimlerce de sağlanamaması nedeniyle oluşturdukları tek katlı barınaklardır.

Ertürk ve Sam, Bal'a benzer bir ifadeyle gecekonduyu, sahibinin bilgisi olmadan izinsiz olarak başkalarının topraklarına yapılan konutlar olarak tanımlamıştır (Ertürk ve Sam 2011: 213)

Kent kavramı daha önceki bölümlerde bahsedildiği gibi kısaca nüfus yoğunluğunu kapsayan bir terimdir. Kentleşme ise bu bölgeye yerleşenlerin oluşturduğu faaliyetler sonucu oluşan farklılıklardır. Gecekondur ise kentin çekici özelliğinden etkilenerek buraya yerleşenlerin oluşturduğu izinsiz ve düzensiz yapılar olarak tanımlanabilir.

İnsanların oluşturduğu gecekondunun fazlaşması ve kenti doldurması üzerine gecekondulaşma kavramı ortaya çıkmıştır. Kentlerde oluşan bu yapı fazlaştıkça bu olgu üzerinde yoğunlaşma olmuştur.

Bir önceki göç ve kentleşme konularında ele alındığı üzere Cumhuriyet öncesi dönemde gecekondu alanları gözle görülür bir şekilde değildi. Buna neden olarak sanayileşmenin Türkiye’de tam olarak benimsenmemesi olarak görülebilir. Yaşanan göç sonrası belirli alanlarda oluşan kentleşme süreci Cumhuriyet döneminden 1940'lara kadar gecekondulaşmayı etkilememiştir. Ekonominin tarıma dayalı olması ve bu dönemdeki göçün azlığı da gecekondulaşmanın azlığı olarak görülebilir. Fakat 1940'lardan sonra sanayileşmenin Türkiye’de hissedilmesi ve II. Dünya Savaşı’nın izleri hızlanan gecekondulaşmayı beraberinde getirmiştir.

1940-1950 yılları arası göçün iskân ve istihdam sorunlarını oluşturabilecek bir politika sağlanmamıştır. Bu nedenle de göç garantisiz ve güvensiz bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu dönemde gecekondulaşma sadece bir konut sorunu olmamış aynı zamanda sosyal bir sorun da oluşturmuştur. Gecekondulaşma teknolojik ilerleme ve sanayileşmenin oluşturduğu en önemli sorunlarda biri haline gelmiştir (Armağan 2014: 55-56). Bu yıllar savaşımlardan çıkıp göçü tercih edenler tarafından oluşturulan gecekondu üzerine olmuştur. Savaşlar sonrası oluşan ve kentlerin kendini geliştirmesiyle sanayileşme kavramı da önemli bir yere sahip olmuştur. Sanayileşme insanlara daha fazla iş olanağı sağlamış ve kırlardaki tarımın önemi azalmıştır.

1948 yılında Ankara’da gecekondu yapacak olanlara arsa temini olarak geri ödemesi şartıyla 5218 Kanunu, yine aynı yıl içerisinde arsa almak isteyenlere kredi vermek amacıyla Türkiye geneli 5228 sayılı Kanun çıkarılmıştır. 1949 yılında gecekondu önlemek ve yapılanları yıkmak amacıyla 5431 sayılı Ruhsatsız yapıların yıktırılması, 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu’nun Değiştirilmesine Ait Kanun çıkarılmıştır. Bu uygulanan politikalar devlet politikaları olarak sayılmıştır (Özden 2008: 277).

1953 yılında belediyelerin arazilerini ucuz ve basit konut yapımı için kullanmalarına yönelik Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılan Binalar Hakkında 6188 sayılı Kanun ve 1959 yılında devletin gecekondu politikası olarak 7367 sayılı Kanun çıkarılmıştır (Özden 2008: 278).

1960’lı yıllar gecekonduların kentlerde baş gösterdiği yıllar olmuştur. Ucuz işgücünün olması sebebiyle kente hısımlar ve akrabaları yardımıyla kente göç edenler

inarsız yapılaşmayı yani gecekonduları oluşturmuşlar ve fazlaşmasına neden olmuşlardır. Bu dönemde uygulanan ekonomik politikalar nedeniyle gecekondu ailelerinde ekonomik yapıları değişmiştir. Bu durum gecekondu ailelerinin yaşam biçimini etkilerken, gecekondu bölgelerine de mekânsal etkide bulunmuştur. Geliri artan gecekondular mekânlarını düzenlemeye ve güzelleştirmeye başlamışlardır. Böylece gecekondular daha fazla gelişmeye ve kendini göstermeye başlamıştır. Tek katlı teneke yapılar, yerini bahçeli gecekondulara bırakmıştır (Armağan 2014: 56). Bölgelerde oluşan yapılar kentin görünümünü olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuzlukla beraber oluşan yapılar kentin içerisinde fiziki olarak daralmaya neden olmuştur. Fakat Armağan'ın da ifadesiyle insanlar kendilerini geliştirebilmek ekonomik olarak da rahatlamak açısından tarımı kendi konutlarının içerisine yapmaya başlamıştır. Fakat burada yapılan tarım yerleri sadece kendilerine yetebilecek kadar olmuştur. Bu yıllarda her ne olursa olsun insanlar sosyal olarak geri kalmış ve kültürel olarak da kente ayak uydurmak da sıkıntı yaşamışlardır.

Yukarıda söz edilenlere paralel olarak; **I. Beş Yıllık Kalkınma Planı**'nda; 1963 yılında izni bulunmayan yapılara bir kereye mahsus olmak üzere 327 sayılı Kanun, 1966 yılında gecekonduların ekonomik, toplumsal ve diğer kentçilik sorunlarını çözmeyi hedef edinen 775 sayılı Gecekondu Kanunu çıkarılmıştır. **II. Beş Yıllık Kalkınma Planı**'nda konut üretimini artırmak, ülke koşullarına uygun olarak konut üretmek ve toplu konutlara yatırım yapmak amacıyla düzenleyici bir politika izlenmiştir. **III. Beş Yıllık Kalkınma Planı**'nda konut ilk iki kalkınma planının tekrarı gibi görünen bir politika izlenmiş ve gecekondu sorununa özel bir önem verilmemiştir. **IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı**'nda ise kamuyu toplu konuta yönlendirerek standart genişletilmek istenmiştir (Özden 2008: 282-283).

Gecekondular politik olarak kentle bütünleşmeye başladığında eski görüntülerinden de kurtulmaya başlamıştır. Daha belirli ve düzenli bir hal almaya başlamıştır. Mahalli bir yapıya dönüşen gecekondular kentsel hizmetleri de alabilecek bir yapıya dönüşmüştür (Armağan 2014: 57).

1980 öncesi dönemde gecekonduların yasallaşmaya başlaması ve pazarlanabilir hale gelmesi, bu dönemin sosyo-ekonomik durumunu etkilemiştir. Kent alanlarında yapılan gecekondular izinsiz bir şekilde yapılmaya devam etmiştir.

Bu yapılan gecekondular ekonomik durumu bu yerlere yeten kişilere satılmaya ve kiralanmaya başlamıştır. Yapılan gecekondular hızla çoğalmaya başlamış ve kendi ekonomik koşullarına göre bu yapılanmayı değiştirir duruma gelmiştir. Bu yapılar daha sonra gecekondu olmaktan çıkıp iki ya da üç katlı yapılar haline gelmiştir. Bir diğer yandan 1980 sonrası konutların kalitesini artırmak ve oluşan gecekondu alanlarını yeniden düzenlemek için bazı uygulamalar yapılmıştır (Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı 1996: 63-65). Bunlar kooperatif ve kooperatif üst birlikleri örgütlenmeleri, Toplu Konut İdaresi'nin (TOKİ) konut üretimi, yerel yönetim ve TOKİ işbirliği ile oluşan toplu konut alanlarının gelişimi ve özel girişimcilerin ve Türkiye Emlak Bankası'nın gerçekleştirdiği toplu konutlar gibi uygulamalardır. Bu uygulamalardan kooperatif ve kooperatif üst birlikleri örgütlenmeleri, Toplu Konut İdaresi'nin (TOKİ) konut üretimi, yerel yönetim ve TOKİ işbirliği ile oluşan toplu konut alanlarının gelişimi dar gelirli olanlara sunulmuşken, özel girişimcilerin ve Türkiye Emlak Bankası'nın gerçekleştirdiği toplu konutlar yüksek gelirliyle yönelmiştir. TOKİ, belediyeler ve Uluslararası Birimler (dernekler, birlikleri destekleyici ve teşvik edici birimler) günümüzde çalışmalarını artmıştır.

1985-1989 yılları arası gecekondulaşma döneminde **V. Beş Yıllık Kalkınma Planı** uygulanmıştır. Bu planda 2981 sayılı Kanun çıkarılarak gecekondu affı uygulanmıştır. İzinsiz yapılan konutlar yasallaştırılmıştır. **VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı**'nda finans kaynaklarının kullanımı ve alt gelir grupları için küçük konutlar ile belediye eliyle konut üretimi üzerine yoğunlaşma olmuştur. **VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı** merkezi- yerel yönetimin koordinasyonu üzerine olmuştur. 2001-2005 yıllarını kapsayan **VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı**'nda kentsel alanlarda bilimsel esaslara dayalı arsa sunumu, kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önleme üzerine odaklanılmıştır. Son olarak **IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı**'nda ise gecekondulaşmayı önleyici çalışmalar devam etmiştir (Özden 2008: 283-284).

Gecekondu yapılanmalarını engelleyici önlemler alındığı görülmektedir. Kentsel dönüşümün tanımlarını içeren kentsel yenileme, yeniden oluşturma, canlandırma, temizleme ve düzenleme gibi çalışmalar gecekondu alanlarını değiştirmek açısından önem arz etmektedir. Türkiye'deki yaşanan bu süreç ele alındığında gecekonduyu önleme çalışmaları yapılmaktadır. Gecekondu alanları

Türkiye’de 1980 sonrası yasallaşmaya başlamış ve araziler orada oturanların kendi üzerine geçmiştir.

Görüldüğü üzere gecekondulaşma Türkiye’nin kaçınılmaz bir gerçeği olmuştur. Kentsel dönüşüm adı verilen bu yapılanmayı da sanayi sonrası oluşan göç, kentleşme ve gecekondulaşma oluşturmuştur. Gecekondulaşmayı ortadan kaldırmak veya önlemek, tarihi bölgeleri korumak, kentin fiziki yapısını değiştirmek ve güzelleştirmek, halkın refah seviyesini yükseltmek gibi amaçlarla yapılan bu proje Türkiye’de son yıllarda çoğalmaya başlamıştır. Bu alanları yenilemek ve düzenlemek için özel sektör ve kamu işbirliğiyle çalışmalar yapılmaktadır.

Araştırmamızın konusu olan Sivas ilinin Esentepe mahallesinde de gecekondulaşmaları da oldukça ağır basmaktadır. Bu konutlar dağınık yerleşme olarak kendini göstermektedir. Bakıldığında (Resim: 1) bölgedeki gecekondular oldukça köhneleşmiştir. Türkiye genelindeki gecekonduların çoğunluğu da Esentepe mahallesindeki konutları aratmayacak derecededir. Bu yapılanmaları düzeltmek ve daha sağlıklı yapılar oluşturmak için Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de ve Sivas ilinde de kentsel dönüşüm projeleri yürütülmektedir. Kentsel dönüşüm projesini uygularken bazı noktalar üzerinde durmak gerekmektedir. Bu üzerinde durulması gerekenleri “Kentsel Dönüşümün Hedefleri” başlığı altında ele almak doğru olacaktır.

2.4. Kentsel Dönüşümün Hedefleri

Kentsel dönüşüm, tarih boyunca aynı hedefler içerisinde uygulanmıştır. Bu uygulama fiziksel olarak kenti yenileme, çevresel olarak düzel sağlama, ekonomik olarak kentin refah düzeyini yükseltme, sosyal olarak da kentte yaşayan insanların yaşama biçimlerini düzeltme ve psikolojik olarak rahatlamalarını sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında kentsel dönüşüm üzerine yapılan çalışmalarda; sosyolog, ekonomist, mimar, şehir planlamacısı, mühendis gibi alanların birlikte çalışması gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm bu amaç doğrultusunda aşağıda verilecek beş amaca uygun olarak yapılmalıdır:

1. Temelde toplumsal düzeninin bozulmasının nedenleri araştırılarak kentsel alanların çöküntü haline gelmesini önlemek amaçlanmalıdır. Bu

amaca yönelik olarak yapılan çalışmalar kentin daha fazla gelişmesini sağlayıp aynı zamanda toplumsal problemleri de önleyici nitelikte olacaktır. Bu koşullar sağlanmadığı sürede kent hem bozulmaya devam edecek hem de kent alanlarındaki çöküntüler büyüyerek devam edecektir.

2. Kentsel dönüşüm kentin fiziki yapısına cevap verecek şekilde yapılmalıdır. Kentin düzenli olarak fiziki değişimine cevap vermeyen kent alanları çöküntülerle karşılaşacaktır. Aynı zamanda arsa kullanımı olumlu cevap vermeyecek ve düzensiz yapı ortaya çıkacaktır.
3. Kentlerin yaşam kalitesini artırıcı olacak bir ekonomik model seçilmelidir. Bu şekilde yapılmayan kentsel dönüşüm projeleri halkı daha da köhneleştirecektir.
4. Kent alanlarının gereksiz kullanımı önlemek kentsel dönüşüm projesinin amaçları arasında yer almalıdır. Böylelikle gereksiz arazi kullanımı da önlenecektir. Bu şekilde yapılmayan projeler kentin fiziki yapısına zarar verecektir.
5. Kentsel dönüşüm projesine katkı sağlayacak toplum kuruluşları da bulunmalıdır. Toplumun farklı kesimlerini bu projeye dâhil etmek kentsel dönüşümün amaçları arasındadır. Sivil toplum kuruluşlarının veya özel sektörlerin bu projeye katılmaması kentsel dönüşüm projesinin yavaşlamasına neden olacaktır.

Kentsel dönüşüm projesi; ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziki yapıya uygun olarak yapıldığı dâhilinde daha iyi sonuçlar vermeye başlayacaktır. Olumlu sonuçlar elde edilmesiyle birlikte gecekondulaşma en aza indirilebilir. Bu sayede hem halk buraya ayak uydurabilir, hem ekonomik refah artar hem de kent fiziki olarak daha iyi bir yere sahip olur.

Kentsel dönüşüm projesindeki hedefler projenin bütünlüğü açısından önemlidir. Bu projeyi oluşturan faktörler de projenin faydalılığını sağlayacaktır ve böylece göz önünde bulundurulmuş düzensizlikler de ortadan kaldırılarak proje sağlanacaktır.

2.6. Kentsel Dönüşümü Oluşturan Faktörler

2.6.1. Çevresel Faktörler

Türkiye’de geçmişten bu yana yaşanan sanayileşme faktörleri, göç ve göçün etkisi sonucu ortaya çıkan gecekondulaşmayla beraber çevrede görüntü ve fiziki kirlilik baş göstermiştir. Bunlar göz önünde bulundurulduğunda kentsel dönüşüme yönelim fazlaşmıştır. Giderek artan bu süreç devamlılığını sürdürmektedir.

Kentsel dönüşümdeki amaçlardan bahsetmiştik. Bu yapılanmanın temel amacının “fiziki iyileştirme” olduğunu söylemek doğru olacaktır. Kentlerin merkezinde yer alan eski konutların korunması ve iyileştirilmesi kentin görüntü olarak bozulmasına neden olmuştur. Bu konutların bulunması aynı zamanda can ve mal güvenliğini tehdit eder olmuştur (Uslugil 2010: 44).

Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi 1950’den hızla artan göçler sonucu sağlıksız ve güvenli olmayan konutlar inşa edilmiştir. Hala etkisini sürdürmeye devam eden bu yapılar gerek fiziki gerekse ekonomik olarak şehir ve bölge ekonomisini etkilemektedir.

Çevresel sorun olarak görülen bu yapılarda yeniliğe gidilmek istenmiştir. Kentin eskiyen dokusunu ve yerleşim alanlarını, kültürel bir değer içeren bölgelerini koruma ve kullanma değerine uygun olarak sosyal donatı alanlarını büyütme ve sağlıklı hale getirmek amaçlanmıştır. Ayrıca otopark sorunu çözmek, günümüz konforu ve kullanım şartlarını göz önünde bulundurarak konut, ticaret, kültür ve turizm alanlarını oluşturmak, tarihi ve kültürel dokuyu geleceğe taşımak ve böylelikle kentlerin merkez alanlarının sağlıklı bir şekilde iskan edilerek daha güvenli ve yaşanılabilir bir yer yapmak için kentsel dönüşüm ortaya çıkmıştır (Uslugil, 2010: 46).

Kentsel dönüşüme etki eden çevresel faktör göz önünde bulundurulduğunda, yapılacak olan çalışmalar çevresel düzensizliği gidermek olduğu söylenebilir. Çevre sorunlarının çok olduğu alanlarda projenin varlığından elde edilecek verimliliğin olumlu yönde olacağını da göz ardı etmemek gerekir.

2.6.2. Ekonomik Faktörler

Kentsel dönüşüme etki eden ve ilerleme yönünü belirleyen etkilerden biri de ekonomik faktörlerdir. Ekonominin seyri, dönüşüme uğrayacak olan alanları belirlemektedir. Bu faktör aşağıda detaylı olarak aktarılmaktadır.

Kentsel dönüşümün ekonomik yönünü belirleyen faktörler arasında iş imkânları ve gelir düzeyini görmek mümkündür. İyi bir şekilde planlanmış proje hareketi, dönüştürülen alanda iş imkanlarını artırmalı ve istihdam olanakları sunmalıdır. Aynı zamanda halka ilgi alanları oluşturarak işe kabul oranlarını da sağlamalıdır.

Kentsel dönüşüm projesinde ilk olarak alan sınırlamaları yapılır. Proje ile ilgili ilerleyecek olan süreç, ekonomiye uygun olarak ilerlemelidir. Alanın seçilmesinin ardından alanın kamulaştırılması ve bir bütün haline getirilmesi önem taşımaktadır. Buradan yola çıkarak kentsel dönüşümün ekonomik bir olay olduğunu söylemek mümkündür. Planın gerçekleştirilmesi, gerek onarım, bakım, yıkım, yenileme ve sağlıklılaştırma projeye katılacak olanların ekonomik gücünün ve refahının artırılması ve parasal kaynağa bağlı olarak değişebilir veya değerlendirilebilir (Uslugil 2010: 47).

Kentsel dönüşüm projesindeki ekonomisi düşük alan belirlendikten sonra asıl önemli olan proje uygulanacak olan alanın yeterliliğidir. Kamu sektörüne bağlı kurum ve kuruluşların da yardımıyla bu bölgeye uygulanacak projenin de gerekliliği tartışılmalıdır. Bu projenin uygulanacağı alanda yer alan kişilerin refah seviyesi kentsel dönüşümle birlikte bu sayede düzelecektir.

2.6.3. Küreselleşme (Globalleşme)

Dünyanın hemen hemen her yeri küreselleşmeye geçmişten bu yana maruz kalmaya devam etmektedir. Sanayi devriminden sonra giderek artan bu yapı kent yaşamını etkilemekte neredeyse ilk sırayı almıştır. Göç ile kent nüfusu artmış ve yaşanan yerler kenti olumsuz şekilde etkilemiştir. Kentsel dönüşüm projesi ise küreselleşme ile birlikte daha çok kendini göstermeye başlamıştır.

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi, artan ihtiyaçlar, mal ve hizmetlerin çeşitlenmesi küreselleşmeyi doğurmuştur (Saraç 2014: 14).

Küreselleşme ile etkilenen ekonomi, siyaset ve sosyal hayat gibi kentler de etkilenerek küresel köylere dönüşmüştür. Kentsel dönüşüm de küreselleşme ile paralellik göstermiştir. Dünya ülkeleri küreselleşme ile nasıl bir köy haline dönüştüyse kentlerde aynı döngü ile iç içe girmiş yapıları oluşturarak karmaşıklaşmıştır. Bireysel amaçlar ön plana çıkmış, toplumun çıkarları ihmal edilmiştir. Sosyal dayanışma sağlamak için kişi çıkarlarına uygun bir şekilde merkezi- yerel ortaklar oluşmuş ve kentsel dönüşüm hızlı bir şekilde ilerlemiştir (Uslugil 2010: 50).

Küreselleşme sonucu topluluklar ve firmalar gibi kentler de kamu yararlarından ve ticaret hacminden yararlanmak için rekabet haline girmişlerdir. Yine küreselleşme olgusu üçüncü dünya ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal hayatına girerek gelişmiş ülkelere göre şekillendirmiştir. Bununla birlikte kentlerin mimari yapısı, yaşam biçimi ve mekanları değişiklik göstermiştir (Saraç 2014: 14).

Görüldüğü üzere kentsel dönüşüm projesini başlatan küreselleşmenin etkisiyle kentler fiziki olarak görünüm değiştirmeye başlamıştır. Bu sayede kapitalizm güçleri daha fazla güçlenmeye başlamıştır. Kentsel dönüşümün giderek artması üzerine zenginleşen kapitalistlerin daha da zenginleşmesini önlemek amacıyla buna katkı olarak projenin içerisine yerel yönetimler de dâhil olmuştur. Bu sayede düzenli yerleşme ve konut görüntüsü sabitlenmiştir.

2.6.4. Demokratikleşme ve Yerelleşme

Kısa tanımı ile demokrasi halkın kendi kendini yönetmesidir. Şu var ki demokrasi, iktidarın sınırlanmasından çok bunu kaynağı olan millet egemenliği ile ilgili tarihsel bir sorundur. Fakat bu tanım ve kavram günümüz demokrasisini tanımlamaya yetmemektedir (Saraç 2014: 14).

Yerelleşme ise, merkezi otoritenin yetki ve sorumluluklarını taşra merkezlerine bırakması olarak tanımlanabilir. Yerelleşme ile birlikte merkezi otoritenin yükü biraz daha hafiflemiş ve kentin düzeni, sosyal yapısı, ekonomisi gibi çoğu şeyi taşra merkezlerindeki yöneticilere bırakılmıştır.

1980'lerden sonra ekonominin yeniden yapılanması ile birlikte, potansiyel yönetimlerin dışında yerel yönetimlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte yerel yönetimler halkın ihtiyaçları doğrultusunda karar verme yetkisine sahip olmuşlardır. Demokratikleşme sonucunda yerel yönetimlerin özerklik kazanması rekabeti artırmıştır (Saraç 2014: 15). Yerel yönetimlerin artması şehirlerin gelişmesi açısından bakıldığında olumlu sonuçlar doğurmuştur. Kısa sürede çözüm sağlanmaya başlanmış ve problemin çözümünde yerel yönetimler daha fazla yer almaya başlamıştır.

Bu yönetimin olumlu sonuçlarının yanında olumsuzlukları da vardır. İdareden uzak olarak varlığını sürdüren yerel yönetimler kısa süre çözüm dışında, kendilerine farklı yoldan çözüm de aramaya başlamışlardır.

Kentler arası yaşanan rekabet zaman zaman yerel yönetimlerin kendi çıkarlarına yönelik kararlar vermesine neden olmuştur. Bu kişisel çıkarlar, ülkenin kalkınmasını da dışarıda bırakarak kentleşme sürecini etkilemiştir.

Yerel yönetimlerin, geliri, idareyi ve siyaseti kent içinde ele alması görülmüştür. Kentlerdeki düzeni sağlamak için kentsel dönüşüm projelerini sunmuşlar ve böylece kentlerde etkin bir şekilde kentsel dönüşüm çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

Kentsel dönüşüm projesini oluşturan faktörler projenin devamlılığını getirmektedir. Fakat bu projeye tek başına müdahil olmak ekonomik olarak yeterlilik sağlamayacaktır. Bu bağlamda ele alındığında projenin aktörleri ön plana çıkmaktadır. Projede yer alan aktörleri tek tek inceleyelim.

2.7. Kentsel Dönüşümün Aktörleri

2.7.1. Kamu Sektörü

Kamu sektörünü, özel sektör dışında yer alan yerel yönetimler, üniversiteler, kamuya bağlı kurum ve kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz. Ayrıca kamu hizmetlerinin sağlanmasına yönelik çeşitli ekonomik etkinliklerdir.

Kentsel dönüşüm projesinde kamu sektörünün önemi büyüktür. Projenin uygulanacağı alanda yapılacak olan değişiklikleri göz önünde bulundurarak yer tespiti yapar ve özel sektöre nazaran risk bölgesini daha iyi kavrar. Böylece kamu sektörü daha sağlıklı imar planları yapabilmektedir.

Kamu destekli olarak yapılan çalışmalar kentsel dönüşüm projesine katkıda bulunur. Projenin gelişmesini sağlayıcı çalışmalar yapar. Bu açıdan bakıldığında ekonomik ölçütleri de göz önünde bulunduran kamu sektörünün projeye katkısı daha fazla olacaktır. Çünkü kamu sektörünün yasa düzenleyici, plan yapma ve denetleme gücü vardır. Düşük gelirli, özel sektörün ekonomisinin yetmediği alanlarda kamu sektörünü seçmek bu projeye katkı açısından daha mantıklı olacaktır. Kamu sektörü daha iyi ve hızlı çalışma yürütebilecek yıkımı yapılan veya düzenleme yapılan alanlarda daha sağlıklı yapılar oluşturacaktır.

Genel olarak kamuya bağlı yapılan bu projeler çevre ve düzen açısından önemli bir yere sahiptir. Fakat bazen halk tarafından olumlu bir yere sahip olacak projeler tepki ile karşılık görmektedir. Bilinçsiz olarak ya da rant meselesi olarak düşünülen projelerin katkı sağlamayıp sadece itici olduğu sanılmaktadır. Yapılan bu projeler gecekondulaşmayı en aza indirmek ve yasadışı olan imarların düzeni için yapılmaktadır. Bu çalışmalarla birlikte ülkenin kamu alanlarını genişletmek ve konut politikalarını hayata geçirmek planlanmaktadır.

2.7.2. Özel Sektör

Özel sektör farklı üyeleri içerisinde barındırır. Bunlar arasında: yatırımcılar, müteahhitler ve özel şirketler bulunur. Özel sektör, kamu sektörüne göre daha serbesttir denilebilir.

Kentsel dönüşüm projesinde özel sektör ile kamu sektörü arasında fark vardır. Kamunun oluşturduğu kentsel dönüşüm projesinde sosyo-ekonomisi düşük alanlar tercih edilir ve halkın refah seviyesi artırılmaya çalışılır. Fakat özel sektörde genellikle sosyo-ekonomiye bakılmaksızın hareket edilmektedir. Hatta varlıkların yüksek olduğu yerler özel sektörün proje uygulama alanıdır denilebilir. Ekonominin seyrinde yaşanan değişiklikler özel sektörü etkileyebilir. Maddi açıdan zayıflayabilme ihtimali vardır. Projenin uygulanma alanları kısıtlanabilir veya durdurulabilir. Bunun için özel sektör ticari amaç sağlayan yerlere önem vermektedir. Böylece risk faktörü ortadan kaldırmaya çalışılacaktır.

Bu proje içerisinde farklı grupların farklı şekilde çıkarları bulunmaktadır. Bu tür girişimler emlak sahipleri ile emlak işinde çalışanları veya büyük işverenleri, yerel firmaları ve potansiyel iç yatırımları içerebilir. Ticari olarak yapılan bu çıkar

olmadığı zaman özel sektörü bu projeye dahi etmenin zor olduğu açıktır (Açıkgöz 2014: 32).

Özel sektör yardımıyla yapılan bu projelerin kamu sektörü gibi gecekondulaşmayı engelleyici özelliği vardır. Proje için her ne kadar kamu kadar katkı sağlayamasa da kentin fiziki yapısı açısından olumlu katkıları da bulunmaktadır.

2.7.3. Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler eski çağlardan bu yana gelmiş bir yapıdır ve devlete bağlılığıyla bilinmektedir. Yerel yönetimlerin devletin organik bir parçası olduğunu söylemek mümkündür.

Yerel yönetimler ile kenti bir arada düşünmek doğru olacaktır. Çünkü kentsel dönüşüme bire bir katkıda bulunanlar olarak düşünülür. Aynı zamanda konut sorunun çözümü için yetkili ve sorumlu kuruluşlarından biridir. Özellikle belediyeler bu projelerde yeri kaçınılmazdır. Gecekondulaşma ile birlikte belediyelere daha çok arsa alma ve bunları değerlendirme yetkisi verilmiştir (Tolanlar 2007: 54-56).

Yerel yönetimler kapsamında yapılan kentsel dönüşüm projeleri mekansal-sosyo-ekonomik problemleri ele almalıdır ve bu üçü içerisinde bir bağlantı kurarak ilerlemelidir. Dönüşüm gerçekleştirilirken kentlerin özgün kimliğinin devamlılığı sağlanmalı ve kenti yaşanılabilir hale getirmelidir (Tolanlar 2007: 56).

Yerel yönetimin kente ve kentsel dönüşüme katkısı gün geçtikçe artış göstermektedir. Bu projeye günümüzde yerel yönetimlerin hakim olmasıyla birlikte gecekondulaşma alanlarında gerileme görülmektedir.

III. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Kent Kuramları

Bir kent bilim kuramı, kent adı verilen toplulukların neden ve nasıl var olduklarını, temel öğelerinin neler olduğunu, bunların mantığa uygun bir şekilde nasıl büyüdüklerini mantığa uygun bir şekilde açıklayan düşünce sistemidir. (Keleş 2008: 123). Keleş'in bu tanımından yola çıkarak kent kuramlarını ele alan düşünürler tartışılacaktır. İlk olarak Max Weber, Karl Marx ve Frederich Engels, George Simmel ve Şikago Okulu ele alınacaktır. Daha sonra çağdaş kent kuramları bağlamında Lefebvre, David Harvey ve Manuel Castells konuya dahil edilecektir. Kent kuramları üzerindeki düşünceler kentin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi boyutuyla ele alınmıştır. Düşünürlerin bu konudaki söylemleri kapitalizmi kapsamakla birlikte kenti oluşturan öğeleri de ön plana çıkarmaktır.

3.1.1. Max Weber (1864-1920): İdeal Tip Olarak Kent

Weber kent üzerinde dururken ve kent kavramını açıklarken siyasi ve ekonomik kavramlar üzerinde durmuştur. Kentin genellikle ticari amaçlar taşıyan bir mekan olduğunu belirtmiştir.

Weber'e göre kent, büyük bir kalabalığın yerleştiği ve insanların karşılıklı tanışıklıklarının olmadığı kadar geniş bir alana sahip yerlerdir (Weber 2000: 67-69). Kent, bir veya birden fazla evler kümesinden oluşur ve geleneksel olarak evler birbirine yakın olduğu kadar bitişik de oluşabilir. Bu şekilde kümelenen yerler bizi fiziksel olarak kentin büyüklüğüne yöneltmektedir. Fakat kenti büyüklük olarak tanımlamak tek başına yeterli olmaz (Weber 2000: 87).

Weber kente yönelik sosyolojik analizlerinde ekonomi üzerinde durmuştur. Ayrıca Avrupa kıtasının sahip olduğu bir sosyal kuram olan "kentsel topluluk" kavramı üzerinde de analiz yapmıştır. Kentsel topluluğun içerisinde ekonomik ve ticari olarak gelişen ilişkilerin görece hâkimiyetinin açıklığının olduğunu söylemiştir. Kentsel topluluk kavramı kenti oluşturan özellikleri içerisinde barındırmaktadır

Weber kenti analiz ederken kenti feodalizmden kapitalizme geçişin bir ideal tipi olarak görmüştür. Weber'e göre kent, ekonomik açıdan içinde yaşayanların tarımdan daha çok ticaretle uğraştığı bir mekândır. Siyasi açıdan ise kentlerin özerk bölgeler olduğunu düşünmektedir. Weber modern kentlerin doğuşunu karakterize eden özellikleri açıklamaya çalışmıştır. Buna göre kent; bir yerleşim yerinin kent statüsüne sahip olabilmesi için ticari ilişkilerin egemenliğinde şu özelliklere sahip olmalıdır: Savunma amaçlı bir kale, pazar yeri, görece özerkliğe sahip kent yasalarını uygulayan mahkeme ve kentte yaşayan kentlilerin seçtiği yöneticiler (Güllüpnar 2013: s.56). Burada insanların ve akrabaların bazı görev ve sorumlulukları getirmek için bir araya gelmelerinin yalnızca batı kentlerine ait olduğunu fakat kalelerin ve pazar yerlerinin hem doğu hem de batı kentlerinde bulunduğunu belirtir (Keleş 2002: 133-134).

Weber kente ait olan pazarın, ticari amaçlar içerdiğini belirtmektedir. Ticari alışveriş kenti ön plana çıkarmış fakat tek başına yeterli olmamıştır. Ekonomik çok yönlülük de kent için gereklidir. Bunun oluşabilmesi içinde feodal bir toplumsal yapı ve pazar yeri gerekmektedir. Feodal bir yapı ekonomik ve politik ihtiyaçları ile ticareti teşvik edebilir (Weber 2000: 88-89). Aynı zamanda Weber'e göre kentin oluşabilmesi için bir kale veya garnizona ihtiyaç vardır. Fakat şimdilerde bu özellikler kaybolmuştur, geçmişte de tam anlamıyla evrensel olamamıştır. Kale zamanla şehirli kaleler haline dönüşmüş ve pazar ile bir araya gelerek kenti oluşturanların başında gelmeye başlamıştır (Weber 2000: 101-107).

Bir ideal tip olarak kentler, Weber'e göre ussallığın (rasyonalitenin) vatandaşlık haklarının ve kapitalist girişimciliğin geliştiği mekânlar olarak feodalizmin mekânlarından farklılıklar göstermektedir. Ancak, tıpkı Marx gibi Weber için de kent başlı başına bir analiz nesnesi değil, feodalizmden kapitalizme geçişi analiz etmek oynadığı roller açısından değerlendirilen bir olgudur (Güllüpnar 2013: s.56).

Weber feodalizmden kapitalizme geçerken vatandaşlık hakları, ussallık ve kapitalist girişimcilik konularına değinmiş ve bunların kent için önemli olduklarını ve bu kavramların kentin yaşam alanları için gerekli olan gelişmeler olduğu üzerinde durmuştur.

Weber, kentin ne olduğunu Doğu-Batı karşılaştırması yaparak açıklamıştır. Kent Batı'nın değerleri, kurumları ve tarihinin önemli bir parçası ve tamamlayıcısı olarak görülmüştür. Bunu en iyi açıklayan da Weber olmuş ve önemli bir yer edinmiştir. Weber'e göre kent, Batı'nın Doğu'dan ayrımını sağlayan en büyük tarihsel ve sosyolojik ayırım olmuştur. aynı zamanda Weber'e göre kent toplumu tam anlamıyla Batı'nın genelinde bir fenomen olarak ortaya çıkmıştır (Turner 1998: 4'ten akt. Pınarcıoğlu, Kanbak, Şiriner 2010: 77).

Weber kentin Doğu'da, Batı'da olduğu gibi, özerk, siyasi güce sahip, kendi kanunlarını çıkartan özel mahkemeleri olan birimler olmadığını savunmaktadır (Aslanoğlu, 1998, s.50'den akt. Güllüpinar 2013: 57). Weber, Batı kentlerinin özerkliği ile Avrupa kapitalizminin oluşumu arasında ilişki kurmuştur. bu ilişkinin kent için önemi üzerinde durmuş ve kent kuramını bu ilişkiye göre şekillendirmiştir. Ekonominin kent üzerindeki etkisi Weber'in üzerinde durduğu önemli bir kuramdır.

3.1.2. Karl Marx (1818-1883) Ve Frederich Engels (1820-1895): Ekonomi Politik Yaklaşım

Marx ve Engels'in kent teorileri kent üzerindeki nüfus artışını kapsamaktadır. Marx, sanayileşme üzerinde durmuş ve bununla birlikte köyde yaşayanların yerlerini terk ederek kent üzerinde nüfus artışı olacağına neden olacağını söylemiştir. Engels kapitalizmin üzerinde durarak kent yaşantısına gecen insanların bireyselciğe yöneleceğini söylemiştir. Aynı zamanda kent ortamında sefaletin olduğunu ve böylece çelişkinin de ortaya çıkacağı üzerinde durmuştur.

Marx ve Engel'in kent kuramlarında kurumsal bir açıklama görülmesi zordur. Ancak, özellikle Engels'in Salford ve Manchester kentlerine ilişkin gözlemlerinden yola çıkarak kaleme aldığı İngiltere'de "Emekçi Sınıfların Durumu" başlıklı çalışması, çağdaşları ve hatta daha sonra gelen sosyal kuramcılarla karşılaştığında; kent mekânının siyasal stratejiler açısından önemi üzerine yapılmış en kapsamlı çalışmadır. Bununla birlikte hem Marx'ın hem de Engels'in çalışmalarında kentle ilgili dikkate değer birçok şey görmek mümkündür. (Şengül 2001: 10'da akt. Güllüpinar 2012: 53).

Karl Marx ve Engels'in kent yaklaşımlarında şu ayrımı görmek mümkündür; kır-kent ayrımı, kent sorunları ve konut sorunları. Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte

kır-kent ayrımı daha fazla ortaya çıkar olmuştur. Kapitalizm aynı zamanda artı-değer ve özel mülkiyete önem vermiştir. Böylece bunlar kapitalizmin vazgeçilmez unsurları arasında yer almıştır (Pınarcıoğlu, Kanbak ve Şiriner 2010: 75). Marx'ın kır-kent ayrımında kent, üretim araçlarının, anamalin ve gereksinmelerin toplandığı ve yüksek zevklerin olduğu, kırsal alanlar ise yalnızlık ve dağınıklığın bulunduğu küçük ve tarım alanlarına sahip olan yerdir (Keleş 2002: 131).

Marx'a göre, Orta Çağ'a kadar insan toplumlarının tarihi taşranın (kıryn) tarihidir. Modern tarih taşranın kentleşmesidir. Marx açık biçimde, kapitalist sanayileşmenin nasıl endüstriyel kasaba ve kentlerin aşırı hızlı büyümesine yol açtığıyla ilgilenmiştir. Marx kapitalizmin insanların feodal bağlarını koparacağını ileri sürmüştür. Burjuva sınıfı yerel ve bölgesel pazarları yok ettiği için emekçi kitlelerde kırdan kentlere göç etmeye başlamıştır. Daha sonraki yapıtlarında Marx, kapitalist birikimin zaman ve mekân boyunca tarım, endüstri ve nüfusta çarpıcı dönüşümler ürettiğini çözümlenmektedir (Urry 1999: 18-19'dan akt. Güllüoınar 2013: 53). Marx'cı kuramda, kentte görünen şeyin, kentin kendisi değil de kentte yer alan kapitalistlerin ilişkileri ve üretim süreçleridir. Keleş bu kuramdan yola çıkarak kentin aslında kentsel hastalık değil de kapitalizm hastalığı olduğunu söylemiştir. Kentteki yoksulluğun sebebi de kapitalist güçlerin etkisidir. Marx ve Engels bu konuda toplumun bütün olarak dönüşümünü ister ve böylece kapitalist güçlerin biraz da olsun yavaş ilerleyeceğini söyler (Keleş 2002: 132). Yani Marx'a göre kentleşme sonucu göçler artmış ve sanayi devrimiyle daha çok artmaya başlamıştır. Gerçekleşen göçlerde insanlar bir işçi olarak şehirlerde çalışmaya başlamış ve bir emekçi olarak hayatlarına devam etmişlerdir. Marx'ın temel yaklaşımları emek-sermaye üzerine olmuştur.

Marx'a göre, kentlerdeki kapitalistlerin gözünü para hırsı bürüyerek zenginleşmeyi amaç edinmişlerdir. Aynı zamanda kapitalistler kendi emek güçlerini kullanarak değil başkalarınınkini kullanarak baskı altına aldığı emekçileri yaşamlarından mahrum bırakarak daha da zenginleşir. Kapitalist güçler, çeşitli derecelerde ve gitgide artan boyutlarda yeniden üretime başvurur. Ne kadar çok üretilirse o kadar tüketilir ve kapitalist güçlerin de o derece zenginleşmesi meydana gelir (Marx 2003: 510-515).

Marx'ın metodunun Weber'in metodunun tam tersi olduğunu söylemek mümkündür. Marx ihtiyaç olan her şeyi bir şeyle bütünleştirerek açıklarken, Weber sadece bütünü bir parçasıyla açıklama yapar. Marx modern kapitalist toplumdaki kenti açıklamada ilgisiz görünür (Saunders 1986: 12-19'dan akt. Pınarcıoğlu, Kanbak ve Şiriner 2010: 78). Weber ise Marx'ın tam tersi olarak kenti açıklamakta ve kent üzerinde durarak bütünü koruyarak kente yön vermektedir.

Engel's kapitalizmin kent mekânının yarattığı neden ve sonuçlara ilk ve kapsamlı olarak değinmiştir. Londra kentini ele almış ve buradaki taşıt kuyruklarından, insan kalabalıklığından bahsederek Londralıların kendi kentlerine yığılan uygarlık hareketlerini yaratabilmek için en iyi insani özelliklerinden vazgeçtiklerini söylemiştir. Sokaklardaki kargaşada insanları isyan ettirici bir şeyin olduğunu söyleyerek aslında hepsinin amacının da aynı olduğunu ve mutluluğu aradığını söylemiştir (Engels 1997: 70). Engels'in bu örneğinden yola çıkarak yapılara verilen değere değil de insanların kendilerini düşünerek yapılara zarar verdiğini düşünerek bireyseliğe yöneldiğini söylemek mümkündür. Ekonomik politik açıdan kentleşmeyi inceleyen Engels üretme ve yeniden yapılandırmaya değinerek Marx'ın sınıf ve kent analizine önemli katkılarda bulunmuştur. Engels'e göre, kapitalizmin yarattığı sömürü ve sefalet kendisini sadece üretim alanında göstermez. Yeniden üretim alanı da kapitalizmin yarattığı sefalet ve sömürünün izlerini taşır.

Engels'e göre; kentlerde bir yandan katı bir barbarlık, bencillik, sefalet ve toplumsal bir savaş vardır. Aynı zamanda herkesin evi bir çember içine alınmış, her yerde yasa koruması adı altında karşılıklı bir yağmalama mevcuttur. Bunların açık olarak yapıldığına da söyleyen Engels, toplumsal durumun sonuçlarından insanların ürktüğünü söylemiştir (Engel 1997: 71).

Marx ve Engels, çalışmalarında kenti iki şekilde ele alır. Birincisi kapitalist toplumun içinde bulunan bir mikrokosmoz, ikincisi ise toplumdaki belirli özel süreçlerin gelişimini önemli bir koşuldur. Kapitalist süreçler kır- kent ayrımında daha çok ortaya çıkar ve aslında bunların ilgilendikleri esas olarak kent değildir (Pınarcıoğlu, Kanbak, Şiriner 2010: 76). Marx ve Engels'in bahsettiği kent kavramı

küçük yerler olarak düşünülebilir. Bu küçük olarak görülen yerler kır-kent ayrımını yapabilir.

Engels, emekçi halkın mahalleleri ile orta sınıfa ait olan kent mahallelerinin bıçak gibi ayrıldığını söylemiştir. Esas olarak emekçi sınıfın büyük kentlerde yer aldığını ve kendilerine ait bir mülklerinin olmadığını aynı zamanda geçimlerinin de tamamen kendi ücretlerinden olduğunu da eklemiştir (Engels 1997: 90-128). Marx ise kapitalist güçlerin, emekçi çalışanları hırpalayarak art-değer elde etmek istediklerini söylemiştir. Engels gibi Marx'da kentlerdeki kapitalistlerin yerlerinin emekçilerden daha lüks olduğunu dile getirerek çıkarlar doğrultusunda kullanmanın mevcut olduğundan bahsetmiştir. Kentlerde oluşan yaşam tarzının adaletsiz olduğuna da değinerek kapitalizmin olumsuzlukları ele almıştır. (Marx 2013: 520-530).

Kapitalizmin büyümesi servetin artmasına neden olmuştur ve kentlerde görülen imar hareketleri ile iş hanlarının yükseltilmesi ve caddelerin genişletilmesi yoksulları gittikçe kenar mahallelere sürer. Marx, sermaye ve emeğin iniş-çıkışlarına göre, sanayi kentlerindeki konut durumunu değerlendirmiştir. "Bugün dayanılabilir olarak görülen kentlerin görüntüsü yarın artık korkunç bir hal alabilir." demiştir. Sanayinin gelişmesi, sermaye birikimi ve kentlerde yaşanan büyüme ile kötülüklerin daha da artacağını da söylemiştir (Marx 2013: 566-569).

Engels'e göre kentteki en kötü yere sahip olanların tek katlı ve sıra sıra dizilmiş yerler üzerinde yaşadıklarını söyleyerek bu yapılanmaların kural dışı olduğu üzerinde de durmuştur. Marx ve Engels kenti daha çok önemsemişler ve kırını geri kalmış, köhneleşmiş yerler olarak görmüşlerdir.

3.1.3. Kent Sosyolojisinin Yükselişi: Chicago Okulu (Ekolojik Kuram)

Chicago Okulunun öncüleri sanayileşmeyle birlikte meydana gelen kentin fiziki ve sosyal yapılarına değinmişlerdir. Kent üzerine yapılan çalışmalarda kenti laboratuvar haline getirmişler ve sosyal yapılanmaları ele almışlar ve önemli değerlendirmelerde bulunmuşlardır. 20. Yüzyılda Amerika'da yaşanan yoğun göç sonrasında bütünleşme ve birlikte yaşamın yarattığı sorunlar gibi konularla ilgilenmişlerdir.

İlk olarak bu kuram içinde yer alan Robert Ezra Park ve E. Burgess kentsel büyüme ve mekânsal ayrışma üzerinde durmuştur ve bu konular üzerine

yoğunlaşmışlardır. Chicago Okulu 20. yüzyıldan başlayarak yakın dönemlere kadar çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

Chicago Okulunun birbiriyle bağlantılı iki temel düşüncesi kent sosyolojisi alanında etkili olmuştur. bunlardan birincisi kentin mahallerinin dağılımına yönelik olarak “**ekolojik kuram**”dır. Diğeri ise kentlerin evrensel özelliklerini tanımlama amacıyla olan “**bir yaşam biçimi olarak kentleşme**”dir.

Kentsel ekolojik kuramın yanıt aradığı temel soru kent yaşamının çevreye nasıl uyum sağladığı üzerinedir. Ekolojik kuramı geliştiren sosyologlar; Robert E. Park, Ernest W. Burgess, R. D. McKinzie’dir (Pınarcıoğlu, Kanbak ve Şiriner 2010: 83). Ekolojistler ilk kez kentsel mekân ile sosyal süreçler arasında bir ilişki kurarak, kent mekânının sosyal yapıyı nasıl etkilediğini sorun etmişlerdir. Kenti ilk kez sistemli bir şekilde inceleyen kentsel ekoloji kuramı insan toplulukların çevreye uyumunu sorgulamaktadır. Başka bir şekilde söyleyecek olursak, kentsel ekoloji bireylerin ve kurumların fiziksel dağılım, yerleşim ve örgütlenme biçimlerini analiz etmektedir (Güllüpınar 2013: 60).

Park’a göre kentler, amaçlı bir tasarım ya da planlama sonucu değil doğal bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Kentsel mekânlarda oluşan lüks konut ve sanayi bölgeleri gibi yerleşim yerleri doğal alanlar olarak tanımlanır. Park, kentin doğal ve değişmeyen güçlerin etkisiyle oluştuğunu vurgulamakta ve kentleri insan doğasının bir ürünü olarak algılamaktadır. Ona göre kent içinde çöküntü alanlarını, gettoları kaldırmak, insanın içgüdülerini kaldırmakla, yok etmekle eş anlamlıdır (Güllüpınar 2013: 61).

Park, Darwin Teorisinden etkilenmiştir ve en güçlü olanın kentin merkezinde olduğunu zayıf ve güçsüz olanın da kentin arka planında olduğunu belirterek kentin bir ‘sosyal orman’ olduğunu belirtmiştir. İnsanlar da doğada yaşayan canlılar gibi kendilerine ekolojik bir yer seçerler ve orada yaşamlarını sürdürmeye devam eder, demiştir.

E. Burgess ise kentin doğal alanlara bölündüğünü söylemiştir ve kentsel büyüme sürecini ortak merkezli daireler olarak açıklamıştır. Kuramsal çerçevenin mekansal uyarlaması Burgess tarafından gerçekleştirilmiştir (Pınarcıoğlu, Kanbak, Şiriner 2010: 86).

McKenzie, kentsel gelişim süreçlerini etkileyen birtakım temel ekolojik süreçlerin olduğunu belirtmiştir. Ekolojik birimler arasında kentsel gelişme dinamiğini sağlayan temel süreçleri; yoğunlaşma, merkezileşme, ayrımlaşma (segregation) ve istila-ardıllık olarak tanımlamaktadır. Bu süreç kentin oluşum sürecindeki doğal alanları yaratmaktadır.

Bir yaşam biçimi olarak kentleşme kavramını Wirth geliştirmiştir. Chicago Okulundan Wirth kentleşmeyi bir yaşam biçimi olarak görür. Kent kavramını heterojen nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu fazla olan bir yapı olarak görmüştür. Kentte daha fazla farklılaşma, daha özgür, daha fazla grup vardır. Bu faktörlerin sonucu olarak, kente yerleşenlerin kişilik yapıları ve tutumları gelişir (Pınarcıoğlu, Kanbak, Şiriner 2010: 88). “Kentın başka kentler ve kendi art bölgesi üzerinde kurduğu egemenliğin, kentın işlevsel özelliklerine bağlı olduğunu öne sürer”. İntiharların, suçluluğun ve akıl bozukluğunun kır yaşamından çok kentlerde olduğunu söyler (Keleş 2002: 134).

Wirth kenti sadece bir yaşam alanı olarak görmemiş, burada yer alan insanları sosyal, ekonomik ve kültürel olarak etkileyen bir alan olarak değerlendirmiştir. Kentte yaşayan insanların ilişkilerinin kısa süreli ve kişisel olduğunu söylemiştir.

3.1.4. Georg Simmel (1858-1918): Kentte Yabancılaşma Sorunu

Simmel de Marx ve Weber gibi kent yaşantısının üzerinde durarak kentsel alanda topluluk duygusunun kaybolduğunu söylemiştir. Simmel’a göre kent yaşantısı insanları yabancılaşmaya itmiştir ve böylece kentsel yaşam kalitesi düşmüştür.

Simmel kent konusunda kültürel boyutları üzerinde durmuştur ve bu boyutun nasıl bireysel bilinç dönüşümlerine yol açtığını belirtmiştir. Simmel’e göre kent hayatının en temel sorunu, toplumsal güçler, tarihsel miras, dış kültür ve teknik karşısında, kişilerin kendi özerklik ve bireyselliklerini koruma çabasından kaynaklanmaktadır (Güllüpinar 2013: s.57).

Simmel’in kuramında kent, modern insanın yaşamında merkezi bir yere sahiptir. Simmel kentte özgürlük ve yalnızlık duygusu arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışır. İnsanın kentte özgür olduğu için başka bir yerde hissedemediği kadar yalnız ve kaybolmuş olduğunu belirtmiştir. Kentli insan Simmel’e göre kendi duygularını ifade edemediği ve davranışlarını kendisi olarak gerçekleştiremediği için

bir yabancısıdır. Modern kentli insan modernlikten önce ve kır yaşamı sürecinde özgürlük ve kişilik edinme özelliğine sahiptir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren modern toplumla geleneksel toplum arasındaki kopuşun düşünüldüğü kadar keskin olmadığı düşüncesiyle Simmel'in görüşleri terk edilmiştir. (Özyurt 2007: 114-116).

Simmel kent kuramında kısaca sosyal psikolojik kent kuramı olarak değerlendirmiş ve kentin birey yaşamındaki etkisine değinmiştir.

3.2. Çağdaş Kent Kuramları

1970'lerin başında çağdaş kent kuramları üzerine Lefebvre, Castells ve Harvey çalışmalar yapmışlardır. Bu kuram kentleşmedeki evrensellik ideolojisini eleştirmiştir ve kentsel mekanı biyolojik olarak betimleme yolunda ilerlemişlerdir. Kapitalizmin ortaya çıkmasıyla birlikte, mekanın toplumsal üretimi ve toplumun mekansal yeniden üretimi temel argümanı etrafında ortaya çıkmıştır.

3.2.1. David Harvey (1935-): Sermaye Birikimi Olarak Kent

Harvey kent üzerine yaptığı çalışmalarında kenti umut mekânları olarak görmüş ve kapitalizmin çevre üzerine etkilerine değinmiştir. Ayrıca kentin sermaye mantığı yaklaşımı olarak kurumsallaştırarak, kapitalizm sürecinde kentsel çevrenin etkisinden de bahsetmiştir.

Harvey (2000:31), Manifesto'nun gücünü tasdik ederek ve onun "coğrafi yeniden düzenlemelerin ve yeniden yapılandırmaların, mekânsal stratejilerin ve coğrafi öğelerin, eşitsiz coğrafi gelişmelerin ve benzerinin sermaye birikiminin ve hem tarihte hem de bugün sınıf çatışmaları dinamiğinin hayati yönleri olduğunu kabul ederek başlar. Bununla birlikte, Manifesto' da mekan (ve başka konular) hakkında ortaya konulan görüşler son derece sınırlıdır ve Harvey onları güçlendirmeye ve güncel hale getirmeye koyulur (Ritzer 2012: 174'den akt. Hülür Himmet 2018: 172). Harvey kentin özgünlüğü konusunda yapılı çevreyi vurgulamıştır. Aynı zamanda sınıf konumları ve çelişkilerini kentsel değişimin temel sürükleyicisi olarak görmüştür (Şengül 2000: 41-42).

Harvey daha sonraki çalışmalarında kapitalist toplumlardaki kentsel süreçleri daha geniş kapsamlı olarak ele almıştır. Fordist ve post-fordist ilişkileri göstermek için Keynesci ve Keynesci sonrası kent kavramlarını kullanmıştır. Keynesci kent

tüketim temelli bir oluşumu temsil etmektedir ve bu kentin toplumsal, ekonomik ve siyasal hayatı devletten finanse edilen tüketim çevresinde oluşmaktadır. Keynesci kentin çöküşü bunları değiştirmektedir. Ekonomik değişikliklere bağlı olarak kentin yapısı da değişikliğe uğramıştır. Yapının değişmesiyle birlikte de kapitalist toplumlar yarar görmüştür. Kent kapitalist birikim süreçleri ile anlam kazanmaktadır (Şengül 2000: 30-31).

Harvey kenti kapitalist düzende sermaye birikimi olarak görmüştür. Aynı zamanda kapitalist düzendeki adaletsizliğe odaklanmaktadır. Bu düzende oluşan sermaye birikimi düzensizliğe neden olmuş ve ekonomik krize giren sermaye başka kar odaklı şeylere yönelerek kentlere yönelmişlerdir. Kapitalist girişimciler azalan karlarını tekrar azamiye çıkarmak için üretim sürecinin dışında bulunan kentlerden yararlanmaya başlamışlar ve bununla birlikte kar odaklarını güçlendirmişlerdir (Güllüpcinar 2013: 17-18). Kapitalist güçlerin kentsel mekanlara yönelmesi sonucu kısa bir süre zarar yaşamaktadır. Daha sonra ise bu zararı karşılayarak daha fazla kar etmeye başlamışlardır. Kapitalistler daha fazla kar etmek için yatırımlarını üretime değil kentsel rant alanlarına yönlendirmişlerdir.

“Harvey, Marx ve Engels’in, dünyanın uygarlaşmış – barbarlar ile daha genel bir merkez – çevre arasındaki basit bir farklılaşmayı kullandıklarını ileri sürer. Bununla ilişkili olarak Manifesto, kapitalizmin, uygarlaşmış bölgelerden barbar bölgelere, merkezden çevreye yayıldığı görüşünü ortaya koyar, yayılmacı bir model kullanır. Harvey bu tür bir yayılmanın örnekleri olduğunu kabul ettiği halde, içsel gelişmelerin çevre ulusların kendi emek güçlerini ve metalarını küresel pazara katmalarını sağlayan hem tarihte hem de günümüzde başka örneklerde bulunmaktadır” (Ritzer 2012: 174’den akt. Hülür Himmet 2018: 172).

Harvey’e göre sermayenin kente yatırımları sermayenin birikim süreçlerine bakılarak analiz edilmektedir. Sermayenin birinci döngüsünde temel yatırım üretim ve tüketimdir. Sermayenin ikincisi döngüsü sabit mallardaki yatırımlardan oluşur. Bu ikinci döngüden doğrudan girdiler yerine yardımlar alınarak elde edilir. Birinci döngüde elde edilen kar yeterli olmadığı için ikinci döngü devreye girer, bunun sonucunda kar fazlaşarak sermaye birikimine yol açar. Bu birikim olarak Harvey kenti ön plana çıkarmaktadır (Güllüpcinar 2013: 18). Ancak bu çözümler kesin ve net

olmayıp daima geçici çözümler olarak kalır. Kapitalizmin eşitsiz gelişmesiyle birlikte kapitalistler kar oranını yükseltmek için bir yerden başka bir yere hareket ederler. Bir yandan yapılı bir çevreyi yok ederken bir yandan da yıkılan çevreyi yeniden onarırlar. Harvey'in yaklaşımını merkezinde, dolaşım süreciyle yürüyen bir kentsel bilinç, sermayenin kentleşmesi ve emeğin yeniden üretimi yatmaktadır (Şengül 2000: 30).

Harvey'e göre, kent mekanının üretimi ve yeniden üretimi üzerinde durduğu konu sermaye birikimin sınıflar arası oluşturduğu farklılıklardır. Burada asıl vurgulamak istediği sınıflar arası ve sınıf içi ilişkilerdir. Ona göre kapitalizmle birlikte kentleşen sermaye değil aynı zamanda sermaye ile birlikte bilinç de kentleşmektedir. Harvey sınıf dışında dört ayrı bilinç odağını da tanımlamaktadır. Bu odak noktaları; aile, birey, topluluk ve devlettir (Şengül, 2001b: 16; Şengül, 2001a: 20'den akt. Pınarcıoğlu, Kanbak, Şiriner 2010: 94-95).

Yaptığı çalışmalar ve düşünceleriyle kendiyi çelişen Harvey, daha önceki çalışmalarında devletin kurumsal olmadığını söylerken, 1987'de ele aldığı kitabında devletin kurumsal bir niteliğe sahip olduğunu söylemiştir. Devleti, kentsel bölge içindeki farklı çıkarların sahibi olarak görmüştür.

Harvey günümüzdeki kentlerin sürekli olarak yenilendiğini söyleyerek bunun bir ideoloji haline geldiğini ifade etmiştir. Mekansal örgütlenme kapitalizmin işleyişi için önemli bir yere sahiptir. Kentlerin gelişmesi tesadüf değildir, kentlerin büyümesi kapitalizm süreciyle alakalıdır. Gelir düzeyleri yüksek ve orta dereceli olan sınıf istediği yerde barınmayı tercih ederken, gelir düzeyi düşük olanlar ise kentin gelişmemiş yoksul kesimlerde oturmayı tercih ederler (Koçak 2008: 228; Akın, 2007: 266'dan akt. Güllüpınar 2013: 19).

Harveyin kuramı Marxçı kuramın bir paradigması niteliğindedir. Harvey'e göre yeniden yapılandırılan mekan, modern kentte bir ideolojik amaca sahiptir. Kentsel hak kavramı kentte yaşayanların çıkarlarını korumaya yöneliktir. Bu kavramla Harvey, yaşam alanlarının ve doğal mekanların yani yeşil alanların korunmasına yönelik olarak düşünmüştür. Kısaca Harvey'in kuramında kent bir 'umut mekan' olarak ele alınmıştır ve kapitalist süreç içerisinde daha çağdaş bir bakış açısı geliştirmek için mekana sınırlı olarak bağlı kalır.

Yukarıda da belirtildiği gibi kapitalist kentleşme sonucu kar odaklarını artırmak isteyenler sermayelerini yapılı çevreye yönelik çalışmalarla geliştirmiştir. Harvey'e göre sermayenin kente yatırımı, sermayenin birikim süreçlerini ele alarak analiz etmeye yöneliktir. Bu noktada özellikle inşaat sektörü sermaye sahiplerinin birbiriyle mücadelesinde önemli bir rol oynamaktadır. Harvey'in belirttiği döngülerin ikinci evresi olan kar odaklarını güçlendirme, inşa edilmiş çevreye yapılan yatırımlarla (fabrika, bürolar, gökdelenler, oteller vs.) devreye girmektedir ve burada mekânın yeniden üretilmesi söz konusudur.

Harvey, kendisi ile yapılan bir konuşmada kentsel dönüşüme dair düşüncelerini aktarmış ve insanların bu konuda daha farklı bir kent yaşamı ve iyileştirilmiş konut ile kentsel dönüşüm talep edebilme özgürlüğü olması gerektiğini de vurgulamıştır.

3.2.2. Henri Lefebvre (1901-1991): Toplumsal Ürün Olarak Mekân

Henri Lefebvre yeni Marxçı kuramın içerisinde yer almış ve "Mekânın Üretimi" adlı eserinde mekânın üretilmesi ve değiştirilmesi üzerinde durmuştur. Lefebvre üretim araçlarını mekânın üretilmesine kaydırılması üzerinde durmuştur.

Lefebvre'nin kuramsal yaklaşımı içinde Castells'inki gibi bir kent yoktur ancak kırdan uzaklaşmış kentsel ilişkilerinin ve yaşam biçimlerinin olduğu bir mekan bulunmaktadır. Castells'in aksine Lefebvre kentin özüne inmek ister. Kapitalizmin kent mekanlarını işgal ederek ve kentleri büyütürken kendisinin de geliştiğini öne sürmüştür. Buna bağlı olarak da kapitalizm kar elde etmiştir. Kent sadece kapitalizmin gelişmesi ve büyümesi için yardımcı bir kaynak değildir. Aynı zamanda kapitalist üretimde mekânı bir kent devrimi olarak görmüştür. Ona göre mekân; hem bir çıktı hem bir araç hem emek ürünü hem de bir iştir (Pınarcıoğlu, Kanbak, Şiriner 2010: 91-92).

Lefebvre Marxçı kuramın ilgilerini, (endüstriyel) üretimden mekânın üretimine kaydırması gerekir. Bu da odağın, üretimden yeniden üretime kaydırılmasının gerekli olduğu gerçeğini yansıtır. Mekân birçok biçimlerde kapitalist sistemin, bu ekonomik sistem içindeki sınıf yapısının ve benzerinin yeniden üretilmesine hizmet eder. Bu nedenle, herhangi bir devrimci eylem mekânın yeniden yapılanmasına ilgi duymak zorundadır (Ritzer 2012: 170'den akt. Hülür Himmet

2018: 168). Lefebvre Marxçı kuram içerisinde kentsel mekan kavramının dışında ilk defa mekan kavramını tek başına kullanmıştır.

Lefebvre, mekanın üretimi ve yeniden üretimini toplumsal ilişkiler bağlamında değerlendirmiştir. Kent planlaması ve şehirciliğin kapitalizmin bir aracı olduğunu söylemiştir. Lefebvre'ye göre mekan, ideoloji ya da siyasetten arındırılmış bir nesne değildir, aksine mekan bunları içinde barındırmaktan vazgeçmeyecektir. Ona göre; sosyal faaliyetler, mekân ve etkileşim birbirleriyle iç içedir. Lefebvre, Marx'ın tanımladığı kapitalist üretim ilişkileri ve üretim güçleri arasındaki çelişkinin mekana yansımalarını ifade etmiştir. Burjuvanın mekânı nasıl kullandığı ve bu mekânı nasıl değerlendirdiği böylece de kapitalizmin güçlenerek nasıl ayakta kaldığını vurgulamıştır (Güllüpnar 2013: 14-15). Lefebvre mekânın üretim sürecinde, yeni mekanların, yeni sosyal ilişkiler oluşturacağını söylemiştir.

Lefebvre'nin karmaşık argümanları kilit bir yönü aşağıdaki üçlü ayrımında bulunur. Lefebvre, mekanın üretimi ve yeniden üretimini kapsayan “mekansal pratik” ile başlar. Mekânsal pratiğin altında yatan ve onu egemenliği altında tutan şeyi Lefebvre, “mekanın temsilleri” olarak adlandırır. Bu, kent planlamacıları ve mimarları gibi toplumsal seçkinler tarafından algılandığı gibi mekandır. Onlar bunu, “doğru mekan” olarak düşünür ve bu, onlar ve başkaları tarafından egemenlik elde etmek ve bunu sürdürmek için kullanır. Bu nedenle örneğin, kent planlamacıları ve mimarları, kuramsal olarak fakirlerin köhnemiş konutlarını yıkarak, yerine çok daha iyi ve daha modern konut yapmak için tasarlanan bir zamanların popüler “kentsel yenilenme” programını geliştirdiler. Bununla birlikte, kentsel yenilenme “kentsel uzaklaştırma” olarak bilinmeye başlandı. Fakirler, yeni konutlara yer açmak için dışarı çıkarıldı ancak bu konutlar, şehri nezhleştirmeye ilgi gösteren orta veya üst sınıflara yönelikti. Çoğunlukla, şayet bulurlarsa, kendilerini, terk ettiklerinden biraz daha iyi konutlarda bulunan fakirler sıklıkla yeni alanlara hareket etmek zorundaydı. Onlar aynı zamanda, yeni alanlar, topluluklar ve komşulara uyum sağlamaya zorlandılar. Bu nedenle, fakirlerin “mekânsal pratikler”i, kentsel yenilenmeyi destekleyen, yaratan ve uygulayanların “mekanın temsilleri” tarafından radikal olarak değiştirildi (Ritzer, 2012: 170'den akt. Hülür Himmet 2018: ??).

Lefebvre'ye göre mekanın temsilleri sadece mekânsal pratikler üzerinde değil aynı zamanda temsili mekanlar üzerinde de hâkimdir. Yani mekânın temsilleri üst sınıfta yer alırken mekanı dönüştüren de mekanın temsilleri olarak bilinmektedir. Kent planlamacıları ve mimarlar dönüştürülecek alanları “doğru mekân” diye adlandırmasının nedeni olarak kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulan alanlar olarak görülebilir. Bu doğru mekânı Lefebvre maddi terimlerle ifade etmiş ve hatta “temsilsel mekan, mekanın temsilleri içinde kaybolur” diyecek kadar ileri gitmiştir. Maddi terimlerle ifade etmesinin nedeni ise üst sınıfta yer alanların bu mekanı değiştirmeye fırsat buldukları içindir. Alt sınıfta yer alanlar ise zorla buldukları mekândan çıkarılarak “doğal mekan” üzerinde değiştirme ve dönüştürme yapılarak “mekanın temsilleri” tarafından gerçekleştiriliyordu.

Marx'ın türsel varlık kavrayışına koşut olarak Lefebvre, sömürgeleşmemiş, otantiği bozulmamış veya ekonomik ve siyasal güçler tarafından paramparça edilmemiş mutlak mekanlar veya doğal mekanlar (söz gelimi “yeşil” alanlar) dediği şeyle başlar. Ancak soyut mekan sadece düşünsel değildir; o, fiilen tarihsel mekanların (mutlak mekanların temelleri üzerine dikilen) yerini alır. Soyut mekan, mutlak mekanla (ağaçlar temiz hava ve benzeri) ilişkili olan şeyin bulunmayışıyla karakterize edilir. O, üzerinde egemenlik kurulmuş, denetim altına alınmış, otoriter (hatta vahşilik ve şiddeti içeren), baskıcı bir mekândır. Lefebvre, soyut mekân üzerinde güç uygulama açısından, bu uygulamanın gizli olmasına rağmen, ekonomik güçlerden daha fazla devletin rolünü vurgular (Ritzer 2012: 171'den akt. Hülür Himmet 2018: 168-170). Doğal mekan doğada yer alan kendiliğinden oluşmuş yerlerdir. Fakat soyut mekan dünyadaki doğal birliği bozar. Soyut mekânda insana saygı yoktur ve sürekli olarak işleyen mekanın tersine işlerliği yok etmiştir.

Lefebvre'nin belirttiği üzere kapitalizm mekâna yerleşerek yeniden üretilmeye başlanmış ve üretim araçları artık mekan için çalışmaya başlamıştır. Sosyal faaliyetler, mekân ve etkileşim mekâna bağlıdır. Kapitalizmle birlikte işte bunlar ortaya çıkmıştır.

3.2.3. Manuel Castells (1942-): Kolektif Tüketim ve Kentsel Hareketler

Castells, kapitalist toplumdaki kent alanlarında, emek ve sermaye sonucu oluşan çelişkilerle birlikte toplumsal hareketlerin sistemi tehdit ettiğini söyleyerek bu

sonucun değiştirilmesi için devletin ortak tüketim alanlarına müdahale ettiğini analiz etmiştir.

1970'lerde Castells, kentin özgünlüğüne ilişkin bir formül geliştirmiştir. Castells'in konumu iki aşamalıdır: yapısalcı dönem ve eylem-merkezli dönem. "Mekanı toplumsal yapının bir ifadesi olarak değerlendirmek, mekanın ekonomik ve siyasal sistemin öğeleri ve bunlardan kaynaklanan toplumsal pratikler tarafından biçimlendirilmesini ifade etmek anlamına gelmektedir" (Castells 1977: 126'dan akt. Şengül 2000: 31-32).

Castells'e göre kent, kolektif tüketimin sağlandığı ve iş gücünün yeniden üretiminin mekânsal birimidir. Kent öncelikle Castells'e göre ortak tüketim mekânlarıdır. Fakat daha sonra bu mekân iş gücüyle birlikte yeniden üretilmeye başlanmıştır ve iş gücünün yeniden üretiminin sağlandığı bir alana dönüşmüştür.

"Castells'e göre siyasal sistem, kentsel mekânı tahakküm ve meşrulaştırma işlevi yoluyla örgütlerken, ideolojik sistem ise bir işaret ağı ile mekanı damgalamaktadır." Kentsel mekanın özgünlüğü ekonomi ile ilintilidir. Üretim daha üst düzeyde örgütlendiği için kentsel mekanı tanımlamak amacıyla "tüketim" kavramına başvurmaktadır (Şengül 2000: 32). Buradan yola çıkarak Castells'e göre, kent kolektif üretim ve tüketim gücünün yeniden üretilerek mekâna yansımadır, denilebilir. Kentler, işgücünün yeniden üretimi için gerekli olan eğitim, sağlık, konut gibi kolektif tüketim ihtiyaçlarının sağlandığı mekânlardır. Eğitim, sağlık, konut, ulaşım, dinlenme gibi ihtiyaçların karşılanması emeğin yeniden üretimi için gereklidir. Devlet bu noktada işçilerin işe yeniden hazır hale gelmelerini sağlayacak şekilde aracılık eder (Güllüpnar 2013: 15). Castells'e göre kent üretim merkezi olmaktan çıkmış tüketim merkezi haline gelmiştir. Çünkü üretim merkezlerinde işleyiş farklı bir şekilde sürdürülmektedir. Tüketim toplumunda yeniden üretim ön plana çıkmıştır. Kentler de buna katkı sağlayarak kolektif bir güç haline gelmiştir (Aslanoğlu 2000: 65'ten akt. Pınarcıoğlu, Kanbak ve Şiriner 2010: 90-91). Kolektif tüketim araçları olan konut, eğitim, sağlık, kültür, ticaret, ulaşım vb. unsurlar bütün toplumsal grupların günlük yaşamları temelinde örgütlenmektedir (Gottdiener 2001'den akt. Güllüpnar 2013: 16)."

Castells kentleri kolektif tüketimin yapıldığı bir mekan olarak görmüştür. Bu tüketim sayesinde insanların ihtiyaçlarını karşılamak için bir diğer güne hazırlık yaptıklarını söylemiştir. Eğitim, sağlık, ulaşım ve konut gibi kolektif güçlerin toplumsal mekanı etkilediğini söyleyerek bunların aksaması halinde toplumsal hareketlerin ortaya çıkacağını vurgulamıştır. Emek üretiminin oluşması ve bunların yeniden üretilmesi konusunda kenti değerlendirmiştir. “Castells, kolektif tüketimi ve onun çevresindeki toplumsal mücadeleleri kent sorunun odağına yerleştirmiştir. Böylece ilgili alanını, mekanın nasıl üretildiği sorusundan, kentsel problemlerin nasıl üretildiği konusuna kaydırmıştır (Güllüoğınar 2013: 17).”

Castells daha sonraki çalışmalarında kendi ile çatışmıştır ve kendi öz eleştirisinde bulunmuştur. Radikal bir değişime uğrayan Castells, aktör- yapı ilişkisini kavramsallaştırmıştır. Kentsel toplumsal değişimde aktörlerin rolü üzerinde durmuştur. Üst düzey bir soyutlamaya gitmiş ve yapısalcı- Marksizimde aktörlerin ihmal edilmesine karşı bir fikir öne sürmüştür (Castells 1983: 297’den akt. Şengül 2000: 35).

Harvey’in devleti kurumsallaştırmasıyla benzerlik gösteren Castells, kurumsal değişimin ve toplumsal dönüşümün yalnızca kentsel toplumsal hareketler tarafından yapılabileceği düşüncesindedir (Şengül 2000: 39). Bu yapılan toplumsal hareketler bir döngü içerisindedir. Toplumsal hareketler değiştikçe toplumsal dönüşüm de değişir. Böylede bir düzen ve gelişim içerisinde devam eder.

Kısacası Castells, kenti ortak tüketim alanları olarak görmüş ve işgücünün yeniden üretiminin sağlandığı mekândır, demiştir. Kentte oluşan kolektif tüketim araçları vardır ve bu araçlar devlet ve yerel yönetimlerce sağlanmaktadır. Kentin temelde ideolojik bir içeriğe sahip olduğunu söyleyerek, kentsel sorunlara sınıf mücadelesi ve toplumsal hareketler bağlamında bakmak gerekmektedir. Castells’e göre kent sadece devlet ve girişimciler tarafından oluşan bir yapılanma değildir. Kente aynı zamanda bu girişimcilere direnen kentsel sosyal gruplar da şekil vermektedir.

Yukarıda anlatıldığı üzere birçok düşünür, kent üzerinde çeşitli düşüncelerini dile getirmiştir. Kent üzerine yoğunlaşanlar, kentin tanımını, özelliklerini, kenti kapsayan ve oluşturan maddeleri anlatmışlardır. Ele alınan bu düşünceler, kentin asıl

özelliklerini oluşturduğu gibi kişisel olarak da söylenmiştir. Birbirinden ayrı düşünceler aslında genelleme anlamında kenti de oluşturmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında düşünürlere göre, kenti oluşturan özellikler; Sanayi Devrimi ve II. Dünya Savaşı'yla meydana gelmiştir. Bunlar üzerinden oluşan göç ise kenti oluşturan öge olmuştur. Kent, aynı zamanda birçok imkânı da içinde barındırmaktadır. En önemli olarak görülen ekonomi, kentin başlangıcıdır. Bunlara ek olarak da iş imkânları, kentli olma (kentleşme), eğitim, ulaşım gibi özellikler de şehirlerde daha çok gelişme göstermiştir. Kenti, mekan olarak düşündüğümüzde oluşan göç sonucu gecekondulaşma meydana gelmiştir ve burada fiziki kirliliğin yanı sıra çevre kirliliği, alt yapı sorunları, düzensizlik gibi kavramlar da oluşmuştur. Tarihi kentleri koruma da ilerleyen zamanlar da ön plana çıkmıştır. Kentler de tüm bu sorunları gidermek için kentsel dönüşüm projesi ile düzenlemeler yapılmıştır.

Kentler nüfus yığılmaları ile birlikte düzensiz ve çarpık yapılaşmalarla karşı karşıya kalmıştır. Kentsel dönüşüm projesi bu noktada; risk altındaki alanların tespit edilerek, daha sağlıklı ve yaşanabilir bir konut oluşturmak amacıyla yapılmaktadır. Aynı zamanda tarihi bölgeleri koruma ve yeniden düzenleme de amaçlanmaktadır. Kentsel dönüşüm projesi ile birlikte işlevsiz alanların yeniden düzenlenmesi, eski ve yeni arasındaki uyum ve plansız gelişen yapılanmaların önüne geçilmesi de sağlanmıştır. Bu bağlamda ele alındığında kent üzerinde oluşan düzensizlikleri gidermek birçok ilde olduğu gibi son zamanlarda Sivas ilinde de gelişme göstermiştir. Sivas tarihi yerleri de barındırmakta olup aynı zamanda gecekondulu bölgeleriyle de bilinmektedir. IV. Bölümde araştırmamıza konu olan Sivas'ın tarihi gelişimi ve çevre sorunları ele alınacaktır. Aynı zamanda kentsel dönüşüm projesinin Sivas iline nasıl yansıdığı üzerinde durulacaktır.

IV. BÖLÜM

4. SİVAS'IN MİMARİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

4.1. Sivas Hakkında Genel Bilgi

Sivas Kenti araştırmalara göre Neolitik Dönem'de varlığını göstermiş bir yerdir. M.Ö. 5000-3000 yılları arası ise Kalkolitik Dönem'de kalıntılar bulunmuştur. Tunç Devri'nin yaşandığı dönemde de Sivas Kenti'nde yaşamın bulunduğu söz konusudur. Hititler de bu kentte yaşamlarını sürdürmüşler ve araştırmalar sonucu bu döneme ait de kalıntılar bulunmuştur. Bu kalıntılar kil üzerinde yazılı belgeler olarak görülmüştür. Ticari faaliyetlere de ev sahipliği yapan bu şehir Asur yazılı belgeleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Milattan önceki dönemlerde Trakya'dan gelen kavimler bu şehre yerleşmiş ve yaşamlarını burada sürdürmüşlerdir. Daha birçok medeniyete ev sahipliği yapan bu şehir anlaşıldığı üzere önemli bir yere sahiptir.

Sivas Türkiye tarihini en eski yerleşim yerlerinden biridir. Geçmişinden bu yana birçok medeniyet ve devleti bünyesinde barındırmıştır. İlk çağlara kadar uzanan Sivas'ın geçmişinde Hititler, Romalılar, Bizanslar hakimiyet kurmuştur. Sultan Alparslan'ın Anadolu'yu fethiyle birlikte Türklerin hakimiyetine girmiş ve böylece hiçbir zaman yabancıların eline geçmemiştir. Bu fetihden sonra Sivas'ta Danişmentliler, Selçuklular, Kadı Burhanettin ve Osmanlıların yönetimine girmiştir. Milli mücadele ile birlikte Sivas Cumhuriyet dönemine girmiştir (Ökmen 2006: 240).

Tarih seyirinde birçok devletin egemenliğine giren Sivas birçoğuna başkentlik yapmış ve sosyal, ekonomik, askeri, siyasi açıdan önemli bir yere sahip olmuştur. Sivas ismi Roma döneminde Sebastia'dan gelmektedir. Diğer başka görüşlere göre ise Sivas olarak kullanılan isim Sipas'tan gelmektedir. Bu da Sivas'ın merkezindeki çınar ağacının altında bulunan üç su kaynağı olan Üçgöz'den gelmektedir (Ökmen 2006: 241).

1175 yılında Kılıçaslan tarafından Sivas kenti Selçuklu Devleti'ne geçmiştir. Yıkılan surlar yeniden inşa edilerek Sivas bir yerleşim yeri haline gelmiştir. Bizans elinden alınan kent tamamen bu devlete geçerek, surlarla kaplanmış ve geçişler bu

şekilde sağlanmışır (Kalender ve Demiroğlu 2011: 356). “Sivas’ta uzun yıllar hâkimiyet kuran Selçuklulardan sonra Osmanlıya geçmiştir ve 1864 yılında il haline gelmiştir. 93 savaşlarından sonra gerek içerden gerekse dışarıdan birçok göç almıştır. 93 Savaşı’ndan Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar gerek dışarıdan içeriye gerekse içerden dışarıya bazı göçler olmuştur. Çerkez olarak Kars tarafından bazı göçmenler gelmiş, bunların çoğu Şarkışla kazası dâhilinde iskân edilmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı öncesi Sivas Vilayeti şu şekildeydi; Amasya Livası, Tokat Livası, Karahisar-ı Şark-i Livası olup merkezler, Sivas, Amasya, Tokat, Şebinkarahisar’dı. Milli Mücadelede önemli bir görev üstlenen Sivas’tan, 1922 yılında sancakların kaldırılması üzerine Amasya, Tokat, Şebinkarahisar sancakları ayrılıp bağımsız birer vilayet oldular. Bu yeni düzenleme ile Sivas 28 bin 480 kilometre karelik alan içerisinde 10 ilçesi, 32 bucağı, 26 belediyesi, 14 kasabası, 1281 köyü ve 768 mezrası olan bir vilayet durumuna geldi. 1926 yılında ise Sivas, Koçhisar, Yıldızeli, Darende, Kangal, Aziziye, Şarkışla, Divriği, Gürün, Zara, ilçelerinden ibaret kalmıştır (Ökmen 2006: 241).”

Sivas Cumhuriyet dönemi sonrası ekonomik olarak durgunluk yaşamıştır. Ökten’in de ifadesiyle bu dönemlerde yaşanan durgunluk aslında Türkiye’nin de ekonomik olarak zayıflığını göstermektedir. Sivas tarihi süreci boyunca Sivas Kongresi’ne de şahitlik yapmıştır. 4 Eylül 1919’da Mustafa Kemal Paşa’nın gerçekleştirdiği kongrede Sivas Milli Mücadele’nin kahramanlarına kucak açmış ve önemli fonksiyonları da elinde bulundurmuştur. Böylelikle de tarihi bir görev üstlenmiş ve mücadele başarıyla sonuçlanmıştır. Milli mücadelenin başarıyla sonuçlanması ve Cumhuriyet döneminin başlamasıyla birlikte Sivas’ta ekonomik olarak hareketlilik başlamıştır (Ökmen 2006: 241). Bu dönemde önemli bir yere sahip olan bu şehir Atatürk vasıtasıyla gelecek döneme de ışık tutmuştur. Bu mücadelenin sonucunda bu zamana kadar yaşamını sürdürmüştür.

Sivas şehri arkeolojik, tarihi kalıntılar ve bu uygarlıklardan yaşama yeri olmasıyla birçok özelliği bünyesinde barındırmaktadır. Aynı zamanda burası gerek taşınabilir gerekse taşınamayan tarihi kalıntılarıyla hem siyasi hem ticari hem de ekonomik olarak önemli bir yer teşkil etmektedir. Sivas ilinde yer alan tarihi yerleri şu şekilde ele almak mümkündür: Şifaiye Medresesi, Çifte Minareli Medrese, Buruciye Medresesi, Kale Camii, Ulu Camii, Kurşunlu Hamamı, Taşhan, Hükümet

Konağı, Jandarma Binası ve Kongre Binası. Bu tarihi yapılardaki eksiklikleri gidermek ve yıkılmalarına izin vermemek adına buralarda koruma amaçlı çalışmalar yapılmaktadır.

Sivas ili tarihi yapıların olduğu bir yer olduğu kadar aynı zamanda daha önce ele alındığı gibi göçüyle de öne çıkan bir yer olma özelliğine sahiptir. Yapılan bu göçlerin fiziki yapıyı bozduğu da gözle görülmektedir. Burada aynı zamanda farklı kentsel sorunlar da bulunmaktadır ve kentsel dönüşüme bu noktada ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kentsel sorunları aşağıda detaylı olarak inceleyelim.

4.3. Sivas'ta Kentsel Sorunlar

Çevre kirliliği, alt yapı sorunları ve gecekondulaşma bir kentin gelişmesini etkileyen faktörler olarak görülebilir. Sivas kentinde bu sorunların mevcut olması ilin gelişmesinde olumsuz rol oynamaktadır.

Sivas'ta genel itibariyle görünen sorunlardan biri hava kirliliğidir. Bu kentte kışların uzun süre yaşanması ve yakıtın fazlaca tüketilmesi hava ve çevre kirliliğinin yaşanmasında önemli rol oynamaktadır. Kentte sanayi ve endüstri alanında çevresel kirlilikler yaşanmamaktadır. Çünkü kentin önemli kısımların sanayi ve endüstri kolları bulunmamaktadır.

Sivas İli'nin Kangal İlçesi'nde bulunan termik santral bu bölgenin çevresinde hava ve çevre kirliliği oluşturmaktadır. Ayrıca Divriği İlçesi'nde önlemler alınmasına rağmen Devlet Demiryolları tamir atölyesi, Demir Çelik Konsantre tesisleri ve evsel atıklardan kaynaklanan kirlilikler bulunmaktadır. Fakat bu bölgede nüfusun az olmasından kaynaklı olarak çevre sorunları geniş bir kitleye yayılmamaktadır (Ökmen 2006: 253).

Bu ilin bir diğeri sorunu olarak görülen ise altyapı sorunudur. Kentleşme açısından önemli bir yere sahip olan altyapı sorunu bu ilde mevcuttur. Fakat son zamanlarda bu sorunlara ilişkin olarak yürütülen çalışmalar ve kentsel dönüşüm projeleriyle hem alt yapı sorunları yavaş yavaş giderilmek de ve tarihi yerler de korunabilir bir hale gelmektedir.

Bu kentin bir diğeri sorunu ise gecekondulaşmadır. Köyden kente göç edenler bu ilde bu sorunu oluşturmuştur. Sağlıksız yapıların mevcut olduğu görülen bu şehirde önlemler almak için eski gecekonduların yerlerine sağlıklı ve daha düzenli konutlar inşa edilmiştir. Kentsel dönüşüm olarak adlandırılan bu proje hem özel hem

de devlet tarafından şıklaştırılan bir yapıdır. Şu sıralar bu projenin yaygınlık gösterdiği gözlenmekte ve şehir sağlıklı hale getirilmektedir.

Sivas iline bağlı mahallelerde yapılan kentsel dönüşüm projeleri olumlu sonuçlar vermektedir. Bu proje dâhilinde çevre düzenleme ve gecekondulaşmayı önlemeye bağlı olarak Sivas İli'nin Esentepe Mahallesi'nde kentsel dönüşüm yapılacaktır. Bu mahalledeki yerleşim düzeni ve oluşan gecekondulu yerleri açıklanarak araştırmanın detayı anlatılacaktır.

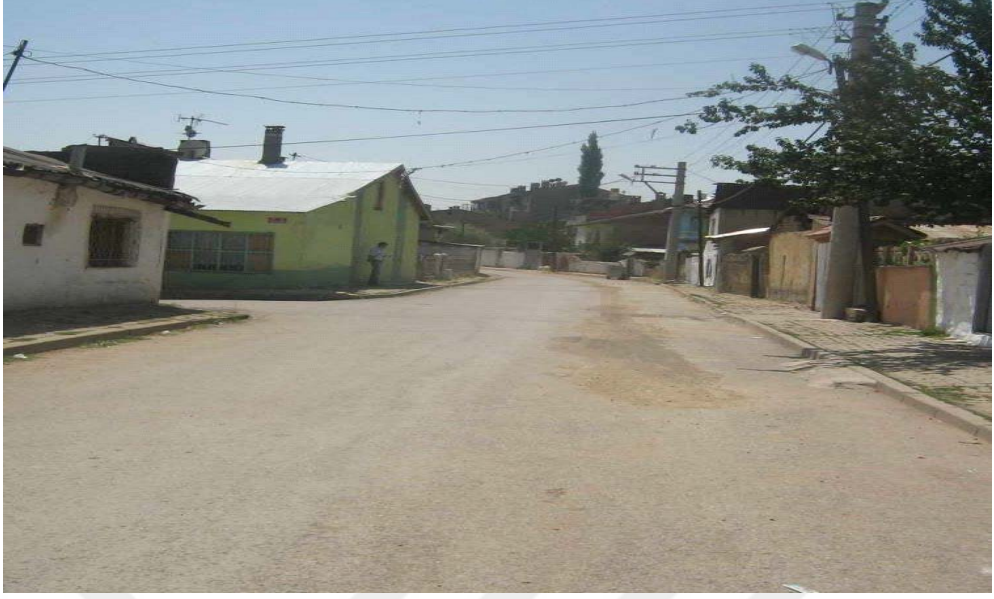
4.4. Sivas Esentepe Mahallesi

Sivas İli merkez ilçesinde bulunan Esentepe Mahallesi, risk altında bulunan yerler arasındadır. Risk taşıyan bu bölgede gecekondulaşma oldukça fazladır ve konut sayısı da oldukça azdır. Belediyeden alınan bilgilere göre yaklaşık %97'si gecekondulu, diğer kalan yerler ise risk taşıyan binalardır. Bu bölgede yaklaşık olarak 500 hane bulunmaktadır. Bu hanelerde, dar sokaklar ve düzensiz yapılaşma sebebiyle yangın, sel, deprem gibi olası doğal afetler meydana geldiğinde müdahalede yetersiz kalınabileceği gibi sebeplerle can ve mal kaybı riski taşıdığı tespit edilmiştir.

Esentepe Mahallesi'nde yapılacak olan kentsel dönüşüm ile birlikte sosyal alanların yapılması, konutların iyileştirilmesi ve depreme dayanıklı olarak inşa edilmesi planlanmıştır.

Esentepe mahallesinin taşıdığı riskleri gidermek amaçlı yapılacak olan kentsel dönüşüm projesine yaklaşımlarda farklılıklar da ön plana çıkmaktadır. Bu bölgedeki yapılanmalar halk için önem taşımaktadır. Halkın değerlendirmeleri bölgede uygulanacak olan kentsel dönüşüm projesine yön vermektedir. Buradaki yapılanmaların değiştirilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Bölge genelindeki risk altındaki yerlerde değiştirme yapılması Sivas Belediye'sinin uygulaması amacıyla yapılacaktır. Risk altında olan ve konutlaşma açısından da gecekondulaşmanın ön plana çıktığı bu bölgenin birkaç resmini vermek önemli olacaktır.

Resim 1. Esentepe Mahallesi

Resim 2. Esentepe Mahallesi

Resim 3. Esentepe Mahallesi 3

Resim 4. Esentepe Mahallesi 4

Görüldüğü üzere bu bölgenin kentsel dönüşüme oldukça ihtiyacı vardır. Yapılacak olan çalışmalarla hem sosyalleşme açısından hem de risk açısından önemli adımlar atılacaktır.

V. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Demografik Veriler

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Durumu

	Sayı	%
Kadın	57	45,6
Erkek	68	54,4
Toplam	125	100,0

Demografik verilerin başında cinsiyet durumunun %45,6'sını kadınlar, %54,4'ünü erkekler oluşturmaktadır. Alan araştırması tesadüfi seçilen örneklemelerden oluştuğu için kadın ve erkek oranlarının birbirine yakın olduğu gözlemlenen bir durumdur. Bunun için araştırmanın evreni birtakım genellemeleri olanaklı kılmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Yaş Durumu

	Sayı	%
19 ve altı	8	6,4
20-35	43	34,4
36-50	31	24,8
51-70	41	32,8
71 ve üzeri	2	1,6
Toplam	125	100,0

Tablo 2'de görüldüğü üzere ankete katılanlar belirli bir yaş aralığında yapılmıştır. Ankette %34,4 oranla 20-35 yaş aralığı yoğunluk kazanmıştır. Bu bağlamda bakıldığında 19 yaş ve altı %6,4'lük dilimi, 36-50 yaş aralığı 24,6'lık, 51-70 yaş aralığı 32,8'lik ve 71 ve üzeri yaş da 1,6'lük dilimi oluşturmaktadır. Bu da

demek oluyor ki ankete katılanlardan birinci sırayı 20-35 yaş aralığı oluşturmaktadır. İkinci sırayı 51-70 yaş aralığı, üçüncü sırayı 36-50 yaş aralığı, dördüncü sırayı 19 yaş ve altı ve son olarak beşinci sırayı 71 ve üzeri yaş grubu oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda tesadüfi seçilen örneklemeler bulunmaktadır. Orta yaşa sahip olanlar kentsel dönüşüm projesine olumlu baktıkları için bu ankete katılanlar genel itibariyle soruları yanıtlamakta daha ılımlı olmuşlardır.

Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Durumu

	Sayı	%
Okuryazar değil	5	4,0
Okuryazar	15	12,0
İlkokul	26	20,8
Ortaokul	14	11,2
Lise	32	25,6
Üniversite	33	26,4
Toplam	125	100,0

Tablo 3'te görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğu üniversite mezunudur. Katılımcıların eğitim seviyesine göre oranlar değişiklik göstermektedir. İlgili olanları çoğunluğu genel itibariyle %26,4 bir dilimle üniversite mezunlarıdır. 5 kişi yani %4'lük oran okuma yazma bilmediklerini söylemiştir. Okur yazar oranı %12, ilkokul mezunu %20,8, ortaokul mezunu olanlar %11,2'dir. Eğitim durumu yüksek olup ankete katılma oranını etkileyen eğitim durumu ise %25,6'lık bir dilim ile lise mezunlarıdır. Ankete en çok katılan üniversite ve lise mezunlarıdır. Sonuç olarak bu tabloda katılımcılar farklı eğitim seviyelerine sahiplerdir. Bu anket formuna katılanların çoğunluğunun üniversite mezunu olmasının sebebi, proje hakkında bilgiye sahip olmalarıdır. Buradan da anlaşılıyor ki eğitim seviyesi arttıkça bilinçli olarak verilen cevaplar da artmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Meslek Durumu

	Sayı	%
Esnaf	19	15,2
Tüccar	4	3,2
İşçi	18	14,4
Memur	7	5,6
Emekli	21	16,8
Ev Hanımı	25	20,0
Öğrenci	12	9,6
Diğer	19	15,2
Toplam	125	100,0

Tablo 4'e bakıldığında ev hanımları yoğunluk kazanmaktadır. Ankete katılan kadın oranı erkek oranına göre daha az olmasına rağmen meslek gruplarında en fazla ev hanımı olmaktadır. Bu oran %20'dir. Katılımcılardan ikinci meslek grubu ise %16,8'lik dilimle emekliler olmuştur. Bakıldığında iki meslek grubu aynı orana sahiptir. 19 kişi olarak %15,2 ile esnaf ve bu grupta yer almayan diğer meslek grubuna sahip olanlardır. Bunların arkasını takip edenler ise sırasıyla işçi (%14,4), işçinin arkasında öğrenci (%9,6), memur (%5,6) ve son olarak tüccar(%3,2)'dir. Bu anket sonucu ele alınıp incelendiğinde ev hanımları çoğunluğu oluşturmuştur. Anlaşıldığı üzere ev hanımları buldukları bölgeye diğer meslek gruplarından daha fazla hakim olduğu için ankete katılıp fikir ve düşüncelerini sunmuşlardır.

Tablo 5. Katılımcıların Medeni Durumu

	Sayı	%
Evli	77	61,6
Bekar	33	26,4
Boşanmış	15	12,0
Toplam	125	100,0

Tablo 5'e bakıldığında evli olanları oluşturan yüzdelik kısım 61,6'dır. İkinci sırayı bekar (%26,4) kısım oluşturmaktadır. Son olarak ise %12'lik bir dilimle boşanmışlar bulunmaktadır. Genel itibariyle ankete katılanların yarısından fazlası evlidir. Tablo 1 üzerinden de değerlendirme yapıldığında örneklem rastgele seçildiği için cinsiyet oranıyla bağlantı bulunmamaktadır. Bu tablo bütünüyle incelendiğinde güvenli ve sağlıklı bir yapıya sahip olmak isteyenlerin çoğunluğu ankete katılanlar arasında gösterilebilir.

Tablo 6. Katılımcıların Gelir Düzeyi (TL)

	Sayı	%
400 ve altı	10	8,0
500-1000 arası	15	12,0
1100-2500 arası	64	51,2
2600-5000 arası	33	26,4
5100 üzeri	3	2,4
Toplam	125	100,0

Tablo 6'da 400 TL ve altı gelire sahip olanlar ankete katılan örneklemlerin %8'ini oluşturmaktadır. %12'sinin geliri 500-1000 arası, %51,2'sinin geliri 1100-2500 arası, %26,4'ü 2600-5000 arası gelire sahiptir. Ankete katılan 125 örneklemin 3 kişisi yani %2,4'ünün geliri 5100 üzeridir. Gelir durumu olarak en yüksek orana

sahip olan 1100-2500 arasındır. Buradan anlaşıldığı üzere orta gelire sahip olanlar Esentepe Mahallesi'nde ikamet etmektedir. Kentsel dönüşümde de etkili olan neden olarak bu gelir düzeyini görmek mümkündür. Sonuç olarak düşünüldüğünde maddi durumu çok iyi olmayıp, orta gelire sahip olanlar bu projeye daha çok ihtiyaç duymuştur. Bu projeye katılma sebeplerini de yaşam standartlarını artırma düşüncesi olarak düşünülebilir.

Tablo 7.Katılımcıların Esentepe Mahallesinde Yaşadıkları Yıl Durumu

	Sayı	%
5 yıldan az	32	25,6
5-9 yıl arası	27	21,6
10-19 yıl arası	34	27,2
20-29 yıl arası	21	16,8
30 ve üzeri	11	8,8
Toplam	125	100,0

Tablo 7'yi incelediğimizde Esentepe Mahallesi'nde 5 yıldan az yaşayanların yüzdeleri 25,6'dır. 5-9 yıl arası yaşayanlar %21,6, 10-19 yıl arası 27,2'lik bir oranı kapsamaktadır. 20-29 yıl yaşayanlar %16,8'dir. 30 ve üzeri yıl yaşayanların anket sonuçlarından hareketle ve kırdan kente göç olaylarıyla bağlantısıyla birlikte bu oran %8,8'dir. Göç hareketlerinin artışı insanları gecekondulaşmaya itmiştir. Esentepe Mahallesi'nin fiziki yapısı da göz önüne alındığında 30 ve üzeri yıl burada ikamet edenler göç hareketleriyle burayı tercih etmişlerdir. En az yüzdeye sahip olanlar da aynı şekilde 30 ve üzeri yıl burada yaşayanlar olmuştur. En yüksek değere sahip olan ise 10-19 yıl burada yaşayanlardır.

Tablo 8. Katılımcıların Aile Bireylerinin Dağılım Durumu

	Sayı	%
Tek kişi	12	9,6
2-4 kişilik	68	54,4
5-7 kişilik	40	32,0
8-10 kişilik	4	3,2
11 ve üzeri	1	,8
Toplam	125	100,0

Tablo 8’de örneklere sorulan “Aileniz kaç kişiden oluşmaktadır?” sorusudur. Bakıldığında tek kişi olarak yaşayanların yüzdeleri %9,6’dır. 2-4 kişiden oluşanların sayısı ise en fazla verilen cevaplar arasında olup %54,4’tür. 5-7 kişi arası yaşayanlar %32, 8-10 kişi olarak hayatına devam edenler %3,2 ve son olarak 11 ve üzeri kişi yaşayan sayısı 1 kişiden oluşup %0,8’ini kapsamaktadır. Tablo 2’de örneklerin yaş durumu sorulmuştu. İki tabloya da bakıldığında katılımcıların yaş durumu ile aile bireylerinin yaşama durumu hakkında bağlantı vardır.

Tablo 9. Katılımcıların Sosyal Güvence Durumu

	Sayı	%
Hiçbir sosyal güvencem yok	10	8,0
SSK	77	61,6
Bağ-kur	8	6,4
Emekli Sandığı	30	24,0
Toplam	125	100,0

Tablo 9’da katılımcılara sosyal güvencelerinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya en fazla yanıt verenler %61,6 ile SSK olmuştur. Cinsiyet ve meslek durumu

göz önünde bulundurulduğunda kadınların kendi çalışmalarından ziyade eşlerinin de sosyal güvencelerinden yararlandığı görülmektedir. SSK'nın arkasını takip edenler ise sırasıyla %24 ile Emekli Sandığı, %8 ile sosyal güvencesi olmayanlar, %6,4 ile Bağ-Kurlulardır. Yoğunluk kazanan SSK'ya 19 yaş ve altı grubu çocuklar da eklendiğinde bu durum daha fazla artmıştır. Tablo bütünüyle incelendiğinde maddi olarak orta gelire sahip olanların genel itibariyle sosyal güvencelerini SSK olarak söylemişlerdir. Sonuç olarak bu tabloda sosyal güvencenin kentsel dönüşüme etkisi yoktur.

Tablo 10. Katılımcıların Doğum Yeri Durumu

	Sayı	%
Sivas merkez	31	24,8
Esentepe mahallesi	17	13,6
İlçe	42	33,6
Köy	35	28,0
Toplam	125	100,0

Bu tabloda ankete katılan örneklemelerin en çoğunu ilçede doğanlar oluşturmaktadır. Tablo 6'da ailelerin gelir düzeyi sorulmuştu. En çok yanıt alan 1100-2500 arasıydı. İlçede köyde ve Sivas merkezde yaşayanların maddi açıdan bu mahalleye göç ettikleri tahmin edilmektedir. İlçede doğanların arkasından sırayla köy, Sivas merkez ve Esentepe Mahallesi gelmektedir. Savaş dönemlerinde başlayıp bugün bile devam eden göç durumu insanları yer değişikliğine yönlendirmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere doğum yeri ile oturulan mahalle arasında zıtlık bulunmaktadır. Bu da yaşanan göç hareketini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak incelendiğinde ilçede doğup Esentepe Mahallesi'nde yaşayanlar bölgede yoğunluk oluşturmaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların Esentepe Mahallesinde Yaşama Sebepleri Durumu

	Sayı	%
Doğma-büyüme burada olduğum için	31	24,8
Ekonomik nedenlerden dolayı	49	39,2
Yakınlarım burada olduğu için	29	23,2
Diğer	16	12,8
Toplam	125	100,0

Tablo 11’de Esentepe mahallesinde yaşamaktaki sebepte ilk sırayı alan %39,2 ile ekonomik nedenlerdir. İkinci sırada doğma-büyüme, üçüncü sırada yakınlarından dolayı burada ikamet etmektedir. Bunların dışında cevap verenler ise %12,8 ile “Diğer” seçeneğini işaretleyenlerdir. Doğma-büyüme burada olanlar yaş gruplarından bakıldığında ailelerinin yanında yaşayanlardır. Ekonomik nedenlerden dolayı yaşayanlar ise aylık gelir durumuyla alakalıdır. Bu bölgede bulunan konutlar genel itibariyle eski yapıya sahiptir. Bölgede yaşayan halk orta gelirli olduğu için burayı tercih etmiştir.

5.2. Ekonomik Duruma İlişkin Genel Bilgiler

Tablo 12. Katılımcıların Evlerinin Kendilerine Ait Olup Olmama Durumu

	Sayı	%
Kira	44	35,2
Kendi mülküm	73	58,4
Diğer	8	6,4
Toplam	125	100,0

Bu tabloda kendi mülkü olanlar bu soruya cevap verenlerin %58,4’ünü oluşturmaktadır. Kirada oturanlar 35,2’lik bir dilime sahiptir. Diğer cevabını verenler ise %6,4’tür. Kendi mülkü olanların dışında kirada oturanların buraya maddi açıdan yerleştikleri görülmektedir. “Diğer” seçeneğine cevap verenler ya ailelerinin yanında

ya da yakınlarının yanında bulunanlardır. Burada oturanlar kendi mülklerine sahiptir ve gelir durumu buraya oturmaya el verenler kendilerine ait bir mülk edinebilmek için Esentepe Mahallesi'ni tercih etmişlerdir.

Tablo 13. Katılımcıların Herhangi Bir Ulaşım Aracına Sahip Olup Olmama Durumu

	Sayı	%
Motosiklet var	7	5,6
Araba var	59	47,2
Hiçbiri yok	59	47,2
Toplam	125	100,0

Katılımcılardan 7 kişi yani %5,6'sı motosiklet sahibi olduğunu söylemiştir. Tabloya bakıldığında araba sahibi olanların ve hiçbir ulaşım aracına sahip olmayanların birbirine eşit oranda olduğu görülmektedir. Bu durumda maddi açıdan orta gelirli olanların da ulaşım aracına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ailelerine bağımlı olanlar da diğer tablolarda görüldüğü üzere ulaşım araçlarından yoksundurlar. Yine maddi açıdan bakıldığında ankete katılanların yarıya yakını ulaşım aracı elde etme değil mülklerinde yaşama durumu açısından mutludurlar.

5.3. Bulunulan Ortama İlişkin Genel Bilgiler

Tablo 14. Şu Anki Ortamdan Memnun Olup Olmama Durumu

	Sayı	%
Evet, bulunduğum ortamdan memnunum	67	53,6
Hayır, bulunduğum ortamdan memnun değilim	29	23,2
Hayır, komşuluk ilişkilerim iyi değil	21	16,8
Diğer	8	6,4
Toplam	125	100,0

Tablo 14'te buldukları ortamdan memnun olanlar çoğunluktadır ve bu oran %53,6'dır. Memnun olmayanlar buldukları ortamdan memnun olanlara oranla

daha azdır. İkinci sırada olan bu durum %23,2'lik bir dilime sahiptir. Komşuluk ilişkilerinden memnun olmadıklarını söyleyenler ise 21 kişi olarak gösterilebilir. Bu durumların dışında olup “Diğer” nedenler olduğunu söyleyenler ise %6,4'tür. Genel olarak düşünüldüğünde kentsel dönüşüme hazırlık süreci olarak sorulan bu soruda bulunulan ortam aslında insanlara yeterli gelmiştir. Uzun yıllardır bu bölgede yaşayanlar alıştıkları ortamın dışına çıkmanın çekincesiyle memnunluk derecelerini dile getirmişlerdir.

Tablo 15. Katılımcıların Evlerini Depreme Dayanıklı Bulup Bulmama Durumları

	Sayı	%
Evet	41	32,8
Hayır	50	40,0
Kararsızım	34	27,2
Toplam	125	100,0

Bu tabloda sorulan soru “Evinizi depreme dayanıklı buluyor musunuz?” sorusudur. Cevaplar arasında ise “Evet”, “Hayır” ve “Kararsızım” yer almaktadır. Birinci sırayı %40 oranla hayır diyenler almaktadır. İkinci sırada ise evet diyenler bulunmaktadır. Kararsız olduğunu söyleyenler son sıradadır. Birbirine yakın olarak cevaplar verilmiştir. Fakat en yakın olanlar evet diyenler ve kararsızlardır. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere düşünceler üçe ayrılmaktadır. Deprem dayanıklılığı bu bölge halkındaki düşünceyle ele alındığında aslında proje sırasında evsiz kalma düşüncesiyle verilen cevaplar olabilir.

Tablo 16. Katılımcıların Bulunduğu Ortamdaki Çevresel Sorunlara Yaklaşma Durumları

	Sayı	%
Evet, çevre kirliliği var	43	34,4
Evet, gürültü kirliliği var	36	28,8
Hayır, çevresel sorunlar olduğunu düşünmüyorum	36	28,8
Diğer	10	8,0
Toplam	125	100,0

Tablo 16'ya bakıldığında ankete katılan örneklere “Bulduğunuz ortamda çevresel sorunlar var mı?” diye sorulmuştur. En fazla %34,4 ile çevre kirliliğinin olduğu söylenmiştir. Gürültü kirliliği olduğunu düşünenler ve çevresel sorunların olmadığını düşünenler eşit oranlara sahiptir. Verilen cevaplara göre %28,8’lik bir dilim oluşmaktadır. “Diğer” yanıtı verenler ise anket formunda yer alan problemlerin dışında olduğunu düşünmüşlerdir. Sonuç olarak düşünüldüğünde bölgedeki kirliliğin varlığı mevcuttur. Halk da bunu göz önünde bulundurarak bilinçli bir şekilde cevap vermiştir.

Tablo 17. Katılımcıların Konutlarının Yenilenmesini İsteyip İstememe Durumu

	Sayı	%
Evet	78	62,4
Hayır	30	24,0
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Bu tabloya bakıldığında öncelikli olarak kayıp değerlerin bulunduğu görülmektedir. Cevap vermeyenler anket formuna katılan 125 kişi içerisinde %13,6’lık bir değere sahiptir. Bu soruya cevap veren 108 kişi içerisinde “Evet” yanıtı ilk sırayı almaktadır. Ardından gelen cevap ise “Hayır” seçeneği olmuştur. Bu tablo

bütünüyle incelendiğinde kentsel dönüşüme olumlu bakanlar çoğunluktadır. Bu çoğunluğu sağlamanın nedeni olarak ortamlarından memnun olmama, evlerini depreme dayanıklı bulamama veya güvenlik açısından iyi bir yere sahip olamama bu halkı konutlarının yenilenmesini isteyip istememe konusunda düşüncelendirmiştir.

Tablo 18. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm ile Konutlarının Yenilenmesini İstememe Nedenleri Durumu

	Sayı	%
Apartman hayatı rahatsız edeceği için istemiyorum	4	3,2
Akrabalık- komşuluk ilişkimi zayıflatacağı için istemiyorum	2	1,6
Politik bir mesele olduğu için istemiyorum	5	4,0
Düzenim bozulacağı için istemiyorum	13	10,4
Projenin sonucunun ne olacağını bilemediğim için istemiyorum	6	4,8
Toplam	30	24,0
Kayıp Değer	95	76,0
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 18'i incelediğimizde kayıp değerlerin %76 olduğu görülmektedir. Bir önceki tabloda sorulan soruda kentsel dönüşümün kendi konutunda uygulanıp uygulanmaması sorulmuştur. 17 kişi yani anket formunda yer alan kişi sayısının %13,6'sı zaten soruya cevap vermemişti. Bu soruda ise cevap vermeyenlerin sayısı artmıştır. Bunun nedeni Tablo 17'de sorulan soruyla bağlantılıdır. Kentsel dönüşüm projesini istemeyenler bu soruya cevap vermişlerdir. Genel itibariyle 17 kişinin Tablo 17'ye cevap vermediğini gördüysek 30 kişi yani %24'lik bir dilim bu soruya yanıt vermiştir. Cevap verenlerin sayısı bulunduğu %10,4'lük bir oran düzeninin bozulacağı için bu projeyi istememiştir. Ardından sırayla projenin sonucunun ne olacağını bilmedikleri için istemeyenler, politik bir mesele olarak gördüğü için istemeyenler, apartman hayatının rahatsız edeceğini düşünenler ve son olarak

akrabalık-komşuluk ilişkilerinin zayıflayacağını düşünenler takip etmektedir. Sonuç olarak proje sırasında ve sonrası düzen bozulacağı düşüncesiyle olumsuz yanıt vermişlerdir. Bu ankete katılanların ağırlık basan tarafı olmuştur. Bu çekince ile soruya cevap verenler projeye olumsuzluk olarak bakmışlardır.

Tablo 19. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm ile Konutlarının Yenilenmesini İsteme Nedenleri Durumu

	Sayı	%
Konut kalitesi ve bakımını artıracığı için istiyorum	33	26,4
Yeşil alan ve park alanı artacağı için istiyorum	8	6,4
Daha temiz, sağlıklı ve korunaklı olacağı için istiyorum	26	20,8
Konut ve mahalle değerleneceği için istiyorum	9	7,2
Diğer	2	1,6
Toplam	78	62,4
Kayıp Değer	47	37,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Bu tabloya bakıldığında kentsel dönüşümü isteyenlerin verdiği cevaplar yer almaktadır. Tablo 17’de kayıp değerlerin 17 kişi olduğunu görmüştük. Konutunun yenilenmesini isteyenler 17 kişi çıkarıldığında 78 kişi yani %62,4’tür. Konutunun yenilenmesini isteyenler öncelikli olarak konutunun kalitesinin ve bakımının artacağını düşünerek bu projeyi istediklerini söylemiştir. İkinci olarak %20,8’lik bir dilim olan daha temiz, sağlıklı ve korunaklı bir yere sahip olanlardır. Ardından gelenler ise sırasıyla konut ve mahalle değerleneceği için isteyenler, yeşil alan ve park alanı artacağı için isteyenler ve son olarak bunların dışında olduğunu düşünerek “diğer” seçenek olarak cevaplamışlardır. Sonuç olarak verilen cevaplar incelendiğinde projeyi isteme açısından halk, şu anki konutlarında yaşadığı güvenlik sorunları, çevre veya gürültü kirliliği ile yeni sahip olacağı konutları daha temiz ve sağlıklı görmüşlerdir.

Tablo 20. Katılımcıların Yaşadığı Şu Anki Ortamda Güvenlik Sorunları (hırsızlık, kavga, küfür, gürültü vb.) Yaşayıp Yaşamam Durumu

	Sayı	%
Evet	44	35,2
Hayır	59	47,2
Kararsızım	5	4,0
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Yine bakıldığında bu tabloda kayıp değerlerin katılan kişi sayısına bakarak az olduğu görülmektedir. Kayıp değer olarak %13,6'lık bir oran görülmektedir. Soruya cevap verenlerin %86,4 olduğu tabloya bakıldığında anlaşılmaktadır. Bulunduğu ortamda güvenlik sorunları olduğunu düşünmeyenler çoğunluktadır. Yaşadığı yerde güvenlik sorunları olduğunu düşünenler, düşünmeyenlere oranla daha azdır. Kararsızlar da soruyu cevaplayanlar arasında %4'lük bir değere sahiptir. Güvenlik sorunları yaşayıp yaşamama durumu incelendiğinde uzun yıllar burada oturup komşuluk ilişkilerine ve mahalleye olan güveni tam olanlar güvenlik sorunları yaşamadıklarını söylemişlerdir. Fakat bu mahallede kısa veya uzun vadeli yaşayanlar da mahalleye tam olarak alışamadıkların için güvenlik sorunlarının olduğu konusunda birleşmişlerdir.

Tablo 21. Katılımcıların Bulunduğu Ortamda Komşuluk İlişkilerinden Memnuniyet Durumu

	Sayı	%
Evet	72	57,6
Hayır	16	12,8
Kararsızım	20	16,0
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 21’de, tablo 20’de olduğu gibi %13,6’lık bir kayıp değer bulunmaktadır. Bu soruya cevap verenler %86,4 oranındadır. Cevap verenler arasında şu anki komşuluk ilişkilerinden memnun olanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. İkinci sırayı kararsızlar alırken üçüncü sırada ise komşuluk ilişkilerinden memnun olmayanlar bulunmaktadır. Esentepe mahallesinde yaşamını sürdürenler genel itibariyle komşuluk ilişkilerinden memnundur. Memnun olup olmama derecesi genel itibariyle incelendiğinde uzun yıllar oturanlar ve burada kısa vadeli yaşayanlar olarak düşünülebilir. Buradaki yapıların birkaç katlı veya konutların birbirleriyle iç içe olması samimi ilişkileri de beraberinde getirmiştir.

5.4. Sosyo-Ekonomik Yaşama İlişkin Genel Bilgiler

Tablo 22.Katılımcıların "Sizce Bu Proje Siyasi Rant Sağlama Amacı Mıdır?" Sorusuna Yanıt Verme Durumu

	Sayı	%
Evet, siyasi açıdan fayda sağlama amaçlı olduğunu düşünüyorum	52	41,6
Hayır, bu projenin siyasi rant sağlama amacı olduğunu düşünmüyorum	56	44,8
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Bu soruya katılımcıları %13,6'sı cevap vermemiştir. Geriye kalan %86,4'lük kısımdan birinci sırada yer alan bu projenin siyasi rant olmadığından yanadır. Fakat %41,6'lık kısım kentsel dönüşüm projesini siyasi rantla ilişkilendirmiştir. Siyasi rant göreceli bir kavram olduğu için buradaki halkın ikiye bölünmesi olağandır. Sonuç olarak bakıldığında rantın insanlar üzerindeki avantajı veya dezavantajı bulunduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Tablo 23. Katılımcıların Bu Projenin Sosyo-Ekonomisi Düşük Alanlarda Uygulanan Proje Olup Olmamasına Karşı Düşünceleri

	Sayı	%
Evet	50	40,0
Hayır	24	19,2
Kararsızım	34	27,2
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 23'te bu projenin sosyo-ekonomisi düşük alanlarda yapılıp yapılmadığına dair bir soru sorulmuştur. Kayıp değerlerin de bulunduğu bu soruda

yanıt verenlerin yüzdesi 86,4'tür. Sosyo-ekonomisi düşük olan yerlerde yapıldığına katılanların bu soruya gelir düzeyiyle ilişkili olarak yanıt verdikleri görülmektedir. Kararsızlar, bu projenin sosyo-ekonomisi düşük olan yerlerde yapılmadığı düşüncesine oranla daha yüksektir. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere konutunun yapısının farkında olanlar soruya olumlu yanıt vermiştir. Sonuç olarak bakıldığında burada yaşayan halk orta gelire sahiptir. Genel olarak verilen cevaplar da bunu ispatlar niteliktedir.

Tablo 24.Katılımcıların Uygulanacak Olan Bu Projeye Maddi Olarak Etkilenip Etkilenmeme Durumu

	Sayı	%
Evet, proje uygulanma aşamasında maddi sıkıntı yaşayacağımı düşünüyorum	26	20,8
Tam olarak maddi sıkıntı yaşamam da bana ait bir konutun olacağını düşünüyorum	36	28,8
Hayır, maddi açıdan sıkıntı yaşayacağımı düşünmüyorum	29	23,2
Diğer	17	13,6
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Maddi olarak etkilenme konusunda soruya yanıt verenlerde, sıkıntı yaşayacağını düşünenler ile tam olarak sıkıntı yaşamadan konut sahibi olacağını düşünenler birbiriyle aynı yüzdeliğe sahip olup %20,8'dir. Maddi açıdan sıkıntı yaşayacağını düşünmeyenlerin gelir düzeyi, sıkıntı yaşayacağını düşünenlere oranla daha yüksektir. "Diğer" cevabını verenler ise en düşük cevaba sahiptir. Diğer seçeneğine cevap verenlerin kararsız olduğunu düşünmek olanaklıdır. Anket formuna katılanların sonuçları genel itibariyle incelendiğinde kendi konutları olanlar ile burada oturdukları yerde konut sahibi olmayanlar arasındaki farkı burada görmek mümkündür. Halkın düşüncesine bakıldığında yeni, bakımlı ve düzenli bir yere sahip

olma isteği halk için maddi sıkıntı yaşamama ve bir konuta sahip olma konusunda birleştirmiştir.

Tablo 25. Katılımcıların "Uygulanacak Olan Bu Projede Karşılıklı Anlaşmanın Olduğunu Düşünüyor musunuz?" Sorusuna Yanıt Verme Durumu

	Sayı	%
Evet, karşılıklı anlaşma sonucu uygulanacağını düşünüyorum	48	38,4
Hayır, karşılıklı anlaşmanın olduğunu düşünmüyorum	37	29,6
Diğer	23	18,4
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Sosyo-ekonomik olarak sorulan soruların sonucunda yer alan ise "Uygulanacak Olan Bu Projede Karşılıklı Anlaşmanın Olduğunu Düşünüyor musunuz?" yer almaktadır. Soruya cevap vermeyenlerin bulunduğu tabloda en yüksek oranın karşılıklı anlaşma sonucunun uygulanacağını düşünenler olduğu görülmektedir. Karşılıklı anlaşma sonucu olmadığını düşünenler ise soruya olumlu cevap verenlere yakın bir orandadır. Üçüncü olarak verilen cevap tablo 24'te olduğu gibi "Diğer" yanıtıyla beraber kararsız olanları kapsamaktadır. Sonuç olarak incelendiğinde daha önceki sorularda verilen projenin siyasi rant olup olmama konusuna değinilmişti. Bu bağlamda incelendiğinde projenin karşılıklı anlaşma sonucu olacağını düşünenlerin çoğunlukla rant ile etkisi olmadığı konusunda fikir sahibi olanlar olarak ele alınabilir. Fakat karşılıklı anlaşma olmadığı konusunda birleşenlerin yoğunluk kazandığı yerde ise rantın bağlantı olarak düşünülebilir.

5.5. Kentsel Dönüşüm Projesine Dair Genel Görüş ve Bilgiler

Tablo 26. Katılımcıların "Kentsel Dönüşüm Projesinden Haberdar mısınız?" Sorusuna Yanıt Durumu

	Sayı	%
Evet	108	86,4
Hayır	17	13,6
Toplam	125	100,0

Tablo 26’da ankete katılan halka kentsel dönüşüm projesinden haberdar olup olmadıkları soruldu ve 108 kişi yani %86,4’lük bir dilim “Evet” cevabını verdi. Buradan anlaşıldığı üzere Esentepe mahallesindeki ankete katılan halkın yarısından çoğu bildiklerini söylemiştir. “Hayır” cevabını verenler ise ikinci sırayı aldı. Daha önceki tablolarda halka kentsel dönüşüm projesiyle ilgili sorular sorulmuştu. Sorularda katılım sağlayanların %86,4 olmasının nedeni bu projeden haberdar olmamaları ve proje hakkındaki sorulara yanıtsız kalmalarıdır. Bu projeden haberdar olanlar çoğunlukta yer almaktadır. Çünkü burada uygulanacak olan kentsel dönüşüm projesi halka duyurulmuştur. Proje uygulanacak olması ile birlikte de yerlerin değişmesi mümkündür. Bu yüzden haberdar olmayanlar ya yeni buraya yerleşenlerdir ya da yanıtlamak istemeyenlerdir.

Tablo 27. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Projesinden Nasıl Haberdar Oldukları Durumu

	Sayı	%
Komşu, arkadaş	39	31,2
Televizyon, gazete	30	24,0
Belediye	25	20,0
Hatırlamıyorum	31	24,8
Toplam	125	100,0

Bu tabloya bakıldığında, halk kentsel dönüşüm projesinden yoğunluklu olarak komşu ve arkadaştan duyduklarını söylemişlerdir. Hatırlamayanlar %24,8 ve televizyon-gazete yoluyla haberdar olanlar %24’tür. Aralarında 1 kişilik bir fark

vardır. Son olarak ise Belediye’den duyanlar yer almaktadır. Burada kayıp değerlerin bulunmadığı ve anket formuna katılanların cevapsız kalmadığı görülmektedir. Bu soru halkın projeyi nereden ve nasıl duydukları konusunda bir fikir sahibi olduğunu düşündürebilir. Proje uygulanacak olan bu alanın yenilenmesine karar verilmiş ve halk bu soruya nereden duyduklarına dair cevaplarını dile getirmiştir. Sonuç olarak bölge halkı çeşitli yerlerden mahallede uygulanacak olan projeden haberdar olmuştur.

Tablo 28. Uygulanacak Olan Kentsel Dönüşüm Projesi Hakkında Bilgiye Sahip Olma Durumu

	Sayı	%
Yeterli bilgiye sahip değilim	79	63,2
Yeterince biliyorum	46	36,8
Toplam	125	100,0

Tablo 28’de katılımcılar %100’ü bu soruyu yanıtlamıştır. Yeterince bildiğini söyleyenler ve proje hakkında yeterli bilgiye sahip olmayanlar bulunmaktadır. Birinci sırada halkın yeterince bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. İkinci olarak ise %36,8’lik bir oran bu proje hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu söylemişlerdir. Projenin uygulanması konusunda karar verilmiş ve halkın bu konuda yeterli bilgiye sahip olup olmadığı sorulmuştur. Genel itibariyle yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenler kendi bölgelerinde uygulanacak olan projeyi dolaysız ve birebir duymuşlardır.

Tablo 29. Katılımcıların Proje Hakkında Bilgilendirilip Bilgilendirilmeme Durumu

	Sayı	%
Evet	44	35,2
Hayır	81	64,8
Toplam	125	100,0

Bu tabloda “Proje hakkında yeterli düzeyde bilgilendirildiniz mi?” sorusu soruldu. Bu soru tam katılım sağlamıştır ve ilk olarak verilen cevap “Hayır” seçeneği

olmuştur. Görüldüğü üzere halk hem kentsel dönüşüm projesiyle konutunun yenilenmesine olumlu yaklaşırken (Tablo 19) aynı zamanda yeterli düzeyde bilgilendirilmediğini söylemiştir.

Tablo 30. Katılımcıların "Sizce Kentsel Dönüşüm Projesi Nedir?" Sorusuna Cevap Verme Durumu

	Sayı	%
Yenileme/iyileştirme	44	35,2
Düzen/güzelleştirme	9	7,2
Yıkıp yeniden yapma	20	16,0
Apartman- çok katlı evler	10	8,0
Modernlik	7	5,6
Evinden olma	4	3,2
Rant	4	3,2
Toplu yaşam	3	2,4
Daha iyi bir hayat	4	3,2
Sorun/sıkıntı	1	,8
Bilmiyorum	19	15,2
Toplam	125	100,0

Tablo 30’da bu projenin tanımlarına ilişkin soru sorulmuş ve öncelikli olarak verilen cevap %35,2 ile yenileme/iyileştirme olmuştur. Ardından sırayla verilen cevaplar; yıkıp yeniden yapma, bilmeyenler, apartman- çok katlı evler, düzen/güzelleştirme, modernlik, evinden olma, rant ve daha iyi bir hayat diyenler, toplu yaşam ve son olarak sorun/sıkıntı cevapları verilmiştir. Örneklemelerin kentsel dönüşümden bahsederken dönüşümü“yenileme- iyileştirme” olarak söylemesi dikkat çekicidir. Burada uygulanacak olan proje tek katlı veya birkaç katlı olan yapıları yenilemeye yöneliktir. Düzeni de göz önünde bulunduranların verdiği cevaplar genel itibariyle yenileme olarak öne çıkmaktadır. Çünkü buradaki uygulanacak olan proje onlara göre daha iyi bir yaşam, düzenli bir yer sağlayacak ve mahallenin yaşam standardını artıracaktır.

Tablo 31. Projede Görüş ve Önerilerin Dikkate Alınma Durumu

	Sayı	%
Evet	23	18,4
Hayır	52	41,6
Kararsızım	33	26,4
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 26’da kentsel dönüşüm projesinden haberdar olup olunmadığı sorulmuştu. Kentsel dönüşüm projesinden haberdar olmayanlar diğer sorularda olduğu gibi bu tabloda da kayıp değerler oluşturmuştur. Bu soruya yanıt verenlerin çoğunluğu görüş ve önerilerinin dikkate alınmadığını söylemiştir. İkinci olarak verilen yanıt kararsızların olduğu cevaptır. Üçüncü olarak verilen yanıt ise “Hayır” seçeneğini söyleyenler olmuştur. Esentepe Mahallesi yaşayanları şu anki yaşadıkları ortamda kendi fikirlerine yönelik de sunumlar istemiştir. Fakat verilen cevaplardaki düşüncelere göre proje uygulanırken kendi istediklerinin de göz önünde bulunmasını istemişlerdir. Görünen o ki insanlar proje hazırlanırken kendi fikirlerine baş vurulmamasından şikayetçidir.

Tablo 32. Kentsel Dönüşüm Projesinin Yapılmasında Etkili Olanın Cevaplanma Durumu

	Sayı	%
Çarpık kentleşme	46	36,8
Altyapı sorunları	21	16,8
Görüntü kirliliği	27	21,6
Bölge halkının şikayeti	8	6,4
Diğer	6	4,8
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Burada sorulan soru “Sizce kentsel dönüşümün yapılması için etkili olan nedir?” sorusudur. Kayıp değerlerin %13,6 olduğu görülürken, cevap verenlerin çoğu %38,8 ile “Çarpık kentleşme” demiştir. Görüntü kirliliğinin kentsel dönüşümün yapılmasında etkili olduğunu söyleyenler ikinci sırada yer almıştır. Arkasında alt yapı sorunları, bölge halkının şikayeti ve diğer seçeneğini tercih edenler gelmiştir. Diğer seçeneğini yanıtlayanlar ya kararsızlardır ya da başka düşüncelere sahip olanlardır. Yaşanan göçler sonrası Sivas İli’nin bu mahallesinde gecekondulaşmanın hakim olduğunu söylemek mümkündür. Gecekonduların yoğunluk kazandığı bu bölgede çarpık kentleşmenin gözle görülür bir şekilde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde halk da bu mahalledeki durumu görerek projenin çarpık kentleşmenin yol açtığı olumsuzlukları gidermek için yapıldığını düşünmektedir.

5.6. Kentsel Dönüşüm Projesiyle Geleceğe İlişkin Genel Bilgiler

Tablo 33. Proje Sırasında Mağdur Olup Olmama Durumu

	Sayı	%
Evet	31	24,8
Hayır	34	27,2
Kararsızım	43	34,4
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 33’te proje sırasında mağdur olup olmayacaklarına ilişkin soruda cevaplar “Evet”, “Hayır” ve “Kararsızım” şeklindedir. Soruyu yanıtlayanların çoğu kararsızdır. Bu projenin yapılmaya başlanmadığı mahallede, halkın proje yapım sırası ve sonucunda ne gibi sonuçlarla karşılaşacağı hakkında bilgiye tedirgin ve kararsız olarak yaklaştığı görülmektedir. Son olarak ise %27,2’lik bir dilimle proje sırasında kendilerinin mağdur olmayacağını düşünenler bulunmaktadır. Sonuç olarak bakıldığında halkın düşünceleri bu konuda çeşitlilik göstermiştir.

Tablo 34. Katılımcıların Projeye Zorunlu Göç Ettirilmeye Yönelik Düşünceleri

	Sayı	%
Evet	40	32,0
Hayır	31	24,8
Kararsızım	37	29,6
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 34’te proje sırasında zorunlu göç ettirilmeye yönelik soru sorulmuştur. Bu soruya cevapsız kalanların da olduğu görülmektedir. “Evet” cevabını verenlerin yoğunlukta olduğu görülürken, kararsızlar ikinci sırayı almıştır. Zorunlu göç ettirilme

halkın projeye olumlu bakmamasına sebep olmuştur. Bu proje uygulanmadan önce halk ile iletişime geçilmiş ve böylece projenin yapılmasına karar verilmiştir. Buradaki cevaplar halkın projeye bakış açısıyla da ilgilidir.

Tablo 35. Katılımcıların Uygulanacak Olan Kentsel Dönüşüm Projesiyle Güvenlik Sorunlarını Aşıp Aşamayacağına İlişkin Cevap Durumları

	Sayı	%
Evet	23	18,4
Hayır	38	30,4
Kararsızım	47	37,6
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 20’de katılımcıların şu anki ortamında güvenlik sorunları yaşayıp yaşamadığı sorulmuştur. Yoğunluk kazanan cevap “Hayır” olmuştur. Bu tabloda ise uygulanacak olan proje sonunda güvenlik sorunlarının aşıp aşılmayacağı soruldu ve buna verilen cevapta kararsızların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Şu anki oturulan konutlarından sorular üzerindeki yanıtlar da göz önüne alındığında güvenlik sorunları olmadığı ve memnunluk derecelerinin bulunduğu görülmektedir. Arkasından gelen cevaplar ise sorunların ortadan kalkmayacağı ve sonuncu olarak sorunların ortadan kalkacağı yönündedir.

Tablo 36. Uygulanacak Olan Projeye Halkın Yeni Konutunda Komşuluk İlişkilerinin Zayıflayıp Zayıflamayacağı Durumu

	Sayı	%
Evet	23	18,4
Hayır	38	30,4
Kararsızım	47	37,6
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 21’de örneklere şu anki komşuluk ilişkilerinden memnun olup olmadığı sorulmuştu verilen cevaplar olumlu yönde olmuştu. Bu tabloya bakıldığında ise projeden sonra komşuluk ilişkilerinde halkın kararsız kaldıkları görülmektedir. Projenin sonu hakkında ne olacağını bilemeyen katılımcılar bu soruya ona göre cevap vermişlerdir. Burada yaşayanlar komşuluk ilişkilerinden memnun olduklarını diğer yanıtlarda dile getirmiştir. Fakat proje sonrasında yaşanacak olan konutlarda komşuluk ilişkilerinin iyi olup olmayacağı konusunda yanıtlar çeşitlilik göstermektedir. Bu da insanları projenin olumsuzluğu konusunda önyargıya sevk etmektedir.

Tablo 37. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Projesinin Faydalı Olup Olmayacağına İlişkin Cevapları

	Sayı	%
Evet	59	47,2
Hayır	18	14,4
Kararsızım	31	24,8
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Bu soruda ileriye dönük olarak sorulan soru olarak bakıldığında projenin faydalı olup olmayacağı sorulmuştur. Cevapların başında %47,2'lik bir dilimle “Evet” cevabı olmuştur. Katılımcılar projenin gerçekleştirilmesine olumlu yaklaştığı için bu tabloda da projenin faydalı olacağından yana fikir beyan etmişlerdir. Katılımcıların eksik olduğu yine bu tabloda görülmektedir. Projenin faydası aslında gözle görülür bir şekilde olacaktır fakat halk ilerideki sonuçları göremediği için bu konuda yine çeşitlilik ortaya çıkmıştır. Fakat yoğunluğun verdiği cevap olarak bakıldığında aslında proje sonrası halkın memnun kalacakları açıktır.

Tablo 38. Katılımcıların Projeye Sahip Olmak İstedikleri Ortam Durumu

	Sayı	%
Güzel ev ve güzel ortama	24	19,2
Temiz ve düzenli bir yere	41	32,8
Yabancıların olduğu kalabalık bir yere	18	14,4
Gelişmiş ve iş olanakları fazla olan bir yere	8	6,4
Diğer	17	13,6
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 38’de %100 katılımın olmadığı görülüp katılımcı sayısı %86,4’tür. Proje sonunda temiz ve düzenli bir yere sahip olmak isteyenler çoğunluktadır. Çevrelerindeki düzensizlikten şikayetçi olan katılımcılar bu düzene sahip olmak istemektedirler. Güzel ev ve ortama sahip olmak isteyenler ve gelişmiş iş olanakları fazla olan bir yere sahip olmak isteyenler proje sonucunu olumlu düşünenlerdir. Olumsuz düşünenler ise yabancıların olduğu bir yerde kendilerini bulacaklarını düşünmüşlerdir. Bölge halkının projeden beklentisi aslında evin ve ortamın güzelliği konusundadır. Çünkü proje sonrası halka verilemeyecek olan şeyi halk istememektedir. Genel itibariyle görülmek istenilen yer aynı zamanda yaşamak istenilen de bir yerdir.

Tablo 39. Katılımcıların Bu Projeye Karşılaşmak İstediği Mahalle Durumu

	Sayı	%
Güzel ev/ortam	19	15,2
Düzenli/temiz	35	28,0
Huzurlu	18	14,4
Komşuluğu olan	9	7,2
Şimdiki gibi	12	9,6
Diğer	15	12,0
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Bir önceki tabloda proje sonunda nasıl bir yer/ortam ile karşılaşılacak istendiği sorulmuştu ve cevap olarak düzenli ve temiz yer görülmek istendiği söylenmişti. Burada ise nasıl bir mahalle ile karşılaşılacak istendiği sorulmuştur. Konut tercihi olarak güzel ev ve ortam istenirken mahalle olarak da aynı cevaplar verilmiştir. Cevapsız kalanların da olduğu bu soruda %15,2 ile yine bir önceki tablodaki gibi güzel ev/ortam ikinci olmuştur. Huzurlu bir ortam isteyenler, diğer cevabını işaretleyenler, şimdiki gibi mahalle isteyenler ve komşuluğu olan bir çevre şeklinde sıralayabiliriz. Sonuç olarak burada verilen cevaplar proje sonunda istenilen evle bağlantılıdır denilebilir.

Tablo 40. Uygulanacak Olan Projeye Yapılan Konutların Depreme Dayanıklılığı Durumu

	Sayı	%
Evet	58	46,4
Hayır	20	16,0
Kararsızım	30	24,0
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 15’te sorulan soruda örneklere şu anki oturdukları konutun depreme dayanıklı olup olmadığı sorulmuştu. “Hayır” cevabını verenler daha öncelikli verilen bir cevap olmuştu. Buradaki tabloya bakıldığında ise yeni konutların depreme dayanıklı olacağı konusunda olumlu cevaplar ağırlıklıdır. Kayıp değerler de göz önünde bulundurularak kıyaslama yapıldığında %13,6’lık bir değer bu soruya ne yanıt vereceği bilinmemektedir. O yüzden kesin bir yargıda bulunmak olanaksızdır. Çünkü kalan bu kişilerin bu soruya hangi yanıtı vereceği bilinmemektedir. Sonuç olarak incelendiğinde evlerini şuan depreme dayanıklı bulanlar ile proje sonrası evlerini depreme dayanıklı bulacaklar veya bulmayacaklar arasında bağlantı vardır. Aslında proje sonrası evini depreme karşı dayanıklı bulmak isteyenlerin de verdiği cevaplar olumlu yöndedir.

Tablo 41. Katılımcıların Uygulanacak Olan Projeyle Çevre Sorunlarının Kalkıp Kalkmayacağına İlişkin Cevapları

	Sayı	%
Evet	58	46,4
Hayır	20	16,0
Kararsızım	30	24,0
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 16’da şu anki ortamda çevre sorunların olup olmadığı sorulmuştu. Verilen cevaplarda gürültü kirliliğinden şikayetçi olanlar ve çevre sorunlarının olmadığını söyleyenler bulunmaktadır. Burada ise proje sonrası çevre sorunlarının ortadan kalkacağı konusunda katılımcılar hem fikir olmuşlardır. Fakat bir önceki tabloda denildiği gibi anketi cevaplamayanlar da göz önünde bulundurulduğunda katılımı sağlamayanların ne cevap vereceği bilinmediği için kesin bir yargıda bulunmak zordur. Çevre sorunları günümüzde insanların en çok şikayet ettiği konulardan birisi olmuştur. Hiçbir ortamda çevre sorunlarının olumluluğunda bahsedilemez. Bu konuda da Esentepe halkı proje sonrası yeni yapılacak olan konutlarında çevre sorunlarından kurtulacağı konusuna yoğunluk olarak cevap vermişlerdir.

Tablo 42. Katılımcıların Projeye Yenilenecek Olan Konutlarını Hangi Mahallede İstedığı

	Sayı	%
Başka bir mahallede olsa daha iyi olur	31	24,8
Aynı mahalle benim içi uygundur	63	50,4
Kararsızım	14	11,2
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Tablo 42’de katılımcılara “Konutunuzun başka mahallede mi aynı mahallede mi olmasını isterdiniz?” sorusu sorulmuştur. Katılım sağlayanların çoğu farklı mahallede olması konusunda fikir beyan etmişlerdir. Aynı mahallede olmasını isteyenler, farklı mahallede olmasını istemeyenlerin altında bir değer almıştır. Kararsız kalanlar ise proje sırasında mağduriyet yaşayacağını düşünenlerden oluşmaktadır. Sonuç olarak yaşadıkları yer ve ortama alışkın olan ve anket formuna katılan halk, yeni konutlarının aynı mahallede olması konusunda hem fikirdir.

Tablo 43. Katılımcıların Uygulanacak Olan Projeye Hayatındaki Ne Gibi Değişiklikler Bulacağı Durumu

	Sayı	%
Yeni konut sahibi olarak maddi açıdan rahatlayacağımı düşünüyorum	24	19,2
Kentsel dönüşüm projesiyle çevremden ayrılacağımı ve yalnız kalacağımı düşünüyorum	9	7,2
Düzenli ve güvenli hayata sahip olacağımı düşünüyorum	39	31,2
Uygulanacak olan bu projeye eski konutumdaki güvenlik sorunlarını aşacağımı düşünüyorum	8	6,4
Yeni konutunda komşuluk ilişkilerimin iyi olacağını düşünmüyorum	9	7,2
Diğer	19	15,2
Toplam	108	86,4
Kayıp Değer	17	13,6
Katılan Kişi Sayısı	125	100,0

Son olarak bu tabloya bakıldığında katılımcılara “Uygulanacak olan kentsel dönüşüm projesiyle hayatınızda ne gibi değişiklikler olacağını düşünüyorsunuz?” sorusu olmuştur. Birbirinden farklı düşüncelere sahip olanlar mevcuttur. En fazla cevap olarak, düzenli ve güvenli bir hayata sahip olacağını düşünenler olmuştur. Bakıldığında güvenlik ve çevre sorunları yaşayanların bu cevabı verdiğini söylemek mümkündür. Yeni konut sahibi olarak maddi açıdan rahatlayacağını düşünenler ise gelir düzeyiyle kıyaslanabilir. Diğer cevabını verenler üçüncü sırayı alırken, verilen beş cevaptan farklı düşünceye sahip olanların bu şıkkı tercih ettiği düşünülebilir. Arkasından gelen cevaplar ise kentsel dönüşüm projesiyle çevresinden ayrılıp yalnız kalacağını düşünenler, yeni konutunda komşuluk ilişkilerinin iyi olmayacağını düşünenler ve son olarak bu projeye eski konutundaki güvenlik sorunlarını aşacağını düşünenlerdir. Verilen yanıtlar genel itibariyle incelendiğinde halkın bir nevi karşılaşmak istedi ortam ortaya konulmuştur. Halka yöneltilen diğer sorulardan

alınan cevaplar halkın proje sonrası istenilen ev ve istenilen düzen ve güzel ortam hayalini ortaya koymuştur. Burada da halk yoğun olarak projeye birlikte düzenli ve güvenli bir yer ummaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kentleşme süreci insanlık tarihinin başlangıcı olarak görülebilir. İlk çağlardan bu yana insanlar yaşamlarını sürdürmek için göç yoluyla hareket ederek yeni yaşam alanları oluşturmaya başlamışlardır. İlk çağda yaşayanlar göçlerini kısa süreli yaşayarak göçebe hayatını devam ettirmekteydi. Bu göç hareketleri mevsimlere, tarıma, ihtiyaçlar gibi nedenlere bağlı olarak gerçekleştirilmekteydi. Daha sonraki yıllarda tarım hareketlerini başlatan insanlar belirli aralıklarla tarımcılık yaparak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Göçebe hayatından kurtulan insanlar yaşam mücadelesi içinde yerleşik yaşama geçmeye başlamışlardır. Bundan hareketle artık bir bölgede yaşamaya başladıklarından barınmak için ihtiyaç duydukları bir barınaktı ve zamanla bunlara da sahip oldular. Asıl kentleşme sürecinin yerleşik hayata geçildikten sonra başladığı kabul edilmektedir.

Sanayi Devrimi ve II. Dünya Savaşı'yla birlikte makineleşme dönemi yaşayan dünya, zengin ülke ve fakir ülke veya gelişmiş ve az gelişmiş ülke olarak ayrılmaya başlamıştır. Tarımda merkantilist dönem başlayıp kol gücüne olan ihtiyaç azalınca insanlar göç hareketleriyle yaşamlarını sürdürebilecekleri yerler aramışlardır. Bu göç hareketleriyle birlikte kentleşme sürecine etkili olan göçmenler gecekondulaşmayı da beraberinde getirerek kent yaşamına etki etmişlerdir. Göç hareketleri günümüzde varlığını sürdürmekte ve çarpık kentleşmeye neden olmaktadır. Bunu önlemek için başlatılan kentsel dönüşüm hareketleri başta Ankara'da uygulanmaya başlamış ve daha sonra diğer illere ve illerin içinde yer alan mahallelere de uygulanmıştır. Sadece mahalle hayatındaki gecekonduları yıkıp yerine daha dayanıklı binalar yapılmakla kalmamış, parklar, alışveriş merkezleri de yapılmış kentin gelişmesine katkıda bulunulmuştur.

Yukarda belirtildiği gibi hızlı kentleşme Sivas İli'nde de büyük yer teşkil etmiştir. Bu hızlı kentleşmenin getirdiği çarpık kentleşmeyi ve gecekondulaşmayı önlemek için de bu ilde kentsel dönüşüm çalışmaları uygulanmaya başlamıştır. Bu çalışmalar Sivas ilinde yaklaşık olarak 10 yıl önce kendini göstermiştir. Bu uygulamaya başlamadan önce Sivas'ta genel itibariyle elliye yakın gecekondu mahallesi varken bu proje uygulanmaya başladıktan itibaren ona kadar düşmüştür.

Halen devam eden bu uygulamayla daha da düzenli bir kent oluşacağı ve gecekonduların mahallelerinde yıkım sağlanarak sağlıklı konutların boy göstereceği tahmin edilmektedir.

Dünya ve Türkiye genelinde uygulanan kentsel dönüşüm projesinde olduğu gibi Sivas ilinde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde de halkın sosyal, ekonomik ve kültürel olarak etkilenmeleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu projenin asıl amacı çevreye katkı sağlayıp konutları yenilemek, gecekonduların yapılanmalarını en aza indirmek ve ekonomiye katkı sağlamak olsa da projenin uygulanacağı halkın da desteğini almak önem taşımaktadır. Projeden olumsuz etkilenmeleri en düşüğe indirmek projenin amaçlarından olmuştur. Sonucu en olumlu şekilde ilerletebilmek için bu amaçla doğrultusunda ilerlenmek istenmiştir.

Kentsel dönüşüm projesinin uygulandığı illerinden olan Sivas'ta büyük metropol illerinde olduğu gibi şehirleşme hayatına katkı sağlamak ön planda tutulmuştur. Burada daha önce bulunmayan alışveriş merkezleri yapılar hale gelmiştir. Binalardaki inşaat yapıları değişmiş ve yüksek binalar yapılmaya başlanmıştır. Yüksek binalarda Sivas halkına yaşama imkanı sunulmuştur. Modernleşmeye katkı sağlanmış ve park bahçe gibi yapılar çoğaltılarak sosyalleşme konusunda ilerlemeye doğru adım atılmıştır. Büyük şehirlerde yapılan çalışmalar buraya da sıçramış, halka yeni yaşam alanları sunulmuştur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Sivas ilinin birçok mahallesinde yaşam kalitesinin artırılması ve refah seviyesinin yükseltilmesi amaçlı kentsel dönüşüm çalışmaları da yapılmaya başlanmıştır. Bu ilde yapılacak olan çalışmalardan bir tanesi olan Esentepe Mahallesi araştırmanın konusu olmuştur.

Araştırmamız hızlı bir kentleşme süreci geçiren ve bu kentleşmeyle gecekonduların çoğalmasını engellemeye yönelik yapılan kentsel dönüşüm projesine yönelik halkın görüşlerini ve sosyal, ekonomik ve kültürel etkilenişlerini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışma Sivas İli'nin Esentepe Mahallesi'nde yapılmıştır ve halkın etkilenme süreçleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 43 soru hazırlanmış ve 125 örnekleme uygulanmıştır.

Sivas ilinin kentsel dönüşüm alanlarından olan Esentepe Mahallesi'nde de halka proje hakkında sorular yöneltilmiştir. Halkın beklentileri ve proje sonrası yaşamak

istedikleri alanlar sorulmuştur. Projeden etkilenme dereceleri ölçülmeye çalışılmıştır. Konutlarına dair şuan ki ve proje sonrası depreme dayanıklılık, güvenlik sorunlarına aşma, komşuluk ilişkilerine dair karşılaştırmalı sorular da sorulmuştur. Sonuç olarak değerlendirildiğinde halkın bu konuya dair görüşleri bu problemlerin kalkacağı yönünde olmuştur.

Ankette uygulanan sorulardan elde ettiğim sonuçlarda Esentepe mahallesinde uygulanacak olan projede halkın belediye tarafından uygulanacak olan kentsel dönüşümü komşu- arkadaştan duymuştur. Halkın ilgili olduğu düşünüldüğü bu projeyi belediyeden duymadığını söylemesi araştırmanın ilginç yönünü ortaya koymuştur. Aynı zamanda katılımcıların çoğunluğu bulunduğu ortamdan memnun olmasına rağmen projenin uygulanmasına olumlu yaklaşmıştır. Buradan bakıldığında halkın proje sonrası uygulanacak olan projenin sonucunu bilmediği ve göremediği için verdiği cevaplar anket sonuçlarına farklı bakış açısını getirmiştir.

Sonuç olarak değerlendirildiğinde halk bu bölgede uygulanacak olan projeye çelişkili bir şekilde yaklaşmaktadır. Bunun nedeni daha önce belirttiğimiz gibi projenin daha uygulanmamaya başlamasıyla birlikte halkta ön yargı uyandıran bir belirsizliktir. Bu bağlamda ele alındığında; halkın desteğinin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Fakat uygulanmayan bu projeye olumsuz yaklaşanlar da hakimdir. Bu projeye başlanması gecekondulaşmayı önlemek için yapıldığı için devlete bağlı Sivas Belediyesi aracılığıyla yürütülecektir.

Olumsuzları en aza indirmek amacıyla; proje yapılmadan önce alan değerlendirilip halkın psikolojisi daha iyi ölçülmeli, daha detaylı bilgi verilerek halk bilinçlendirilmelidir. Halkın çevresinden ayrılacağını düşünerek projeye olumsuz yaklaşması (sosyal), çevresinden ayrılarak yalnızlaşacağını düşünmesi (kültürel) ve proje sırasında veya sonrasında maddi olarak sıkıntı yaşayacağını düşünmesi (ekonomik) bir sorun teşkil etmektedir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için halka daha iyi bir hayata sahip olacakları konusunda bilgi verilmelidir. Sosyal ve ekonomik hayatlarında herhangi bir değişiklik olmayacağına dair bir ön bilgilendirme yapılmalı ve hatta daha önce projenin yapıldığı alanlar gezdirilmeli ya da halkın tepkisini en aza indirmek için proje uygulanan alanlardaki halk bu bölgeye getirilmelidir. Bu konularda bilgi sahibi olan insanlar böylece bu projeye karşı daha duyarlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, A. T. (2014), *Kentsel Dönüşümün Ekonomik, Mekansal, Sosyal Etkileri ve Kamunun Rolü: Ankara Gültepe (Çinçin) Örneği*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Akkar, Müge (2006), *Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye*, Planlama, Sayı; 36 (2006/2), 'Kentsel Dönüşüm' 29-38.
- Armağan, V. (2014), *Toplum, Mekan İlişkisi Açısından Kentsel Dönüşüm: Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi Örneği*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Ataöv, A. ve Osmay, S. (2007), *Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım*, Metu JFA, Sayı: 2.
- Bal, H. (2008), *Kent Sosyolojisi*, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- Çelik, F. (2007), *"Türkiye'de İç Göçler"*, Sayı;22 (2007/1), 87-109.
- Dayıoğlu, O. (2006), *Kentsel Gelişimde Dönüşüm Projeleri: Süreç ve Aktörlerin Tanımlanması, Zeytinburnu Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Demirkıran, S. (2008), *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Demirsoy, M. S. (2006): *Kentsel Dönüşümün Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi (Lübnan- Beyrut- Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Engels, F. (1997): *İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu*, Çev. Yurdakul Fincancı, Sol yayınları, Ankara.
- Eren, F. (2006): *Kentsel Dönüşümlerde Kamu - Özel Ortaklıkları ve Özel Girişimin Dönüşümdeki Varlığı: Konya Örneği*, Selçuk Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Ertaş, M. (2011), “Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi, Ankara ve Londra Örnekleri”, Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Yüksekokulu, Teknik- *Online Dergi*, Cilt: 10, Sayı: 1.
- Ertürk, H. (1997), *Kent Ekonomisi*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Ertürk, H. ve Sam, N. (2011), *Kent Ekonomisi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Gökulu, G., (2010), *Kent Güvenliği, Kentleşme ve Suç İlişkisi*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 24, Sayı:1.
- Güllüpnar, F. (2012), *Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi*, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Cilt: 21, Sayı: 3, Eskişehir.
- Gün, T. (2013), *Kentsel Dönüşüm: Eskişehir Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Hülür, H. (2018): *Modern Sosyoloji Kuramları*, De Ki Basım Yayım, Ankara
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999): *Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kalender Ö. S. ve Demiroğlu D. (2011), “Tarihi Süreç İçerisinde Sivas Kent Meydanı’nın İrdelenmesi”, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt/Vol. 1, Sayı: 3.
- Kara, G. (2007), *Kentsel Dönüşüm Uygulamaları*, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.
- Keleş, R. (2000, 2002, 2004): *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kocamemi, G. N. (2006): *Kentsel Dönüşüm Süreci Kızılçeşme Örneği*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Marx, K. (2003): *Kapital*, Eriş Yayınları, Ankara.
- Ökmen, M. (2003), *Kent, Çevre ve Globalleşme*, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Bursa.

- Ökmen, M. (2006), “Sivas’ta Kentsel Gelişme”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1.
- Öztaş, N. (2005): *Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Haliç Örnekleme*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özyurt (2007), “Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 10, Sayı 18.
- Pınarcıoğlu, N. Ş., Kanbak, A. ve Şiriner, M. (2010), *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyoloji Çalışmaları*, Örgün Yayınevi, İstanbul.
- Polat, S. ve Dostoğlu, N. (2007): “Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri”, *Uludağ Üniversitesi Mimarlık-Mühendislik Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1.
- Saraç, M. (2014), *Kentsel Dönüşüm ve Gelişimi, Sosyal Boyutu, Kentsel Dönüşümden Doğan Hukuki Sorunlar*, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Sarıbay, Y. (2002): *Kent: Modernleşme ve Postmodernleşme Arasındaki Köprü*, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul.
- Sencer, Y. (1979): *Türkiye’de Kentleşme* SBF Yayınları, Ankara.
- Sey, Y. (1998): *Cumhuriyet Döneminde Konut, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Süher, H. (1996): *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları, Yeni Yüzyıl Türkiye’de Kentleşme*, Türkiye’nin Sorunları Dizisi:7, Ankara.
- Şengül, H. T. (2000), “Radikal Kent Kuramları Üzerine Bir Alternatif Değerlendirme: Alternatif Bir Yaklaşım Doğru”, *Anme Dergisi*, Cilt: 33, Sayı: 1.
- Şişman, A. ve Kibaroğlu, D.(2009), *Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları*, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.

- Topal, A.K., (2004), “*Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?*,” Dokuz Eylül Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1.
- Tekeli, İ. (2011): *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tolanlar, M. (2007), *Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Toplumsal Yansımaları*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Türk Dil Kurumu, 1975, 1980.
- Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, 1996
- Tütengil, C. O. (2001): *Söyleşi Yeni Küreselleşmenin Kısacasında Kent, Kentleşme ve Planlama/ Ruşen Keleş*, Mimar İst., Yıl:1, Sayı:3.
- Uslugil, T. (2010), *Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Kamu Yararı: Meram Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yalçın, C. (2004): *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yerebasmaz, H. (2006): *Gerze Kentsel Dönüşüm Örneğinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Weber, M. (2000): *Şehir: Modern Kentin Oluşumu*, Çev. M. Ceylan, Bakış Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK 1. Anket Formu

BÖLGEDE UYGULANACAK OLAN KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİNE HALKIN YAKLAŞIMI ANKET FORMU

**Sayın Katılımcı;

Cevaplandıracağınız soru formu Cumhuriyet Üniversitesinde yürütülen bir araştırma için kullanılacaktır. Lütfen her soru için samimi ve doğru cevaplar veriniz. Adınızı ve soyadınızı yazmayınız, vermiş olduğunuz tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Bilimsel nitelik taşıyan bu araştırmaya katıldığınızdan dolayı teşekkür ederiz.

1. Cinsiyet	2. Yaş	3. Eğitim	4. Meslek	5. Medeni Durumu	6. Gelir Düzeyi (TL)	7. Kaç Yıldır Esentepe mahallesinde Yaşıyorsunuz?
1. () Kadın 2. () Erkek	1. () 19 ve altı 2. () 20-35 3. () 36-50 4. () 51-70 5. () 71 ve üzeri	1. () Okuryazar değil 2. () Okuryazar 3. () İlkokul 4. () Ortaokul 5. () Lise 6. () Üniversite	1. () Esnaf 2. () Tüccar 3. () İşçi 4. () Memur 5. () Emekli 6. () Ev hanımı 7. () Öğrenci 8. () Diğer	1. () Evli 2. () Bekâr 3. () Boşanmış	1. () 400 ve altı 2. () 500-1000 arası 3. () 1100-2500 arası 4. () 2600-5000 arası 5. () 5100 üzeri	1. () 5 yıldan az 2. () 5-9 yıl arası 3. () 10-19 yıl arası 4. () 20-29 yıl arası 5. () 30 ve üzeri

8. Aileniz kaç kişiden oluşmaktadır?

() Tek kişi

() 2-4 kişilik

() 5-7 kişilik

8-10 kişilik

11 ve üzeri

9. Sosyal güvenceniz var mı?

Hiçbir sosyal güvencem yok

SSK

Bağ-kur

Emekli Sandığı

Yeşil kart

10. Doğum yeriniz neresi?

Sivas Merkez

Esentepe Mahallesi

İlçe

Köy

Yurtdışı

11. Esentepe mahallesinde yaşamaktaki sebebiniz nedir?

Doğma- büyüme burada olduğum için

Ekonomik nedenlerden dolayı

Yakınlarım burada olduğu için

Diğer

12. Eviniz kira mı yoksa size mi ait?

Kira

Kendi mülküm

Diğer

13. Sahip olduğunuz bir ulaşım aracınız var mı?

Motosiklet var

Araba var

Hiçbiri yok

14. Bulunduğunuz şu anki ortamdan memnun musunuz?

Evet, bulunduğum ortamdan memnunum

Hayır, bulunduğum ortamdan memnun değilim

Hayır, komşuluk ilişkilerim iyi değil

Diğer

15. Evinizi depreme karşı dayanıklı buluyor musunuz?

Evet

Hayır

Kararsızım

16. Bulunduğunuz ortamda çevresel sorunlar var mı?

Evet, çevre kirliliği var

Evet, gürültü kirliliği var

Hayır, çevresel sorun olduğunu düşünmüyorum

Diğer

17. Kentsel dönüşüm projesinden haberdar mısınız?

Evet

Hayır

18. Kentsel dönüşüm projesinden nasıl haberdar oldunuz?

Komşu, arkadaş

Televizyon, Gazete

Belediye

Hatırlamıyorum

19. Uygulanacak olan bu proje hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?

Yeterli bilgiye sahip değilim

Yeterince biliyorum

20. Proje hakkında yeterli düzeyde bilgilendirildiniz mi?

Evet

Hayır

21. Sizce kentsel dönüşüm nedir?

Yenileme/İyileştirme

Düzen/güzelleştirme

Yıkıp yeniden yapma

Apartman- çok katlı evler

Modernlik

Evinden olma

Rant

Toplu yaşam

Daha iyi bir hayat

Sorum/ sıkıntı

Bilmiyorum

Diğer

22. Projede görüş ve önerileriniz dikkate alındı mı?

Evet

Hayır

Kararsızım

23. Sizce kentsel dönüşümün yapılması için etkili olan nedir?

Çarpık kentleşme

Altyapı sorunları

Görüntü kirliliği

Bölge halkının şikâyeti

Diğer

24. Konutunuzun yenilenmesini istiyor musunuz?

Evet

Hayır

25. Kentsel dönüşüm projesi ile konutunuzun yenilenmesini istemiyorsanız,
Neden?

Apartman hayatı rahatsız edeceği için istemiyorum

Akrabalık- komşuluk ilişkimi zayıflatacağı için istemiyorum

Politik bir mesele olduğu için istemiyorum

Düzenim bozulacağı için istemiyorum

Projenin sonucunun ne olacağını bilemediğim için istemiyorum

Diğer

26. Kentsel dđnüşđm projesi ile konutunuzun yenilenmesini istiyorsanız,
Neden?

Konut kalitesi ve bakımını artıracağı için istiyorum

Yeşil alan ve park alanının artacağı için istiyorum

Daha temiz, sağlıklı ve korunaklı olacağı için istiyorum

konut ve mahalle değerleneceği için istiyorum

Diğer

27. Proje sırasında mağdur olacağınızı dđşđnđyor musunuz?

Evet

Hayır

Kararsızım

28. Uygulanacak olan projeyle zorunlu gđç ettirileceğinizi dđşđnđyor
musunuz?

Evet

Hayır

Kararsızım

29. Yaşadığınız řu anki ortamda güvenlik sorunları (hırsızlık, kavga ve kűfür,
gürültű vb.) yaşıyor musunuz?

Evet

Hayır

Kararsızım

30. Uygulanacak olan kentsel dönüşüm projesiyle yeni konutunuzda güvenlik sorunları yaşanacağını düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

Kararsızım

31. Şu anki bulunduğunuz ortamda komşuluk ilişkilerinizden memnun musunuz?

Evet

Hayır

Kararsızım

32. Bölgenizde uygulanacak kentsel dönüşüm projesi sonucu yeni konutunuzda komşuluk ilişkilerinizin zayıflayacağını düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

Kararsızım

33. Bu bölgede konut sorunun çözümü için uygulanılacak olan “kentsel dönüşüm”ün faydalı olacağını düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

34. Uygulanacak olan bu projeye nasıl bir ortama sahip olacağınızı düşünüyorsunuz?

Güzel ev ve güzel ortama

Temiz ve düzenli bir yere

Yabancıların olduğu kalabalık bir yere

Gelişmiş ve iş olanakları fazla olan bir yere

Diğer

35. Uygulanacak olan bu projeyle nasıl bir mahalleyle karşılaşmak istersiniz?

Güzel ev/ ortam

Düzenli/ temiz

Huzurlu

Komşuluğu olan

Şimdiki gibi

Diğer

36. Sizce bu proje siyasi rant sağlama amacı mıdır?

Evet, siyasi açıdan fayda sağlama amaçlı olduğunu düşünüyorum

Hayır, bu projenin siyasi rantla ilgili olduğunu düşünmüyorum

37. Sizce uygulanacak olan bu proje sosyo- ekonomisi düşük alanlarda mı yapılmaktadır?

Evet

Hayır

Kararsızım

38. Uygulanacak olan kentsel dönüşüm projesinin sizi maddi olarak etkileyeceğini düşünüyor musunuz?

Evet, proje uygulanma aşamasında maddi sıkıntı yaşayacağımı düşünüyorum

Tam olarak maddi sıkıntı yaşamamam da bana ait bir konutun olacağını düşünüyorum

Hayır, maddi açıdan sıkıntı yaşayacağımı düşünmüyorum

Diğer

39. Sizce bu bölgede uygulanacak kentsel dönüşüm projesiyle yapılacak olan konutlar depreme dayanıklı bir hale gelecek midir?

Evet

Hayır

Kararsızım

40. Bu proje ile çevre sorunlarının ortadan kalkacağını düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

Kararsızım

41. Konutunuzun başka mahallede mi aynı mahallede mi olmasını isterdiniz?

Başka bir mahallede olsa daha iyi olur

Aynı mahalle benim için uygundur

Kararsızım

42. Sizce uygulanacak olan bu projede karşılıklı anlaşmanın olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet, karşılıklı anlaşma sonucu uygulanacağını düşünüyorum

Hayır, karşılıklı anlaşmanın olduğunu düşünmüyorum

Diğer.....

43. Uygulanacak olan kentsel dönüşüm projesiyle hayatınızda ne gibi değişiklikler olacağını düşünüyorsunuz?

Yeni konut sahibi olarak maddi açıdan rahatlayacağımı düşünüyorum

Kentsel dönüşüm projesiyle çevremden ayrılacağımı ve yalnız kalacağımı düşünüyorum

Düzenli ve güvenli bir hayata sahip olacağımı düşünüyorum

Uygulanacak olan bu projeyle eski konutumdaki güvenlik sorunlarını aşacağımı düşünüyorum

Yeni konutumda komşuluk ilişkilerimin iyi olacağını düşünmüyorum

Diğer.....

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Şule EKİNCİKLİ
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri: 10.05.1991 / Kayseri
e-posta : suleozdemir3806@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2014
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2019

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-------	-------	-------

YABANCI DİL BİLGİSİ

ÜDS () KPDS () ILETS () YÖKDİL ()